

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

31-47

DA BOX

LN 1158

BOX

Innen Lilla Bog
sættur þog fættur flon
fouern

Truls Johansen
Witt.
Gleby

2 in

8

Duun Bog
Eil som en mig
Engelvet Ourren
frie Strömning
I Maade Sang
Elen

Booris L'ahala
Nº 1173

M

Hermitte

dog/ihulcke

relige L'et

Article

Spo

PHILIP

LAN

fordan

Ti

76

Prienter i

Ludo

M.

Manual
eller nyttelig Haand-
bog/ i huilcken den rette Chris-
telige Lerdoms vpperste
Artickel forklaris paa
Spørrmaal oc
Svar.

PHILIPPVS MB.
LANTHON.

Forandstet aff Peder
Tidemand.

7600

Prentet i Kiostock hos
Ludowich Dietz.

M. D. LVIII.

Erh
W
Guds
Enda
stum
oc

da haffuer b
fiere in fide
paa / at fo-fo
Christe B
vid. Thi h
fis ocide for
aldellis forden
ligt / and
naade / uer f

9. Febrerij
Erlig oc Velbyrdig

And Herluff Trolle til
Nillerødzholm.

Guds Naade formedelst hans
Enbaarne Søn Ihesum Chris-
tum vor eniste Adeglere
oc sande Hielpere/
Amen.

9. Febrerij
Siden den tid at
Dieffuelen offuer-
uant vore første
foreldre Adam oc
Heua i Paradis
vdi det første aar
Verde bleff skabt
da haßuer hand nu mere end halff
sierte tusinde aar studeret oc arbejdet
paa / at forføre met falsk lerdøm den
Christelige Kircke / oc fornende Guds
ord. Thi huor som Guds ord forfals-
kis oc icke forkyndis rettelige / eller oc
aldels fordempis / der er det icke min-
ligt / *and* fand komme til Guds
naade / eller saa Synderis Redelse
A ij

Fortalen.

oc det enige Liff. Lige som mand
haffuer der imod / huor Guds ord er
oc syndis rettelige / det klare oc sans
de luff / som lærer oss at kiende Chris
tum oc viser oss til det enige liff. Der
saare / lige som Dieffuelen i Paradis
brugede den listige Hugom / at hand
skulde vere Actor i dette Spil / oc taler
lige som Balaams Asininde / oc hand
er selff Poeten / oc besuiger den høye
ypperlige Menniskelige nature / som
vaar skabt til Guds rette Billedes /
Saa haffde hand stedze siden den tid /
haffuer paa denne dag / oc vil beholde
til verdens ende sine Actores oc lems
mer / som icke aleniste met suerd oc
maect / men meget mere met falsk lers
dom oc Ketteri arbeyde paa at forfals
ke oc foruende Guds sande ord oc den
rette lerdom. Som hand oc icke lenge
effter Adams fald / opnaecte Cain i
mod Abel / Zimael imod Isaac / Esau
imod Jacob / Pharaonem imod Is
raeliterne / Hedninge imod Jøderne /
falske Propheter imod de r. Pros
pheter / Phariseer oc de ypperste Pre
ster

fe
ster imod Christu
denne lerdom bl
herregen oc vnde
loed hand dog ic
der oc Hedning
Apostler. Oc
fremdelis Antid
hengere oc ande
hulcke hand ha
meget den rette
re. Oc had ville
farne tid effter di
meget lader sal
vor neuertendis
Sacramente S
rim oc retlige
Det er nu
der bleff en refor
balbus Thamer
i Franckfort h
samme Cham
predicken mang
mod vore Birc
screffuit Boger
fast der paa / at
saa Christum /

Fortalen.

2

ster imod Christum selff. Oc alligeuel
denne lerdøm bleff stadfest met store
iærtegen oc vnderlige gerninger / saa
loed hand dog icke aff at opuecke Jø-
der oc Bedninge imod Christi egne
Apostler. Oc siden opuacte hand
fremdelis Antichristen met sine Til-
hengere oc andre Kettere / formedelst
huilcke hand haffuer gruselige for-
mæctet den rette lerdøm oc Christi æs-
re. Oc huad ville vi tale om den frem-
farne tid / effterdi at Dieffuelen alt for
meget lader skalcken til syne i denne
vor nuerendis tid met Gendobere /
Sacramente Suermere / met Intes-
rim oc wtallige andre vildfarelser.

Det er nu ved sin aar siden at
der bleffen wfo:standig mand Theo-
baldus Thamerus sæt til Predickere
i Franckfort hess Meyen / Denne
samme Thamerus vdspide i sin
predicken mange bespottelige ord i
mod vore Kircker / hand haffuer oc
screffuit Bøger / i huilcke hand staar
fast der paa / at Bedninge haffde oc
saa Christum / fordi at de viste louen /

A ij

clous

Fortalen.

oc Ioufens forstand er Christi Guds
dom / oc at Guds Søn obenbaredis
aleniste i mandom / for dene sag skyld /
at hand vilde lære oss Louen met sin
predicken oc fuldkomne Exempel / oc
at denne skilsmisse er mellem det gam-
le oc ny Testamente. At det gamle læ-
rer / at holde den Guddommelige lou
for vor egen nytte oc gaffn skyld. Men
det ny lærer at holde Louen Gud til
ære / icke for vor egen nytte skyld. Saa
beblander fornessnde Thamerus den
Heydenske oc Christelige Kircke / oc
Dieffuelen bruger i denne siste tid /
mange listige fund oc atskillige lems-
pe / saa meget som hannem muligt er /
til at foruende oc fordempe / den rette
Lerdom oc oprette Ketteri oc vildfa-
relse.

Imod denne oc anden saadan
vildfarelse skulle wi offte betracte den
Guddommelige lerdom / oc styrcke oss
der met / oc aluerlige bede Gud om sin
naade oc Hellig Aand.

Oc wi skulle besynderlige imod
denne vildfarelse / rettelige fiende Jesu
sum

For
sum Christum G
hannem fra alle
re / som hand selff
enige lif / at de fi
de Gud / oc Jesu
vdsende. Her sta
giere skilsmisse m
nagelium / som
ne: Louen er giff
sen / men Naade
sum Christum.

Och allige
Guds høye Viff
icke en predicke
huoledis arme
mis til naade ig
dette er it sane o
Louen gior vre
nists herte f
forferdelse / na
Louen obenba
Oder i
at wi saa viff
se oc bliffue
Heris Chri
niste formed

Fortalen.

sum Christum Guds Søn / oc skille
hannem fra alle Propheter oc Læres-
re / som hand selft siger / Dette er det
euige lif / at de kiende digt eniste sans
de Gud / oc Jesum Christum den du
rdsende. Her skal mand nu rettelige
giøre skilsmisse mellem Louen oc E-
uangelium / som der staar in Johans-
ne: Louen er giffuen formedelst Moises
sen / men Naade oc Sandhed ved Jes-
sum Christum.

Och alligenel Louen er oc saa
Guds høye Vissdom / saa er hun dog
icke en predicken om Guds naade /
huorledis arme Syndere skulle anams-
mis til naade igen for Christi skyld / oc
dette er it sant ord / der Paulus siger /
Louen giør vrede / som oc alle Mens-
niskis hierte fornemme / oc komme i
forferdelse / naar som Gud formedelst
Louen obenbarer dem sin vrede.

Oc der imod siger Euangelium /
at vi saa visselige syndernis forladels-
se oc bliffue Gud behagelige for vor
Heris Christi skyld / wden vor forties-
niste formedelst troen. Oc naar som

A iij

Guds

Fortalen.

Guds Søn opuecker denne trost i
vozt herte formedelst Euangelium/oc
drager oss fra Hellsuedis angist/da
giffuer hand oss sin Hellig Aand/oc
gior oss arffuinge til det euige lifff oc
salighed. Saa haaffue wi formedelst
hannem Naade oc Sandhed/det er/
det sande euige gode/ icke en skugge
eller loss tancke om Gud/ icke en arm
uelendig retferdighed/ Men det euige
lifff/ i huilcket wi skulle kiende Gud
met en klar beskuelse/oc hand skal skins
nei oss/oc opfylde oss met sin klarhed/
sin Visdom/ retferdighed oc fryd til
euig tid. Dette gode kalder Johan
nes sandhed/ Det giffuer huercken
Moises eller Loufens predicken/ men
Guds eneste Søn er denne Meglere/
formedelst huilcken wi faa disse thu
ligende fœ/ Naade oc Sandhed.

Nu siger Thamernus/ at Guds
Søn anammede aleniste fordi Men
niskelig Nature paa sig/ at hand vil
de predicke oss Louen/ oc sette oss et
fuldkommit Exempel faar øyen.

Der imod skulle wi vide/ at der
ere

Fort
ere mange flere
Guds Søn anam
Som Johannes si
Guds Lam/ som i
der. Item Paulus
uer skiet denne t
medelst hans Blø
deylige Visdom/
fœste skabning/ o
oss/ bleff icke aldeli
den/ Men det bli
forstand paa tal/
befinde/ De Gr
uel aff sit besynde
Visdom/ som er
re herlige vidnis
aff Sinai bierg
sende hand/ at h
fer for oss/ oc be
le den Guds dør
for denne Søn
mis til naade i
Geden skulde
fere vdslettis
ture/oc det er
hed skulde g

Fortalen.

ere mange større sager / hvor faare
 Guds Søn anammede Mandom /
 Som Johannes siger / See / det er
 Guds Lam / som bær Verdens syns
 der. Item / Paulus siger / Gud haff
 uer sticket denne til en forligere for
 medelst hans Blod. Gud sette sin
 deylige Vijsdom / Louen / i oss / i den
 første Skabning / oc dette skabte liuss i
 oss / bleff icke aldelis vdslyct effter syns
 den / Men det bliffuer i oss lige som
 forstand paa tal / som alle Menniske
 befinde / Oc Gud forkyndede alliges
 uel aff sit besynderlige raad / denne sin
 Vijsdom / som er / louen / met obenba
 re herlige vidnisbyrd / oc met klar røst
 aff Sinai bierge. Men sin Søn vds
 sende hand / at hand skulde vere it Of
 fer for oss / oc bære vor straff / til at stils
 le den Guddommelige vrede / at vi
 for denne Sønns skyld skulde anams
 mis til naade igen / oc at Synden oc
 Døden skulde formedelst denne frels
 sere vdslettis i den Menniskelige nas
 ture / oc det euige liiff oc euig retferdigh
 hed skulde giffuis oss igen / Der faare
 A v er hand

Fortalen.

er hand Gud och Menniske.

Det Menniskelige sleete haßde syndet/der faare skulde oc it wstyldige Menniske bæere straffen/ at den Menniskelige nature skulde bliffue behulpen/ oc fordi vant vor Frelser seyer i den Menniskelige nature. Oc paa det denne betaling skulde vere diff høyre oc verdigere/ oc mulig at bæere / da er denne Neglere oc saa Gud. Thi det vaar wmuligt at noget Creature kunz de bæere denne Guds vrede.

Dette er nu sagd til en paaminz delse/at wi io skulle gißue vel act paa/at Dießuelen stedze oc altid opuecker falske Predickere / som haßue den anseelse at de ere fromme / oc vdspi dog icke andet end sielens forgiffstelse aff hjerter oc mund / oc met it falskt skin forføre de fattige Christne / fra deris rette Hyrde Christo Jesu.

Der faare er det vel nytteligt/ paa det wi kunde vocte oss fra allehonz de vildfarelse / at mand icke aleniste daglige lærer oc predicker der imod/ men at mand oc saa scriffuer oc lader
Bøger

Bøger vdsaa
lige lerdoms
fattede/ oc beu
den Gaddom
faring Baffor
Predickere i sit
se/ eller lade la
alle andee i ha
imod al vildefar

Det til er
ste nyttelig /
Herre Philip
rer vor Christi
Article grun
Scriff paa E
paa det at hu
die kunde la
huad suar de
maal besynd
Jeg bekiend
nu i denne fe
lille Bog a
Maal / de
gaffin/ oc fi
aff/ lige for

Fortalen.

Bøger vdgaa / i hvilcke den Christelike lerdoms Artickle ere rettelige befattede / oc beuissis met vidnisbyrd aff den Guddommelige Scrifft / at huer fattig Hussbonde kand ocsaa vere en Predickere i sit huss / oc enten selff læse / eller lade læse saadant / sig selff oc alle andre i hans huss til bestyrckelse imod al vildfarelse.

Der til er denne lille Bog gantske nyttelig / i hvilcken den verdige Herre Philippus Melanthon forklarer vor Christelige lerdoms ypperste Artickle grundelige aff den Hellige Scrifft paa Spørssmaal oc Gensvar / paa det at huer Christen skal diss bedre kunde lære / mercke oc beholde / huad svar der giffuis til huert spørssmaal besynderlige paa alle Artickle. Jeg bekiender frilige / at den stund ieg nu i denne forledne Bøst vdsatte dene lille Bog aff Tydske paa vor danske Maal / da gjorde ieg mig it stort gaffn / oc fick icke ringe forbedring der aff / lige som ieg oc formoder visselige /
at hun

Fortalen.

at hun skal icke aleniste vere mange
Gudsfryctige hierter behagelig / men
oesaa giøre stort / ia euig nytte och
gaffn baade hoss off oc vore Effters
kommere.

Denne samme lille Bog fiere
Berluff vilde ieg lade vdgaa paa
Prenten vnder eders naffn / icke alen-
niste at forny der met vort gamle
kundskaab / som wi nogle aar siden
haffde tilsammen (Thi venlig om-
gengelse forglemmis oesaa snart / v-
den hun vndertiden opueckis met no-
gen kierlig paamindelse) men fordi
at i haffue stedze hafft oc haffue paa
denne dag / en hiertelig kierlighed til
Guds salige ord oc mene der aluerlis-
ge / Huilcket der hør mere at actis / oc
er større loff / priis oc ære vert / end alt
det som er høyt / ypperligt oc faastes-
ligt faar Verden / Bedendis eder yd-
mygelige / at i ville tage denne ringe
tieniste til tacke oc lade hende vere eder
behagelig. Den almectigste Gud
vor Herris Jesu Christi Fader / beva-
re eder naadelige fra al vlycke timelig
oc aans

Regi
oc andelig / Amen.
manhaffn de Bell
Anno 1557.

Eders
Velvill

Register
tittle som fi
ne lil

Da
Christe
denst

ter.
2. Om der
væsen / oc om
Guddommeli-
huiledis m
huiledi
nisse mellen
dommen.
Huor f

Register.

oc aandelig/ Amen. Datum i Rigsh
menhaffn. de Bellige Englis dag.
Anno 1 5 5 7.

Eders

Veluillige tienere

Peder Tidemand.

Register paa de Ar= tikel som forklaris i den ne lille Bog.

^{1.}
Dan skilffmisse mellem
Christelig Lerdom oc Keys
densk Religion/oc andre Secs
ter.

^{1.}
2. Om det Guddommelige eniste
væsen / oc om de tre Personer i det
Guddommelige væsen.

^{1.}
Hvorledis mand skal kiende Gud. 2.

Hvorledis mand skal giøre skilff
misse mellem de tre Personer i Guds
dommen.

^{2.}
Hvor faare mand skal icke kiende/
ære

Register.

tere oc paafalde mere eller mindre/end
tre Guddommelige Personer. 4.

Guilcken Persone der bleff Men-
niske / oc om baade Naturernis for-
enelse i Christo / zc. 6.

Guad skilsmisse der er mellem
Christelig oc Heydest paafaldelse. 9.

3. Om alle Creaturis skabning. 11.

At Gud skabte Himmel oc Jord /
oc alting oc bevarer det ocsaa. 11.

4. Om de første Menniskis fald / oc
syndens aarsage. 12.

At Mennisken skabtis god aff
Gud / oc at Gud er icke aarsage til
synd. 13.

5. Om synd / Oprindelig synd / oc
bedrøffuelig synd. 14.

Om Syndens straff. 16.

Guorfaare Gud lagde Mennis-
ken legemlige plager paa. 17.

6. Om den Guddommelige euige leu. 18

Guorledis der ere firehaande lo-
uer i Mose. 19.

Guad skilsmisse der er mellem de
thi Bud / oc Renitiste Ceremonier / oc
vduortis Louer. 19.

7. Om

7. Om
Euangelium
Guorfaa
gledet skilsm
uangelium.

8. Om Syn
Guorledet
dennis forlad
Vidnesby
aleritste forme
dennis forlad

Om denn
medelst troen
Guorfaa
nisten bliffu
troen efterd
der i Omme

Om S
At icke d
gior.

At troen
gerning.

Guad
verer refert
Tre st

dom / oc

Register.

7. Om Skilsmisse mellem i Louen och
Euangelium. 22.

Huor faare det er nøds:ffteligt at
giøre Skilsmisse mellem Louen oc E
uangelium. 23.

8. Om Syndernis forladelse. 27.

Huorledis Mennisten faar syns
dernis forladelse. 27.

Vidnisby:d aff Scrifften / at wi
aleniste formedelt troen haaffue Syns
dernis forladelse. 31.

Om denne tale er ret / Aleniste for
medelt troen worde wi retferdige. 31.

Huor faare mand siger / At Mens
nisten bliffuer retferdig formedelt
troen / effterdi der ere dog mange dygs
der i Omvendelsen. 32.

Om Diefflenis tro. 32.

At icke det blotte vidskab retferdig
giør. 33.

At troen icke retferdig giør som en
gerning. 35.

Huad det kaldis at tro / Item / at
vere retferdig. 36.

Tre skilsmisser paa den rette Lers
dom / oc Passuens falske lerdøm om /
Mens

mere eller mindre end
lige Personer. 4.
sjøne der bleff Menn
de Naturnis for
E. 6.
isse der er mellem
et paakaldelse. 9.
ris skabning. 11.
Himmel oc Jord
det ocsaa. 11.
Nemistis fald / oc
12.
skabris god aff
icke aarsage til
13.
indelig synd / oc
14.
aff. 16.
agde Mennis
17.
aa. 18.
ge enige leu. 18.
furehaande loz
19.
er mellem de
ceremonier / oc
19.
7. Om

2 in
5 cm 6

3
8

Register.

Menniskens Ketsferdigghedsse. 39.

At det er wret/at Papister lære/at
it Menniske skal stedze oc altid tuile/
om hand haffuer syndernis forladelse/
oc er Gud behagelig. 41.

At denne form til at tale (Sola fi-
de) er nyttelig for fire sager styld. 46.

9. Om gode gerninger. 47.

Hvilcke gerninger mand skal lære
oc giøre. 47.

Huorledis gode gerninger ere
Gud behagelige/ effterdi wi dog haff-
ue i dette lifff synd oc sto: skøbelighed
i oss. 48.

At der end bliffue synder i Helgen
oc saa i dette lifff. 50.

Hvilcke synder der fordriffue den
Hellig Aand/at Mennisten falder i
Guds vrede oc fordommelse igen/ der
som hand icke bliffuer omuent. 51.

10. Om Daaben. 51.

Om Børne daab. 52.

11. Om vor HERRis Christi Nads-
uere. 53.

Hvad der vddelis oc anammis i
Naduere. 54.

Huor

Huor
ueren.

Huorledis
i Passuedom

At Passu-

Om still-

Messe/oc de

stelige Børn

12. Om De

delse.

Huor rti

stuar.

Hvad Om

faldis.

Om de sty

uendelse.

Huor til

Om uendelse.

Hvad Pap

ria eller Omue

13. Om den C

Hvad den C

Huor den

oc om hendis t

Huor saare

der lagd vnd

14.

Huor

15.

16.

17.

18.

19.

20.

Register.

- Huor til mand skal bruge Nads
ueren. 54.
Huorledis Nadueren misbrugis
i Passuedomet. 56.
At Passuens Messe er vret. 57
Om skilsmisse mellem Passuens
Messe/ oc det rette embede i den Chris
telige Kircke. 58.
12. Om Penitentze eller Omuens
delse. 60.
Huor vti Penitentze Predicken
staar. 60.
Huad Omuendelse eller Bedring
kaldis. 62.
Om de stycke som høre til Oms
uendelse. 63.
Huor til Absolutio er nyttelig i
Omuendelse. 64.
Huad Papister lære om Penitens
tia eller Omuendelse. 67.
13. Om den Christelige Kircke. 71.
Huad den Christelige Kircke er. 71
Huor den Christelige Kircke er/
oc om hendis tegan. 72
Huor faare den Christelige Kirck
fe er lagd vnder Baarssit / fem aars
sager. 74.

Register.

Huorledis mand skal trøste sig vnder Kaarffit.	82.
14. Om vor Bøn.	88.
Huad en Bøn er.	88.
At der høre sem stycke til at giøre sin bøn.	89.
At Tacksigelsen er nødtøfftig.	94.
Form oc maade til at paafalde.	95.
Form oc maade til Tacksigelse.	97.
Om de affdøde Helgens paafalde delse.	98.
15. Om de Ceremonier som ere optens cke aff Mennisten i Kircken.	102.
16. Om Christelig frihed.	105.
Huad Christelig frihed er.	105.
Huor faare Gud skilde Israels folck fra alle Bedninge / oc gaff dem it eget Regimente paa en visser sted til en bestemmet tid.	106.
Om de tre dele i Louen.	106.
Om mand maa oprette igen de forfaldne Louer / som faldis Judicia les oc Ceremoniales.	109.
Huor faare de gerninger imod de thi Bud ere synd / effterdi Mofi lou dog er forfalden.	110.
17. Om	

17. Om
Huad
Huor
Anden
stad
At
rette
Huad
vnder
18. Om
Gend
righed.
Om
Embedet
Om
melig
Huilke
lige
aff
Huorledis
de
En
Kestads
End

Gister.

mand skal troste sig

82.

er.

83.

er.

83.

in stycke til at giøre

89.

er nødtøffrig.

94.

til at paakalde.

95.

til Tacksigelse.

97.

Helgens paakald

98.

ier som ere optens

Kirken.

102.

thed.

105.

rihed er.

105.

skilde Israels

e / oc gaff dem

en visser stede

106.

uen.

106.

prette igen de

aldis Judicia

109.

inger imod de

di Mosi son

110.

17. Om

110.

Register.

10

17. Om Ecteskab. 114.

    Huad Ecteskab er. 114.

    Huor Ecteskab bleff indset. 114.

    At anden beblendelse wden Ectes
    skab er synd. 114.

    At Ecteskab er it Tegen til den
    rette Kircke. 115.

    Huad hemelighed der begribis
    vnder Ecteskab. 119.

18. Om Verdzlig Vffrighed. 120.

    Gendsberis falske lerdøm om vff-
    righed. 120.

    Om skilsmisse mellem predicke
    Embedet oc Verdzlig Vffrighed. 120.

    Om skilsmisse mellem Guddoms-
    melig Stick oc Personer. 124.

    Huilcke gerninger der besynder-
    lige ere befaledede Verdzlig Vffrighed
    aff Gud. 127.

    Huorledis Vnderdane skulle hols
    de sig imod Vffrighed. 131.

    En formaning til alle Christne om
    Ecteskabs Stat. 133.

End paa dette Register.

Fortas

B ij

Fortalen.

En All-
mectige/ sans
de Gud skabte
visselige Engle
och Adenniske
met ic vnderligt raad / at hand
vilde haffue Creature / huilcke
hand kunde dele sin Vissdom
oc godhed met / oc at de der is
mod kiende oc prise hannem.
Oc hand der til met / effter A-
dams oc Neue fald / anammes
de Adennisten naadelige igen /
aff stor barmhertighed / for sin
Søns skyld / oc vil stedse oc als
tid forsamle sig en euig Kircke
iblant det Adenniskelige sleete.
Der

Der saare oc
met flare v
Mirackel /
Søn / oc gaf
ved huilcke
hannem / re
oc met ter l
nem. Den
loed hand be
oc Apostilers
niskbyrd der ti
Kircken til
dom / at der
Kircke / inge
euige Saligh
ne Lerdom
Hedninge /
Jøder / oc
in forfølger
Paulus / i
den grunde

Fortalen.

Fortalen.

Der faare obenbaredede hand sig
met klare viffe vidnisbyrd och
Mirackel / Hand vdsende sin
Søn / oc gaff en viffer lerdom /
ved huilcken wi skulle kiende
hannem / rettelige paakalde /
oc met ret lydighed ære han
nem. Den samme Lerdom
loed hand befatte i Propheters
oc Apostlers scrifte / oc gaff vid
nisbyrd der til / och binder saa
Kircken til denne euige Lers
dom / at der er viffelige ingen
Kircke / ingen Arffuing til den
euige Salighed / huor som den
ne Lerdom ick er / som hoss
Hedninge / Mahometister /
Jøder / oc Passuens Euange
lii forfølgere. Thi saa siger S.
Paulus / Der kand ingen an
den grundual leggis / end denne

Vi

som

Fortalen.

som lagd er / som er Ihesus
Christus. Item / Johan : 17.
Dette er det euige lif / at de
kiende dig eniste sande Gud /
oc Ihesum den du vdsende / at
hand er Christus.

Der imod oc saa / huor som
reen Christelig Lerdom bliff
uer predickt / der er visselige
Guds Kircke. Thi Gud ara
beyder der krafftelige formes
delst sit Euangelium / oc her
ere i denne forsamling / stedse
oc altid nogle Hellige och Vd
ualde som bliffue salige / som
vor HERRE Christus sit
ger / A Mine faar høre min
røst.

Oc alle A denniske ere plic
tigel til / at vere lemmer i denne
rette

rette Kircke.
ne denne sto
icke i ande
ne forsamlin
Vdualde
Gud behag
siger Dauid
te emste beg
K 17 / at
hans Duff.

Saa er d
røstelig / a
beuaret den
altsamen oc
obenbarede
villie / oc er
ters oc Apost
Symbolis
no oc Aehan
cke Luther

Fortalen.

rette Kircke. Oc de skulle haffue denne store trøst / At der er icke i andre Secter / Men i dens ne forsamling ere Hellige och Vdualde WENNISTE / som ere Gud behagelige. Der faare siger David Psalm: 27. Det te eniste begærer ieg aff HERREN / at ieg maa altid bo i hans Hus.

Saa er det nu gantze nøds tørffteligt / at mand planter oc beuarer den Christelige lerdom altsammen oc reen/huilcken Gud obenbarede om sit væsen och vilie / oc er befattet i Propheeters oc Apostlers scrift / oc in Symbolis Apostolico / Niceano oc Athanasiano. Adet huilcke Lutheri Catechismus och bes

Fortalen.

bekiendelse Komme lige offuer
it/oc Confessio/ som bleff Key-
seren antuorder i Augspurg/
Anno 1530. Summa
aff den samme Lerdom
er her begreben
stickelige oc
fors
standels
gei
effterføl-
gende Spørrs-
maal och Suar/
huilcke der giffue de
enfoldige god vnderuisning.

Den

Hoffuitarticle 13 1

Den rette Christelige
lerdoms hoffuit article
giorde i Spørrimaal
oc Gensuar.

I.

Om skilssmisse mel-
lem Christelig lerdøm oc
Heydensk Religion/ oc
andre Secter.

1. Spørrimaal.

Hvad skilssmisse er der mellem
den Christelige lerdøm oc
andre Secter?

Suar.

Alle andre Sec-
ter/Heydenske/Na-
hometiske &c. ere gruseligt/for-
dømte

Hoffuitartickle

dømt Affguderi/ oc haffue der
til met ekon it lider stycke aff
Louen / om vduortis seder oc
rick. Men aff Euangelio / aff
Syndernis forladelse formes
delst Guds Søn Ihesum Chri
stum / vide de inter. Oc effterdi
de icke kiende / oc icke ære Søn
nen / da ere de borte fra den sande
Gud / oc optencke Affgude
ri / ville icke at denne skal vere
den sande Gud / som obenbares
de sig formedelst den frelsere
Christum.

II.

Om det Guddom
melige eniste væsen / oc tre Pers
soner i Guddommen.

1. Spørrimaal.

Huor

Chri
Huor

L 39
naa
fig /

er befattet
postlers scri
lige Tro.
der er it eni
væsen / alme
fant / got /
kyr / barn
frimligt / se
nis imod S
Creature.

Oci den
ere tre arskil
euige fader
oc den euig
den euige

Christelige lerdings. 2

Huorledis skal mand kien
de Gud :

Suar.

D Ige som hand selff
naadelige obenbarede
sig / oc hans obenbarelse
er befattet i Propheters oc A
postlers scrift / oc i den Christe
lige Tro. Der aff lære wi / at
det er it eniste Guddommeligt
væsen / almectigt / forstandigt /
sant / got / referdigt / rent oc
kyskt / barmhertigt / venligt /
früilligt / som aluerlige fortør
nis imod Synden / oc syndige
Creature.

Oc i denne eniste Guddom /
ere tre atskillige Personer. Den
euige Fader / den euige Søn /
oc den euige hellig Aand. Oc
den euige Fader / met Sønne /

C ij

oc

Hoffuitartickel

oc den hellig Aand / Skabte Him
mel oc Jord / Engle oc Mens
niske / oc alle andre Creature /
Lige som denne Artickel yder
mere forklaris i Guds ord / oc
in Symbolis.

2. Spørrmaal.

Huorledis skal mand atskillie
Personerne ?

Suar.

Den euige Fader er den
første / almæctige / euige Perso
ne / fuld met vissdom / retfer
dighed / godhed / sandhed oc
renlighed / som icke er fødte aff
en anden Persone / oc icke vds
gaar aff en anden persone / men
fødde Sønnen / sit væsens oc
fuldkomne rette Billede aff es
uighed / oc den hellig Aand vds
gaar aff Faderen oc Sønnen /
oc dens

Christ
oc denne a
der / met sin
ge hellig A
ge alle Crea
Jord / Engl
met Sønne
opholder alle
Den euig
den almæctige
fuld met vis
hed / godhed
hed / fødte aff e
ren / oc Fader
fuldkomne re
aff Faderen /
de oc berence
off saa obēbar
er den euige
hulken den e
ger Skabninger
niskens salige

Christelige lerdings. 3

oc denne almechtige euige Fader / met sin euige Søn / oc euige hellig Åland / skapte friuillige alle Creature / Himmel oc Jord / Engle oc Menniske / oc met Sønnē oc den hellig Åland opholder alle Creaturis væsen.

Den euige Søn / er den anden almechtige / euige Persone / fuld met viffdom / retferdighed / godhed / sandhed oc renhed / født aff euighed aff Faderen / oc Faderens væsens oc fuldkomne rette Billede / født aff Faderen / der hand beskueder oc betencre sig self / Oc bleff oss saa obēbarit / at denne Søn er den euige Faders Ord / ved huilcken den euige Fader vdsiger skabningens skick oc Menniskens saliggjærelse / oc bleff
C iij vdsent

Woffuitartickle

vdſent aff begyndelſen / at for-
kynde Maadens foriættelſe / oc
at obenbare off dette vnderli-
ge/allerlønligſte/Guddommes-
lige Raad / Oc denne eniſte
Sønnens Perſone/anammede
der effter paa ſig **A**dennifkelig
Nature i Jomfruens liſſ / oc
bleff beſticket at hand ſkal vere
Aneglere/ Offer / Forligere oc
Frelſere for det **A**dennifkelige
ſlecte/ oc den euige Fader giſſ-
uer formedeſt hannem oc for
hans ſkyld ſyndernis forladel-
ſe/retſerdighed oc det euige liſſ/
och predicke embedet holdis
ſtedze oc altid ved mact/ oc en
euig Kircke forſamlis ved han-
nem/ oc den trøſt ſigis i de tro-
faſte **A**dennifkis hierte met **E**-
uangelio/at de kiende den euige
Fa

Chri-
Fader/D
met Euan-
hellig Jan-
niſtis hiert
gledei Gud
nem retteli-
Den he-
tredie almec-
met wiſſdom
hed/sandhe-
ten perſone
gaar aff Fad-
och hans væſe
gledei Gud
de trofaſte
formedeſt de
Ded / at gi-
dem vi Gud
ueckelſe til at
til aldydeligt
lus ſiger Gal

Christelige lerdoms. 4

Fader/ Oc Sønner giffuer saa
met Euangelio oc trøst / den
hellig Aand i de trofaste Men-
niskis hierte / at de haaffue lifff oc
glede i Gud / oc paakalde han-
nem rettelige.

Den hellig Aand / er den
tredie almectige Persone / fuld
met vissdom / retferdighed / god-
hed / sandhed oc renhed / huilke
ken persone der aff euighed vds-
gaar aff Faderen oc Sønner /
och hans væsen er kierlighed oc
glede i Gud / och hand giffuis i
de trofaste Meniskis hierte
formedelst det Guddommelige
Ord / at giøre trøst oc glæde i
dem vti Gud / och hand er en op-
ueckelse til at paakalde Gud / oc
til al dydelighed / som S. Pau-
lus siger Galat : 4. Gud sende

C uñ sin

Hoffuitartickle

sin Sønns Aand i eders hjerter/
ved huijcken i robe / Abba Kiere
Fader. Oc 2. Corinth: 3. Wi
see i vor Herre Christum som
vrien Spegel / oc bliffue om
skiffre i det samme Billede / for
medelst Herrens Aand.

3. Spørssmaal.

Huor faare skal mand Kiende/
ære oc paakalde tre Guddoms
lige Personer / oc icke me
re / oc icke mindre ?

Suar.

Thi mand skal saa Kiende
Guds væsen oc vilie / som hand
selff obenbarede sig / Nu er den
Obenbaring om Faderen oc
Sønner klarlige oc wgensiges
lige vdryct i det første Johana
nis Capitel / I begyndelsen
vaar

Chri
vaar Dide
Gud / oc
Oedenne
Kiende giff
Spørck / ia
faar yem i
Daab / der
redis anfillig
Der nest
plicrede til at
de Gud i vor
ord / Jeg do
ders / oc S
Aands / det er
denne vduort
befalen aff G
Gud anamm
huijcken der er
fienige fader
sus Christus
ders rette Bille

Christelige lerdings.

vaar Ordet / oc Ordet vaar hof
Gud / oc Ordet vaar Gud / zc.
Oc denne obenbaring er oc til
kiende giffuen i mange klare
Sprock / ia ocsaa sæt obenbare
faar øyen i vor Herris Christi
Daab / der de tre Personer be
tedis atskillige.

Der nest ere wi ocsaa for
plicatede til at kiende oc paakal
de Gud i vor Daab / vti disse
ord / Jeg døber dig i Vaffn Fa
ders / oc Sønns / oc den hellig
Aands / det er / Jeg beuifer met
denne vduortis Daab som er
befalen aff Gud / at den sande
Gud anammer dig til naade /
hulcken der er vor Herris Chri
sti euige Fader / oc Sønne Jes
sus Christus er den euige Fa
ders rette Billede oc Ord. Oc

C v

den

Hoffuitarticke

den Hellig Aand er en almecs-
tig Gud / som aff euighed vds-
gaar aff Faderen oc Sønne/
Oc denne euige Fader anam-
mer dig for Sønnens skyld / oc
helliger dig mett sin Hellig
Aand / oc denne sande Gud
skalt du saa kiende oc paakal-
de / som denne Daab lærer dig /
oc ingen anden ting tilbede / 2c.
Saa er oc denne obenbaring
klarlige befater i den Christeli-
ge tro.

Her skal mand ogsaa vide/
huad Persona kaldis / som er/
at det er icke dictet / eller en død
tancke / det er oc icke en wstadig
omskiftelig ting / som henger
ved it andet væsen / oc er icke it
stycke eller atskillig ting / Men
det er noget som haffuer væsen /
er

Christ

er leffuend
atstilligt /
figt / der be
dis aff it an
sen / Som
men dit leg
Persone / ti
meget mer
Som er / a
som Sielen
gaar Legem

4. E

Hulcke

W

Den an
er / Guds ei
der er den
Billede oc
nistelig 7c

Christelige lerdoms. 6

er lessuende/ icke i mange/ men
atskilligt / enligt oc fornum
stigt/ det bæris oc icke oc ophol
dis aff it andet sambundet væ
sen/ Som / du est en Persone/
men dit legeme er icke alene en
Persone / thi det bæris aff en
meget mere dyrebar nature/
Som er / aff Sielen / oc naar
som Sielen skillis bort / da for
gaar Legemet oc raadner.

4. Spørssmaal.

Huילcken Persone bleff
Menniske :

Suar.

Den anden Persone / som
er / Guds euige Søn / huילcken
der er den euige Faders rette
Billede oc Ord / hand tog men
niskelig Nature paa sig i Joma
fru

Woffuitartickle

fru Maria / oc ere saa baade
Naturer / den Guddommelige
oc Adenniskelige vnderlige
sambaarne / at denne frelsere
Jesus Christus er i en eniste
Persone / Gud oc Adenniske /
oc disse Naturer i hannem skil-
lis ick fra huer andre.

1. Spørssmaal.
Hvor faare kaldis Guds
Søn / Ordet?

Suaar.

Først fordi / at hand er al-
delis den euige Faders rette
Billede / som saa bliffuer fødte /
at Faderen skuer sig self. Item
at Sønnen er denne Persone /
formedelst huilcken Skabnin-
gen vdsigis / oc Creaturene
bliffue saa skabte formedelst
den

Christi
den samme
den Guddo
er formedel
oc Guddom
meligevillie
benbart / h
tutis viffdo
finde. ford
Johanne / S
derens skid
der. Oc denn
sone / som fi
met faderen
gelion ved m
hoff der vd
predicke Em
lus siger / C
mig. Denne
den vduortis
dirhierte / oc
Aand / som

Christelige lerdings. 7

den samme vdsigelse. Item/at
den Guddommelige foriettelſe
er formedelſt hannem vdsagd/
oc Guddomen oc den Guddom-
melige vilie oc naade er ſaa o-
benbarit / huilcken intet Crea-
turis viſſdom kunde ſee eller
finde. Fordi er der ſcreffuit in
Johanne/Sønneſom er i Fa-
derens ſkiød/ hand vdsagde off-
der. Oc denne Søn er den Pers-
ſone / ſom ſtedze oc altid taler
met Fædrene/och holder Evans-
gelion ved mact / ocer kraftig
hoſſ det vduortis Euangelij
predicke Embede/ſom S. Pau-
lus ſiger / Chriſtus ſom taler i
mig. Denne ſiger oc formedelſt
den vduortis Predicken trøſt i
dit hierte/ oc giſſuer den hellig
Vland / ſom ſcreffuit er in Jo-
hanne/

Hoffuitartickle

hanne/ 1. Johan: 4. Der paa
kiende wi / at wi bliffue i han
nem / oc hand i off / thi hand
giffuer off aff sin Zland / huil
cken wi føle / naar som wi vti
stor forferdelse / føle trøst oc
glæde i Gnd / oc bliffue reffne
vdaff helffuede.

Denne forklarelse skulle ala
le forstandige Christne flitelis
ge betencke met tacksigelse oc
gudfryctighed / oc der hoss be
tracte dette vnderlige Raad/
huor faare Guds Søn er vda
sent / oc anannede Wenniske
lig nature.

6. Spørssmaal.
Huor faare bleff Ordet
Wenniske?
Suar.

Først

Christ
først
ua ickelun
icke forme
Guds ord/
telsen haffd
døden, oc let
oc der gant
te haffde saa
forgeffuis st
redning haff
som der Ra
beslutter / a
rage Wemm
sig / oc at de
skulde stille
denne Perso
Wemmiskeli
oc Adam oc
quegede.
Der ne
ken haffde

Christelige lerdings. 8

Først haffde Adam oc Heua icke kunde leffuit / der som de icke formedelst denne Søn / Guds ord / oc formedelst forietelsen haffde bleffuit reffne aff døden / oc leffuende gjorde igen / oc det gantze menniskelige flecte haffde saa verit ødelagd / oc forgefuis skabt. Item / denne redning haffde oc icke steet / der som det Raad icke haffde verit beslutter / at Sønnen skulde tage Menniskelig nature paa sig / oc at den samme Persone skulde stille Guds vrede. For denne Personis skyld bleff den Menniskelig nature beuaret / oc Adam oc Heua bleffue verøquegede.

Der nest effterdi Menniskeliken haffde syndet / da skulde oc

først

Hoffuitartickle

it Aðenniske lide straff / oc paa
der at denne straff skulde vere
en fuldkommelig betalning/
da er oc denne forligere Gud.
Item/ intet Creature formotte
at taale denne pine. Item/ eff
terdi hand sønderknuser Huga
ormens hoffuit / borttager
Synden oc Døden / oc giffuer
retferdighed oc lifuit igen/ da
er hand Gud/ Oc dette altsam
men forarbeydis formedelst
Sønnen/ som er den euige Fa
ders Ord/ Thi foriættelsen vdi
sigis formedelst denne Perso
ne/ oc Faderens vilie obenba
ris/ oc denne Persone forarbey
der formedelst Euangelion lif
uit oc trøst vdi de trofaste Aðen
niskis hierter / oc er sandelige
Immanuel / Gud met oss / oc
kræfft

Christe

Kraftig i oss
gen fandt
grunde den
saa skulle vi
lære en beg
Vissdom/ oc
hættighed/ o
Sønnen til os
niskikal fite

7. S
Nuad er for e
lem Christel
paat

Besunder
stiffmissen. I
vegne. Den a
villie. Om de
se. Naar som
kere/ Jøder

Christelige lerdoms. 9

Kraftig i oss. Alligeuel nu at ingen kand fuldkommelige begrundede denne høye Vissdom/ saa skulle vi dog i dette leffnet lære en begyndelse aff denne Vissdom/ oc Guds store barmhertighed / oc den Kierlighed i Sønnen til oss ælendige Adenniske skal flitelige betractis.

7. Spørssmaal.

Hvad er for en skilssmisse mellem Christelig oc Heydensk paakaldelse?

Svar.

Besunderlige ere tho store skilssmisser. Den ene paa Guds vegne. Den anden/ paa Guds vilie. Om den første skilssmisse. Naar som Vedninge/ Tørckere/ Jøder/ oc andre forblinde

D

dede

Woffuitartickle

dede Secter end rose der aff / at
de paakalde Gud / som skabte
Himmel oc Jord / lige som de
oc tale oc scriffue der meget om /
saa ere dog disse deris tancker
idel løgn oc Affguderit. Thi
først er det vist at de tale icke til
den sande Gud / men oprencke
noget / som er icke Gud. Fordi
att de ville icke haffue denne
Gud / som saa met viffe vidnisi
byrd obenbarede sig i sin lers
dom oc vti sin Kircke / at der er
it Guddommeligt væsen / den
euige Fader / oc den euige Søn /
Faderens rette Billede oc Ord /
oc den hellig Aand / oc at den
euige Fader / met Sønne oc
den hellig Aand / skabte alle
Creature / oc at Sønne / som
er den euige Faders Ord / bleff
vda

Christ
vdsent / oc
lig nature
spottes Se
stum / hand
euige fader
siger in Joh
erer Sønne
icke faderen
Der saa
uerlige bet
paakaldelse
tale til i vor
skulle berenc
oc hvorledis
Sønne oc
som tilforn e
oci saa maa
skulle vor pa
ninge oc T
ter skal met
de Gud / f

vdsent / oc anamede Aennistee
lig nature zē. Duo som nu bes
spotter Sønne Jesum Chris
stum / hand bespotter oc saa den
euige Fader / som det Sprock
siger in Johanne / Duo som icke
ærer Sønne / hand ærer oc
icke Faderen.

Der faare skulle wi alle al
uerlige betracte i vor daglige
paakaldelse / huad oc huem wi
tale til i vor paakaldelse / oc wi
skulle berencke / huad Gud er /
oc huorledis mand skal kiende
Sønne oc den hellig Aand /
som tilforn er til kiende giffuit /
oc i saa maade skulle wi longt
skille vor paakaldelse fra Ned
ninge oc Tørckere zē. Och hiers
tet skal met troen see til den sans
de Gud / som obenbarede sig

D ij

fors

Hoffuitartickel

formedelt vor Herre Christu/
lige som hand siger / Ingen
kommer til Faderen / uden for
medelt Sønnen.

Det andet er / at Hedning
ge vide intet aff Aegleren / oc
om Gud vil bønhøre arme æs
lendige Aenniske / oc huor faa
re hand bønhører dem / effterdi
de dog ere Syndere / De skrige
op i Lucten met tull oc wtaals
modighed imod Gud / Alt deta
te er bespottelse oc icke at bede /
Aen wi skulle see til den rette
Aeglere Jesum CHR Istum
Guds Søn / oc stadelige tro /
at Gud vil visselige vere off
naadig for denne Aegleris
skyld / oc for hans skyld bønhø
re oc hielpe oss / oc at hand for
medelt denne sin Søn Jesum
Chris

Christelige lerdings. 11

Christum rissuer oss aff Hells-
uede/ gissuer oss Liff/ den hels-
lig Aand/ Ketserdighed oc der
Euige liff/ som Sönnen siger/
Ingen skal slide mine faar aff
mine Hender. I denne Tro oc
fortröstning paa Negleren/
skal vor Bön ske till den rette
Gud.

III.

Om alle Creatures
nis Skabning.

1. Spørrmaal.

Huo skabte Himmet oc Jord/
oc alle ting?

Suar.

Serere mange høye
Lerdomme begrebne/ i
den Artickel om alle Crea-
D in atus

Hoffuitartickle

aturenis skabning / som ere for
lange at opregne i denne stacks
de vnderuisning. Dog skulle
folck ofte paamindis / att
Skabningen skede aff alle tre
Personer / oc den euige Fader /
met den euige Søn / oc Hellig
Aland / skabte alle andre ting /
Himmel oc Jord / Engle oc
Menniske / oc alle andre Crea-
ture aff intet / oc det gjorde hād
wringd oc aff sin fri vilie. Thi
den euige Fader sagde Ordet /
oc lignede alting i Ordet / for
medelst huilcket Ord alting
bliffuer skabt / oc formedelst
den hellig Aland giffuis rørelse.

Der nest / Er det gantste
nytteligt til trøst oc til paakals-
delse / at vide der hoff / at Crea-
turenis beuarelse skal och for
staas

Christ
staas hoff
Guder ick
gerning / so
gaar bort fr
haffuer bygd
andre styre de
Men hand
Creature / ho
Engle oc M
Jorden huere
lig / giffuer a
Menniske / E
der er scressui
Jhannem ha
se oc vasesen.
Oc derte
maade nyttel
Gud holder
rene / dog wt
vilie / hand o
velsigner ick

Christelige lerdoms. 12

staas hoss skabningen. Thi
Gud er ick bortgangen fra sin
gerning/ som en Skibbyggere
gaar bort fra it Skib/der hand
haffuer bygd/oc lader der effter
andre styre det oc bøde der paa.
Men hand bliffuer hoss sine
Creature/hoss Himel oc Jord/
Engle oc Meniske / oc giør
Jorden huert aar fructsomme
lig / giffuer al grøde / Dyr oc
Meniske / Krafft oc lif. Som
der er screffuit in Actis Cap. 17
I hannem haffue wi lif/rorel
se oc væsen.

Oc dette er ocsaa offuers
maade nytteligt at mercke/ At
Gud holder sin stick i Creatu
rene/ dog wtvingd oc aff sin fr
vilie/ hand offte forholder / oc
velsigner ick Jorder / oc lader
Men

Hoffuitartickle

WENNISTEN DØ / for store syn-
ders skyld. Der imod velsigner
hand offte Jorden / giffuer
sundhed oc karsthed / styrcker
Naturen / och giffuer i andre
maade lycksalighed / oc allehons
de store gaffuer / sin Kircke til
gode / som hannem paakalder /
som hand siger Deut: 30. Gud
er dit lif / oc dine dagis lang-
hed. Dette skal mand betracte
i sin bøn / at mand kand vide /
at Gud haffuer alle Creature
oc vort Liff i sin haand / oc kand
oc vil hielpe / ocsaa offuer den
naturlige almindelige sticck.

IIII.

Om de første Wen-
nistis fald.

1. Spørssmaal.

Huor

Christel

Huorledis
stabe aff
sen / och
der til

Ette
De gan
at Gu

ature gode / so
truct i den fo
der første Ca
visselige sant
er skabt der til
bo i hannem /
sin visdom oc
nem. Der fo
hannem først
gaffuede ham
re gode / hui
nem. Som e

Christelige lerdings. 13

Hvorledis bleff **A**dennisten
skabt aff Gud i begyndel
sen / oc huad aarsage er
der til synden?

Suar.

Dette skal mand holde
de gantze fast oc vist/
at Gud skabte alle Crea
ture gode / som klarlige er vda
truct i den første **A**dose Bog i
det første Capitel. Oc det er
visselige sant / at **A**dennisten
er skabt der til / at Gud skulde
bo i hannem / oc Gud vilde dele
sin visdom oc godhed met han
nem. Der faare skabte hand
hannem først saa / at hand bes
gaffuede hannem met det høys
te gode / huileket der er i han
nem. Som er / met visdom / rets
ferdiga

Woffuitartickle

ferdighed oc fri vilie/ at hand
ſkulde vere Guds rette rene
Billede.

Oc de første Menniske/
Adam oc Heua / ſkulde erffuit
dette gode til deris Efferkom
mere/ der ſom de haſſde bleff
uit beſtandige i lydighed. Oc
Gud vilde haſſt ſin bolig och
glæde i Menniken. Men A
dam oc Heua ere formedeſt
Dieffuelens indſkiudſe/ oc aff
deris fri vilie/ bleffne det Guds
dømmelige Bud wlydige / oc
ere ſaa faldne i Guds vrede/ oc
vri ſynden oc døden/ oc ere ſaar
giorde oc røffuede aff Mordes
ren / Som ſaadant giſſuis til
kiende Luc: i det 10. Cap. Na
den bleff dem røffuit fra/ ſaa at
de vaare icke Gud lenger beha
gelis

Chriſtelige
gelige / oc miſt
høye gaſſue / d
om Gud / i for
hed i hietter.
Der offuer ere d
deris forſtand
actighed oc vil
et fult met w
lighed / foruile
forſerdſe / i all
ueſe. Oc a
ſaa bleffuit / i d
eunge død / der
icke haſſde ble
oc Meglere.
Der er det
minde oc vnd
der er viſſelige
troligt / at G
til ſynd. I
hende icke /

Christelige lerdoms. 14

gelige / oc misse der til met den
høye gaffue / det deylige Liuss
om Gud / i forstand / oc lydig-
hed i hiertet. Item / Liffuit.
Der offuer ere de saargiorde / at
deris forstand er fuld met tuils-
actighed oc vildfarelse / oc hie-
tet fult met vsticckelig tilbøys-
lighed / fortuilelse / oc dødelig
forferdelse / i allehonde bedrøff-
uelse. Oc aNennisten skulde
saa bleffuit / i den legemlige oc
euige død / der som Guds Søn
icke haaffde bleffuit forbedere
oc aNeglere.

Her er det nytteligt at paa-
minde oc vnderuise folck / at
det er visselige sant oc stadelige
troligt / at Gud er icke aarsage
til synd. Hand forarbeyder
hende icke / hand hielper icke

E ij

der

Woffuitartickle

der til/ hand vilde icke at mand
skulde bedriffue synd / Thi
hand fortørnis gruselige der
offuer. Men Dieffuelen oc
ænnistens egen vilie er aars
sage til synden.

V.

Om Synd / Oprin-
delig synd / oc gernings eller
bedriffuelige Synder.

1. Spørssmaal.

Huad er Synd:

Suar.

Den første Johans
nis Epistel er it stacket
Sprock/ huilcket der læ
rer forstandelige huad synd er/
Som er/ at det er synd / der er
imod Guds lou.

Denne

Christelig

Denne ra

betræde oc rett

aleniste om v

ger / Men oc

hed / wifficeli

bøghed / i

oc ænnisten

mand skal der

den syndige p

Guds vrede /

straff.

2. Sp

Huad er

ler

E

Oprindeli

Guds vrede /

ue første off

och for den

heds skyld

Christelige lerdoms. 15

Denne tale skal mand vel betracte oc rettelige forstaa/ ick aleniste om vduortis gerninger / Men ocsaa om al blindhed/ vskickelighed/ oc ond tilbøylighed / i alle Dieffuelens oc Menniskens kraffter. Oc mand skal der hoss forstaa / at den syndige Persone er fordi Guds vrede/ oc skyldig til euig straff.

2. Spørssmaal.

Hvad er Oprindelig eller Erffsynd?

Suar.

Oprindelig synd er at vere i Guds vrede/ for Adams oc Hues første offuertrædelse skyld/ och for den mersødde blindheds skyld om Gud / oc onde

E u

til

Forfuitarticle

tilbøylighed / som er kommen i
 oss formedelst det samme fald /
 oc denne synd er i alle Adenniske
 som fødte aff Adenniskelig
 sæd effter naturlig skick / oc for
 di ere de alle i Guds vrede / oc
 euindelige fortabte / som ick
 faa syndernis forladelse forme
 delst vor Herre Christum / oc
 bliffue igensødde. Thi at lige
 som Adams oc Neue nature er
 forderffuit effter det fald / saa
 ere deris børn / oc alle Adenniske
 / som effter naturlig skick ere
 fødte / der effter forderffuede /
 de ere ick Guds bolig / men
 fulde mett tilactighed om
 Gud / oc fulde met ond tilbøys
 lighed / Oc denne blindhed oc
 vsticketlige tilbøylighed stris
 der imod Gud / oc er synd / som
 Paus

Christelig
 Paulus Flarl
 At vere fide
 findt ab inod
 bliffuer i Ad
 synd skyld i eu
 oc fordomelse
 hand faar ick
 dest Christum

3. Sp
 Duad ere ge
 driffuelig
 Bedriffue
 alle Gerning
 bud / induort
 hierrtet / oc v
 mer. Oc den
 uer oc gior /
 skyld i Gude
 der som har

Christelige lerdoms. 15

Paulus klarlige siger Rom:8.
At vere kiødelig til sinde / er
findskab imod Gud. Der faare
bliffuer it *W*enniske for denne
synd skyld i euig vrede / straff
oc ferdømmelse / om saa er at
hand faar icke forladelse formes
dest Christum.

3. Spørssmaal.

Huad ere gernings eller be-
driffuelige Synder :

Suar.

Bedriffuelige synder ere
alle Gerninger imod Guds
bud / induortis i Sielen oc vti
hiertet / oc vduortis i alle lem-
mer. Oc den som dem bedriff-
uer oc giør / er ocsaa for deris
skyld i Guds vrede oc ferdømt /
der som hand icke bliffuer om-

E uñ uent

Hoffuitartickle
uent til Gud / oc faar synder
nis forladelse formedelst vor
Herre Christum.

4. Spørssmaal.
Hvilcken er Syndens
straff:
Suar.

Her skulle folck aluerlige
vnderuissis / at syndens besyn
derlige straff er / den gruselige /
euige angist / i hvilcken Dieff
lene oc de fordøinde ædennis
ke / skulle føle den retferdige oc
Guds aluerlige vrede.

Der til met er der ocsaa
straff i dette legemlige Liff /
Som er / Døden oc allehonde
legemlige plager. Alt dette er
en begyndelse til den euige
straff hos de ugudelige.

Spørss

Christelig

1. Spør

Hvorfaare ha

ædenniske

plager

Su

Derre la

paa for disse

først / At vi d

lepaamindis /

mellem dygd o

Guder visselig

got / sant / retfer

sen / De fortør

alt der / som er

denne hans v

skulle kiende de

retferdige vre

hand oc lagd l

hvilcke der ic

ædenniske.

Den and

Christelige lerdings. 17

1. Spørssmaal.

Huor faare haffuer Gud lagd
Aennisten legemlige
plager paa?

Suaar.

De ere lagde Aennisten
paa for disse tre sager skyld.

Først / At wi der mer skulle als
le paamindis / at der er forskel
mellem dygd oc wdygd / oc at
Gud er visselige it forstandigt /
got / sant / retferdigt / kyskt Væ-
sen / Oc fortørnis visselige paa
alt det / som er genstridigt imod
denne hans visdom. At wi nu
skulle kiende denne skilssmisse oc
retferdige vrede / da haffuer
hand oc lagd legemlige plager /
huilcke der ick ere ringe / paa
Aennisten.

Den anden / Gud vil mer
E v disse

Hoffuitartickle

disse legemlige plager holde vds
uortis tuct oc fred ved mact/ oc
fordriffue Guds bespottre/
vnedere/ vordere/ Røffue
re/ vorkarle/ oc andre besmitte
de met Blodskam. Oc Gud hol
der self fast paa denne Regel/
at vduortis synder skulle visses
lige straffis legemlige end ocsaa
i derte leffnet/ Som screffuit er/
Huo som tager Suerdet/ hand
skal omkomme met suerdet zc.
Item/ om Blodskam/ Docter
eder/ at Landet icke vdsprer
der/ for Blodskam skyld/ lige
som det vdspride de Cananeer.
Gud vil haffue vduortis tuct/
Der til gaff hand Louen. Nu
vaare Louen vder: executio oc
straff ekon en skrøbelig røst oc
bulder. Der faare straffer Gud
self

Christelige

self aluerlige d
ferdelige/ Som
ringer i verden
hause.

Den tredie
ge venniske
saadan straff/
Gud igen oc bli
Item/ at de v
stedze oc altid
Guds vrede in
frycte Gud/ t
delsen vover oc
bliffuer stercker
som Paulus si
straffis/ da tu
skulle icke forde
Verden zc.

Oc effter d
denne forderff
gen rullacrtigh

self aluerlige der offuer oc for
ferdelige/ Som de store forsty
ringer i verden stedze oc altid
beuise.

Den tredie sag er/ at man
ge a denniske paamindis aff
saadan straff / at de indfly til
Gud igen oc bliffue omuende.
Item / at de Hellige menniske
stedze oc altid mere betracte
Guds vrede imod synden / oc
frycte Gud / troen oc paakals
delsen voyer oc formeris / oc
bliffuer sterckere i dem. Lige
som Paulus siger: Naar wi
straffis / da tuctis wi / at wi
skulle icke fordømis met denne
Verden zc.

Oc effterdi der er end nu i
denne forderffuede Nature me
gen tuilactighed oc vskickelig
bryns

Hoffuitarticle

brynde. Der til met falde oc saa
nogle/ som haffue verit Hells
ge/ i vduortis store synder/
Som Aaron/ Dauid/ oc andre/
Da lader Gud de legemlige
plager / end nu bliffue paa alle
Menniske/ ia oc saa paa de Heli
lige i dette leffnit/ at de der met
skulle paamindis / at betencke
deris skøbelighed / alligeuel
den euige straff er borttagen.
Der om ville wi tale yderme
re / i det Spørssmaal / Huor
faare de Hellige ere lagde vns
der kaarssit.

V I.

Om den Guddom
melige euige Lou/ oc om skilss
misse mellem de thi Bud / oc
andre

Christelige

andre loue i a

Leuiste Ce

vduortis l

landsl

1. Spør

Huor mange

uer ere i

Sua

En gam

ge skick at

ei Noje i

gior skilsmisse n

en nytelig vnd

lare folck om m

gr/ i saamaade

Der ere tre h

Noje/ Nogle

ralis/ Der kal

Lou/ eller dom

alle Mennisk

Christelige lerdings. 19
andre loue i Alose / som er/
Leuitiske Ceremonier oc
vduortis loue eller
landsloue,

1. Spørrismaal.

Hvor mange haande Los
uer ere i Alose?

Svar.

DEn gamle seduanlis
ge skick at dele de Loue
i Alose i tre dele oc
giøre skilsmisse mellem dem / er
en nyttelig vnderuisning / at
lære folck om mange store saa
ger / i saa maade.

Der ere tre haande Loue i
Alose / Nogle kaldis Lex mor
nalis / Der kalde wi den euige
Loue eller dom imod Synden /
i alle Aenniske / Som wi her
effter

Hoffuitartickle

effter ydermere ville forklare.

De andre Louer kaldis Ceremoniales / det er / om Kirckes
præl / om Offer / om skilsmisse
paa mad / 2c.

De tredie kaldis Iudiciales / det er / Landzlouer / om
arffue / landzfred / hoffuitsager /
oc anden saadan stück / der Re-
gimente skulle holdis i tuct oc
fred med.

2. Spørrmaal.

Hvad er der for en skilsmisse
mellem de thi Bud / oc Le-
uitiske Ceremonier / oc
Landzlou?

Svar.

Her skal mand vide at disse
se tho dele / den Leuitiske Kir-
ckepræl oc den vduortis Landz-
lou

Christelige

lou vaare bestick
Regimente paa
oc bleffue lige
met Jerusalems
styring / oc binde
der ere klare vidn-
tis i det 11. Cap.
tel til de Galater
de skulle der yde
forstand paa.

Men denne
met it strøbelige
Lex moralis / er
gelig Lou / elle
met a Dose / oc
uige / womstiff
i Gud self / oc
euige Regel / i h-
melige vilie / der
gelig godhed /
honningsige

Christelige lerdings. 20

lou vaare bestickede til Israels
Regimente paa en visser tidt/
oc bleffue lige til intet gjorde
met Jerusalems endelige for-
styring/ oc binde oss icke. Som
der ere klare vidnisbyrd in Aca-
tis i det 15. Cap. oc i det Episto-
tel til de Galater / som de Lera-
de skulle der ydermere haaffue
forstand paa.

Men denne del/som mand
met icke skøbelige navn kalder/
Lex moralis/er icke en forgen-
gelig Lou / eller først begynt
met Apose / Men det er den ev-
uige / wonskistelige Visdom
i Gud self / oc retferdigheds
euige Regel/ i hans Guddoms-
melige vilie/ der hand aff wils-
gelig godhed / indtrycke i de
fornumstige Creature. Oc
hand

Hoffuitartickle

hand haffuer altid der effter
roden affladelse / fra Adams
tid / beuarit oc forklarit hendet
sin Kircke / met Predicken. At
vi skulle vide / at hand er / viss /
god / sand / retferdig / kyst / oc
at hand vil / at fornumstige
Creature skulle vere hannem li
ge / der faare delede hand den
ne høye visdom met dem / huil
cken der binder alle fornumstis
ge Creature / huor faare Gud
oc visselige oc gruselige er vred
paa alle dem / som ere genstris
dige imod denue hans wom
skiffrelige visdom / oc den for
styre.

Oc denne Visdom kalder
mād met it almindeligt naffn /
de thi Bud. Thi at de besyn
derligste Sprock ere skickelige
befatter

Christelig

befattede der v
oc skal saa for
Gud forklarede
alligeuel intet
begrunder eller
Visdom / Saa
som sinna Born
lare paa der thi
denne Lou bind
stige Creature /
self binder dem
er en aluerlig
syndige Creatur
byrd / at Gud e
paa dem. Oc
alle a Denniste /
samuittrighed
delse oc angist /
saa stor / at ha
gemlige oc euig
om saa er / at

befattede der vti/huilckemand
 oc skal saa forstaa / lige som
 Gud forklarede dem selff. Oc
 alligeuel intet Creature kand
 begrunde eller vdsige denne
 Visdom / Saa skulle wi dog
 som sinnaa Børn / stedse oc altid
 lære paa de thi Gud / oc vide at
 denne Lou binder alle fornum-
 stige Creature / det er / Gud
 selff binder dem. Oc denne tale
 er en aluerlig dom imod alle
 syndige Creature / oc it vidnis-
 byrd / at Gud er visselige vred
 paa dem. Oc denne dom søle
 alle Adenniske / naar som deris
 samuittighed falder i forser-
 delse oc angist / huilcken der er
 saa stor / at hand fører den le-
 gemlige oc euige død met sig /
 om saa er / at der kommer icke
 F   trøst /

Woffuitarticle

trøst / i det mand kiender vor
Herre Christum aff Euange-
lio. I saadan angist lærer mād
huad Louer er / oc ellers kand
mand icke vdsige det met Ord.

Der faare haffuer oc altid
den euige Lou / Lex moralis /
oc dom inod synden / verit fra
Adams tid / predicket i Guds
Kircke / Oc Christus tog hende
self offte frem igen. Oc Pau-
lus siger / Formedelst Louen
kiender mand synden. Oc det
er aldelis vist / at det er Guds
vilie oc aluerlige befalning / at
mand skal predicke denne euige
Lou i hans Kircke / for disse
tho sager skyld / At wi der aff
skulle vide / huordan den lys-
dighed / der wi ere Gud skyldis-
ge / skal vere / oc kiende saa vor
syns

Christelig

syndige wrenli-
tredelse / oc for-
vrede. Oc at de
haffue Guds o-
dekunderere v-
gerninger der
Guds tiensste.

V

Stillsmiss

Louen oc

1. Spør

Hvor faare sk

stillsmissen

oc Euat

S

Enne

den aff

der som mand

Christelige lerdoms. 22

syndige wrenlighed oc offuer-
tredelse/ oc forferdis for Guds
vrede. Oc at de omuende skulle
haffue Guds ord / aff huilcket
de kunde vere visse paa/huילcke
gerninger der ere den rette
Guds tieniste.

VII.

Skilsmisse mellem
Louen oc Euangelio.

1. Spørssmaal.

Huor faare skal mand giøre
skilsmisse mellem Louen
oc Euangelium :

Suar.

Denne skilsmisse er
den aff de rette Hoffuic
lerdome i Kircken. Oc
der som mand lader hende vda
fñ flyctis

Hoffuitarticle

flyckis (som hun haffuer verie
vdslet hoss Papister) da følger
der gruselig blindhed / at mand
dicter oc optencker / at aDens
nisten ere retferdige formedelst
deris egne gerninger / oc forties
ne syndernis forladelse met des
ris gerninger / zc. Oc effterdi
alle aDenniske dog føle synd
hoss sig / da bliffue de i tuilac
tighed / kunde icke paakalde
Gud / oc siuncke endelige i for
tuilelse oc den euige død / oc vis
de icke huor faare Guds Søn
bleff vdsent. Lige som Pharis
seer hoss Jørdene vaare i saas
dan blindhed / oc haffde mist
det rette forstand om aDessia.

aDen Gud opuecte stedze
oc altid Propheter / som predia
ckede rette skilsmisse mellem
Los

Christelige

Louen oc foriet
oc vor Derte Ch
Apostlene lærde

2. Spør

Huader da for
mellem Lou
uange

Su

Louen er den
dommelige Dife
er / huilcken G
i fornumstige C
ningen / oc her
alid forkynded
bedet. Hun lær
mand skal re
Gud / oc at m
lydighed plicie
den samme lyd
re i alle vor fr

Christelige lerdoms. 23

Louen oc forriettelsen / lige som
oc vor Herre Christus self / oc
Apostlene lerde der effter.

2. Spørssmaal.

Huad er da for en skilsmisse
mellem Louen och E
uangelio?

Suar.

Louen er denne euige Guds
dommelige Visdom / som sagd
er / huilcken Gud oc indtryce
i fornumstige Creature i skab
ningen / oc her effter stedse oc
altid forkyndede i predicke em
bedet. Nun lærer oc beuiser / at
mand skal rettelige kiende
Gud / oc at mand er hannem
lydighed plictig / oc huorledis
den samme lydighed skulde ver
re i alle vore kreffter. Oc hun er
F iij saa

Hoffuitartickle

saa effter synden / en forferdelig
dom imod alle **A**denniske. Thi
intet **A**denniske wden alene
Guds Søn / haffuer denne ly-
dighed altsammen. Oc Louen
giffuer ickē syndernis forladelse /
men hun bær aleniste vid-
nisbyrd om Guds vrede imod
synden.

Oc alligeuel der ere heng-
de fortættelser hoss Louen / saa
vdkressuer hun dog en fulde-
kommelig lydighed der hoss.
Hun siger ickē / at Gud vil w-
den vor fortieniste forlade och
borttage synden / **zē**.

ADen Euangelion er ret-
telige den naadige / gledelige
Predicken / om Guds Søn Jesu
Christo / som i den Guddoms-
melige **M**aestatis vnderlige
Raad /

Christelige
Raad / er best-
glere oc forlig-
retferdighed /
giver.

Denne Pre-
fist alle synder
ge disse store syn-
ske **A**denniske
den ickē vil /
ser er giffuen /
Søn. Der faar
re Christus self
Johannis. De
skal straffe verd-
skyld / at de re-
Oc den anden
Oculamini f
Sønner **zē**.

Och hoss de
oc alle andre sy-
tynder Euang

Christelige lerdings. 24

Raad / er besticket til en A
glere oc forligere / oc til vor
retferdighed / oc til en Salig
gjører.

Denne Predicken straffer
først alle synder / oc besynderli
ge disse store synder i det gant
ste A denniske slechte / at ver
den oc icke vil / effter foriettel
ser er giffuen / Kiende Guds
Søn. Der faare siger vor Hæ
re Christus self i det 16. Cap.
Johannis. Den Hellig Aand
skal straffe verden for syndens
skyld / at de tro icke paa mig.
Oc den anden Psalme siger /
Osculamini Filium / Kysser
Sønnen 2c.

Och oss denne vantroens /
oc alle andre synders straff / for
synder Euangelium denne eu
ge /

Hoffuitartickle

ge/ naadige trøst / At Gud vil
visselige giffue oss for sin Sønns
Jesu Christi skyld / syndernis
forladelse/ aff naade/ wden vor
fortieniste / gratis / Oc hand
vil for sin Sønns skyld regne oss
retferdighed til / oc anamme
oss formedelst troen til vor Her
re Jesum Christum / huilcken
der da siger oss denne trøst i
hiertet/ oc er i oss/ oc giffuer oss
sin Hellig Aand / oc giør oss
Arffuinge til den euige Salig
hed.

Oc dette skeer icke anders
leds / end aleniste formedelst
troen/ det er/ naar som dit hjer
te er i ret angist oc forferdelse/
oc tror Euangelio/ at dine syn
der ere dig visselige forladne
for vor Herris Christi skyld/ oc
at

Christelige

at Gud vil vere
anamme dig f
Christi skyld/ ic
eller dine gerni
ste skyld.

De Euang

ny Prediken /
verit suare Ch
Jomfru Mari
tettelsen om den
sio / som boort
døden / oc giffu
euige lif igen /
kynder effter
offuertrædelse /
prediken begyn
samme tid / oc
self den Predic
straffede Adam
synd / Och ha
hoff den naa

Christelige lerdings. 25

at Gud vil vere dig naadig / oc
anamine dig for vor Herris
Christi skyld / icke for Louens /
eller dine gerningers fortienis
ste skyld.

De Euangelium er icke en
ny Predicken / som icke skulde
verit faare Christi fødzel aff
Jomfru Maria / Men for
iættelsen om den frelsere Chris
to / som borttager synden oc
døden / oc giffuer naade oc det
euige liff igen / bleff strax for
kyndet effter Adams oc Heue
offuertrædelse / De Euangelij
predicken begyntis saa paa den
samme tid / oc Guds Søn vaar
selff den Predickere / som først
straffede Adams oc Heue store
synd / Och hand vdsagde der
hoss den naadige foriættelse /
G huilke

Hoffuitartickle

huilcken inret Creature viste
tilforn / Quindenis Sæd skal
sønderknuse Hugormens hoffs
uit.

Denne trøst bar Guds
Søn baade frem faar dem i det
vduortis ord / oc sagde hende
self i deris hjerter / oc reddes
de saa Aldam oc Deua aff den
euige død / oc gjorde dem leffs
uendis igen / som der er screff
uit Johan: 1. I hannem vaar
liffuit. Oc hand styrckede dem
der hofs mer sin Hellig Aand /
at de haffde glæde i Gud igen /
oc torde saa paakalde Gud is
gen / oc kiende hans naade oc
neruerelse / oc i denne samme
tro / haffde de stedse och altid
trøst / til den tilkommede Sæd /
huilcken de paa den samme tid
kiens

Christelige

Kiende i ordet / a
den samme H
dem naadig / e
tiente hannem
det euige Liff.

fornedelf
telse haffuer S
oc altid beuar
Bircke / i huilck
tid verit nogle
er ellers ingen
iorden / som er
Bircke / voden
huilcken den
Guds Søn

Oc det er
nytteligt / at
deligertor /
dicken eller
en nytteli

Christelige lerdoms. 25
Kiende i ordet / at Gud vilde for
den samme Herris skyld vere
dem naadig / de paakallede oc
tiente hannem / haabedis til
det euige Liff.

Formedelst denne Foriet
telse haffuer Guds Søn stedse
oc altid beuaret en obenbare
Kircke / i huilcken der haffue al
tid verit nogle Ydualde / oc der
er ellers ingen forsamling paa
iorden / som er rettelige Guds
Kircke / wden denne aleniste / i
huilcken den rette lerdom om
Guds Søn predickis.

Oc det er her offuermaade
nytteligt / at mand veed / oc staa
delige troz / at Euangelij pres
dicken eller betractelse / er icke
en wnyttelig rost eller wstadig

G n

tanca

Doffuitartickle

tancke / men at Guds Søn vil
selff vere krafftig oc arbeyde der
met / som der staar screffuit
Roma : 1. Euangelium er en
Guds krafft / alle dem til salig
hed / som tro der paa.

2. Corinth : 3. Euangelis
um er Aandens embede / Det
er / formedelst huilcket den hel
lig Aand giffuis / oc arbeyder.

Galat : 3. At wi skulde a
namme Aandens foriettelse
formedelst troen.

1. Pet : 1. Jere igenfødde
formedelst Guds leffuende
Ord / oc det som altid bliffuer.

Esai : 45. Ved mig selff
haffuer ieg sorit / Aff min mund
skal vdgaa retferdigheds Ord /
det skal icke vere forgefuis /
som er / at alle kne skulde bøyes
faar

Christelige

faar mig / oc al
demig / oc sige
uer ieg retferde
Herren / Och
kommetil han
som staahanne
bliffue bestem
raels Sad sk
dig / Herren /

Disse oc at
nisbyrd skulle
at wi kunde
Gud er viffe
medelst sit E

Om S
ladelse / oc b
niste bliffue
Gud / for v
skyld / fo

Christelige lerdings. 27

faar mig/oc alle tunger paakal-
de mig/oc sige/Sandelige haff-
uer ieg retferdighed oc styrcke i
Herren / Och saadane skulle
komme til hannem / oc alle de
som staa hannem imod / skulle
bliffue bestemmede/men al Is-
raels Sæd skal bliffue retfer-
dig i Herren/ oc prise hannem.

Disse oc andre saadane vid-
nisbyrd skulle wi offte betracte/
at wi kunde stadelige tro / att
Gud er visselige krafftig for-
medelst sit Euangelion.

VIII.

Om Synderis for-
ladelse / oc huorledis it adens
nisse bliffuer retferdigt faar
Gud / for vor Herris Christi
skyld/ formedelst troen.

G iij Spørse

Hoffuitartickle

1. Spørssmaal.

Huorledis faar vi dennistæn
syndernis forladelse?

Suar.

Vieniste formedelst troen
til Guds Søn Ihesum
Christum / aff naade / gra-
tis / icke for vore egne Gernin-
ger eller fortieniste skyld / men
for den eniste vdegleris Jesu
Christi skyld / som bleff ic Offer
for oss / oc er forligeren / saa vi
visselige syndernis forladelse /
oc Guds Søn siger selff denne
trøst i vore hjerter formedelst
Euangelium / der som vi tro /
tager oss aff angist oc helsfue-
de / och giffuer oss sin Hellig
Aand / at hjerter haffuer glæde
i Gud / oc vor Herris Christi
retferdighed tilregnis oss / at
vi

Christelig

wiere Gud b
at hans lydig
betaling for
den forligere
wi ere retferd
til den ewige S
wi tro paa ha

2. Sp

Huor beu
Scriff

Denne
offte klarlig
Guddomme
han: 3. siger
Saa elste
hand gaff si
alle de som
icke skulle fo
der ewige li

Christelige lerdoms. 28

wi ere Gud behagelige / fordi /
at hans lydigthed oc pine / er en
betaling for oss / oc hand er
den forligere / for huis skyld
wi ere rerferdige oc Arffuinge
til den euige Salighed / der som
wi tro paa hannem.

2. Spørrimaal.

Huor beuifer den hellige
Scrifft saadant ?

Suar.

Denne Hoffuiterldom er
offte klarlige vdrøyet i den
Guddommelige Scrifft. Jo
han: 3. siger Guds Søn self /
Saa elskte Gud verden / at
hand gaff sin enbaarne Søn at
alle de som tro paa hannem /
icke skulle fortabis / men haffue
det euige liff.

Giiij

Actoz:

Woffuitartickel

Actoz: 10. Denne Herre
Christo giffue alle Prophetes
vidnisbyrd / at alle de som tro
paa hannem / skulle for hans
Naamn faa syndernis forladelse.

Roma: 3. Vi vorde ret
ferdige vden vor forriente
formedelst hans naade / ved
den forløsning / som er i Christo
Jesu / huilcken Gud haaffuer be
sticket til en Naadestol / formes
delst troen i hans Blod / zc.

Disse och andre saadane
Woffuit sprock skulle alle Men
niske vide / at de kunde haaffue
ret forstand paa denne drabelis
ge Artickel / oc trøste sig der
med / huorledis Menisken faa
syndernis forladelse / och ere
Gud behagelige / oc Arffuinge
til den euige salighed / oc huor
ledis

Christeli
ledis wi vor
døden och
til det euige
dighedigen.
naadigetrost
derlige oben
forrettelse /
De folc
uiss / at den
om trygge
ue viderlige
der som hier
ferdet for
synden / da
tilfluct til vo
oc i denne an
dig til / at
visselige for
ris Christi
tiente. De
vor Herre

Christelige lerdings. 29

ledis wi worde fri fra synden/
døden oc Hellsuende/ oc komme
til det euige liif oc euig retfer-
dighed igen. Thi denne er den
naadige trøst/ som bleff besyns-
derlige obenbarit i den første
fortættelse / oc vti Euangelio.

De folck skulle vel vnder-
uissis/ at denne trøst taler icke
om trygge aendnisse/ som less-
ue viderlige hen i synd / aen-
der som hiert er rettelige for-
ferdet for Guds vrede imod
synden/ da skal du haffue din
tilfluct til vor Herre Christum/
oc i denne angist tro oc forlade
dig til / at dine synder ere dig
visselige forladne/ for vor Her-
ris Christi skyld / wden din for-
tættelse. Oc denne tro skal see til
vor Herre Christum / Gud oc

G v

aend

Woffuitartickle

WENNISTE / som er bleffuen it
Differ oc forligere for dig.

Der som du nu saa hører
Euangelion / och styrcker dig
mer troen til vor Herre Chris-
tum / da siger hand self denne
trøst i dit Herte / at Gud er dig
naadig / Som hand offte siger
i Euangelio / Dine synder ere
dig forladne / Oc hand er i dig /
oc lader dig icke siuncke ned i
Hellsfuede / hand giffuer oc den
Hellig Aand / at du haffuer
glæde i Gud. Oc dit herte kien-
der saa Guds neruerelse oc naa-
de / formedelst Sønner / som
formedelst Euangelium viser
dig Guds naade i herttet / oc
formedelst den Hellig Aand
giffuer dig glæde i Gud / och
tuinger dig till at paakalde
Gud

Christeli

Gud oc vere

Saa lær

Johan: 1.

Sønner / ha

uit / oc du h

Søn / om du t

oc formedelst

trøst.

Item / i

paa kiende wo

hannem / oc

hand giffuer

Galat: 3

Aandens for

troen.

Oc man

oc betracte 2

hulcken der

der er screffu

Aand er i ne

vide / at han

Christelige lerdoms. 30

Gud oc vere hannem lydig.

Saa lære disse Sprock 1.

Johan: 5. Duo som haffuer
Sønnen / hand haffuer Liff
uit / oc du haffuer saa Guds
Søn / om du tror paa hannem /
oc formedelst Euangelion faar
crost.

Item / 1. Johan: 5. Der
paa kiende wi / at wi bliffue i
hannem / oc hand i oss / Thi
hand giffuer oss aff sin Aand.

Galat: 3. At wi skulde saa
Aandens foriættelse formedelst
troen.

De mand skal vel mercke
oc betracte Athanasij Regel/
huilcken der saa lyer / Duo som
der er screffuit / at den Hellig
Aand er i nogen / da skal du
vide / at hand formedelst Ordet
er i

Hoffuitartickle

er i hannem / oc taler om Guds
Søn / som oplüser hierret /
oc Guds vidstæb / Kierlighed
oc glæde i Gud bliffuer saa i oss
formedelst Sønnen oc den hels
lig Aand / Oc dette skeer / naar
som mand i ret forserdelse a
nammer Euangelium mett
troen. Saa skeer igenfødzelen i
oss / oc hierttet bliffuer Guds
bolig / som der er screffuit Joh:
14. Duo mig elsker / hand skal
beuare min tale / oc min Fader
skal elske hannem / oc wi ville
komme til hannem / oc gjøre
bolig hos hannem.

Oc Ephe: 1. Hand er Kir
ckenis hoffuit huilcken der er
hans legeme / oc hand arbej
der alting i alle.

Item / Ephe: 3. At i skul
le styre

Christel
le styckis
Aand / at Ch
ders herte fo
2. Corin
wi i Verrens
i en Spogel m
wi bliffue for
me Billede /
en anden / som
Aand. Der b
soner flarlige
der / huilcken
ren / Hans
eller skin er S
uer oss vidstæ
Oc den Helli
fer vore herte
dette vidstæb
fra / Den bl
Order mere
uige fader

Doffuitartickle

annen/ocaler om

/ som oplufter h

uds vidskab/ Kierlig

ede i Gud bliffuer saa

delst Sønne oc den

nd/ Oc dette skeer i

and i et forferdelig

er Euangelium i

Saa skeer igenfødsel

hiertter bliffuer G

m der er scressuit

mig elster/ hand

rale/ oc min f

annen/ oc wi vil

hannen/ oc g

innen.

1. Hand er B

huilcken der

oc hand arbej

e: 3. Ari stul

le sty

Christelige lerdoms. 31

le styrckis formedelst hans
Aland/ at Christus fand bo i es
ders hierte formedelst troen.

2. Corinth: 3. Oc nu skue
wi i Herrens klarhed / lige som
i en Spegel met bart ansigt / oc
wi bliffue forklarede i det sama
me Billede / fra en klarhed til
en anden / som aff HERrens
Aland. Her beneffnis alle Pers
soner klarlige / Den euige Fa
der / huilcken hand kalder Her
ren / Hans Billede oc klarhed
eller skin er Sønne / som giff
uer oss vidskab paa Faderen /
Oc den Hellig Aland som styrck
er vore hiertter / at de bliffue i
dette vidskab / oc falde der ick
fra / Men bliffue stedse oc altid
Ordet mere lige / som er den e
uige Fader ligt / oc obenbarer
hans

2 in

5 cm

6

3

8

9

Hoffuitartickle
hannem. Dette skulde Christelig
gehierte stedse oc altid lære i ret
ommuendelse oc aluerlig trøst.

3. Spørrismaal.
Er denne tale ret / Wi bliffue
aleniste rerferdige formes
delst troen?

Suar.

Denne tale / Alleniste for
medelst troen bliffue wi rerfer
dige / Sola fide iustificamur /
er lige denne tale / Gratis iusti
ficamur fide / wi bliffue rerfer
dige faar Gud wden vor fortie
niste / Wden vor fortieniste
haffue wi syndernis forladelse /
oc ere Gud behagelige for vor
Werris Christi skyld / formes
delst troen. Oc denne tale er
ret / och offte vdruct aff S.
Paulo

Christelig

Paulo i der

4. Sp

Contra. Ere

dygder i omue

ger du da / Sol

anger oc ruel

sten / Item / g

lighed oc

Su

Alligeuel

dygder / oc skul

delsen / saa ere

rieniste eller cat

genil / at den

syndernis forla

ferdig faar Gu

behagelig / at

ris Christi sty

syndernis forl

ferdige / der er

Paulo i det ord Gratis.

4. Spørssmaal.

Contra. Ere der dog mange dygder i omuendelsen / Hui siger du da / Sola fide: Skal dog anger oc ruelse vere i Adennisken? Item / got opsæt / Kierlighed oc haab: 2c.

Suaar.

Alligeuel der ere mange dygder / oc skulle vere i omuendelsen / saa ere de dog icke for tienstte eller causæ / eller aarsaage til / at den Persone haaffuer syndernis forladelse / oc er retsferdig saar Gud / det er / Gud behagelig / Aden for vor Heris Christi skyld alene saa vi syndernis forladelse / oc ere retsferdige / det er / Gud behagelig.

Hoffuitartickel

ge. Oc dette kand icke anam-
mis i andre maade end formes
delst troen / som fatter foriettel-
sen / Som S. Paulus Roma:
4. siger: Ideo ex fide, gratis, ut
sit firma promissio, det er / For-
di aff troen wden fortieniste /
at foriettelsen skal bliffue fast.

1. Spørssmaal.

Contra. Tro dog Dieffle oc
saa / oc ere icke retferdige. Hui
siger du da / Alleniste formes
delst troen ere wi ret-
ferdige ?

Suar.

Dieffle tro ekon Historien /
oc de tro icke at Christus er dem
til gode vdsent / och er deris
frelserer / Ja de vide / at hand
fordømmer dem i grum euig
straff /

Christelig

straff / Der f
gruselig vrede
oc vor Hare C
wistuletro /
Christus er vdi
oc er offalgode
fer / oc er vor
forligelse som d
bolo: Qui pri
nes, & propter
descendit de cce
er sceressuit / Se
uen. Oc denne
uifning / om d
troen i Dieffle /
skal mand tro
folcker.

5. Sp

Contra. Er d
ar noget kand

Hoffuitarticle

Christelige lerd.

derre kand icke an
indre maade end for
ven / som fatter form
om S. Paulus Ro
r: Ideo ex fide, gratia
promissio, der er /
troen uden forren
relsen skal bliffue
Straff / Der faare haaffue
gruselig vrede oc had til Gud /
oc vor Herre Christum. Men
vi skulle tro / at vor H^{er}e
Christus er vdsent oss til gode /
oc er oss til gode bleffuen it Of
fer / oc er vor retferdighed oc
forligelse / som der staar i Sym
bolo: Qui propter nos homi
nes, & propter nostram salutem
descendit de caelo. Oc i Esai
er screffuit / Sønner er oss giff
uen. Oc denne enfoldige vnder
uisning / om den skilsmisse paa
troen i Dieffe / oc den rette tro /
skal mand trolige forklare faar
folcket.

6. Spørssmaal.

Contra. Er det dog rimuligt /
at noget kand vere retferdigt /
H alenis

2 in
5 cm 6

3
8 9

Article

medelst vidskab.

Da er troen en
vidskab:

Svar.

Den tro / formelst huil-
ken it Aenniske faar syndernis
forladelse / oc er retferdigt / er
icke aleniste vidskab / som der oc
er i Dieffle oc vngudelige Aen-
niste / en kundskab aff Histori-
en / Den denne rette tro er / at
vide alle troens Article / oc hold-
de dem at vere sande / oc der i
ocsaa vide forietelsen om Chris-
ti naade / huilken alle Article
gaa vd paa / som paa den rette
ende. Saa er da Troen en sand /
hiertelig forhaabelse oc tillid til
Guds Søn Jesum Christum /
som er vor Aeglere oc Forlis-
gere / at wi for hans skyld / oc
forme

Christelige

formelst han-
denns forlad-
lighed. Denne
belse er saa lom-
lenstro / som i
Velsfuede / oc
den.

De i vor
skal mand merck
fel / Credo rem-
torum. Jeg tro
ladelse. Der st
saa som Dieffl
derne ere forlad
David oc Petro
du forstaa denn
tror syndernis f
ere mig self f
NE Kris Chr
min forieteniste
Denne tro

Christelige lerdoms. 34

formedelst hannem/haffue syn-
dernis forladelse / naade oc saa-
lighed. Denne tillid oc forhaas-
belse er saa langt fra Dieffues-
lens tro / som Himmelen er fra
Helffuede / oc Liffuit fra Dø-
den.

Oc i vor Christelige tro
skal mand mercke denne Artic-
kel / Credo remissionem pecca-
torum. Jeg tror syndernis for-
ladelse. Det skal du icke for-
staa som Diefflene tro / at syn-
derne ere forladne andre / som
Dauid oc Petro / Men saa skal
du forstaa denne Artickel / Jeg
tror syndernis forladelse / at de
ere mig self forladne for vor
HERRIS Christi skyld / wden
min fortieniste.

Denne tro begriber alle Art-
ickel /

Hoffuitartickle

rickle/ oc er der til met den til-
lid / som formedelst Guds
Søn/ haßfuer tilfluct til Gud.
Som der er screffuit Roma: 5.
Efferdi wi bliffue retferdige
formedelst troen / da haßfue wi
fred hosß Gud. Item / Ephe:
3. Formedelst Christum haßfue
wi en gledelig tilgong/ met den
tillid som kommer formedelst
troen til hannem.

Saa er nu den skilsmisse
klar at forstaa. Dießlene tro
icke at deris synder bliffue dem
forladne. Men wi skulle tro/ at
vore synder vorde oss viffelige
forladne/ oc at Gud anamner
oss naadelige for Neglerens
skyld.

Item/ det vidßkab i Dieß-
lene fører fryct i dem/ forferdel-
se/

Christelig

se/ fluct/ gruse
imod Gud. Men
til Guds Søn
trost och glæde
haßfue tilfluct til
kalde hannem

7. Spø:

Contra. Du si
troen ere wi ret
troen oc en geri
der nu folge/ a
erer retferdige
gernin

Su

Denne for
uermaade nyttel
siger / wi ere re
delst troen / D
saa forstaas /
Christi skyld er

Christelige lerdoms. 35

se/ fluct/ gruselig had oc vrede
imod Gud. Men troen oc tillid
til Guds Søn i oss giffuer oss
trøst och glæde i Gud / at wi
haffne tilfluct til Gud / oc paa
kalde hannem zc.

7. Spørrsmaal.

Contra. Du siger/formedelst
troen ere wi retferdige. Nu er
troen oc en gerning / Saa vil
det nu følge/ at wi alligeuel
ere retferdige formedelst
gerninger?

Suar.

Denne forklarelse er off
uermaade nyttelig. Naar mand
siger / wi ere retferdige forme
delst troen / Da skal denne tale
saa forstaas / for vor Herris
Christi skyld ere wi retferdige/
H iij for

Hoffuitartickel

for denne a Negleris skyld haffue
wi syndernis forladelse / oc ere
naadelige anamede aff Gud / oc
kledde met vor Heris Christi
retferdighed / Saa at retfer-
dighed er oss for hans skyld til-
regnet / huilcken der oc disligest
giffuer oss aff sin Zland / Som
Johannis siger.

Oc dette skeer aleniste ved
troen / met huilcken hiertet fat-
ter forierrtelsen / oc seer til vor
Herre Christum / oc anammer
hannem.

Oc mand skal icke forstaa /
at troen gjør oss retferdige / for-
di at hun er en besynderlig høy-
gerning / Men mand skal for-
staa denne tale Correlatiue /
Formedelt Guds Søn Jhesu-
sum Christum haffue wi syn-
dernis

Christi
dernis forlade
cken wi anam

8. Sp.
Contra. Retfe
sens fuldcom
hed met Gud.
dygder / Jcke
Nisiger de
formede

Su
Alle disse 2
wi haffue her se
uising / huor
le forstaas / T
retferdig.

Som er / a
denne tale / At
Artickel / oc he
sande / oc der
forierrtelse / At

Christelige lerdings. 35

dermis forladelse oc naade/huils
cken wi aname met troen.

8. Spørssmaal.

Contra. Retserdighed er Lou
sens fuldkommelse/eller liglig
hed met Gud. Der til høre alle
dygder/ Icke aleniste troen.

Hui siger du da/aleniste
formedelst troen?

Suar.

Alle disse Argument / som
wi hassue her sæt/ere en vnder
uising/ huorledis de ord skul
le forstaas / Troen / oc vorde
retserdig.

Som er/ at troen kaldis t
denne tale / At vide alle troens
Artickel / oc holde dem at vere
sande / oc der i ocsaa naadens
forrettelse / At troen er saa en
hiera

loffuitartickle

hiertelig forhaabelse paa Guds
Søn Jesum Christum / Gud
oc Aenniske.

At vere retferdig / kaldis
at haffue syndernis forladelse/
oc vere Gud behagelig / formes
delst troen / for vor HER
Christi skyld / huilcken der er
forligeren / oc klæder oss met
sin retferdighed / det er / met
sin lydigheid / at Guds retfer
dige vrede icke offuersalder oss/
effterdi vor arme / ælendige na
ture er syndig / oc haffuer icke
den anden retferdighed / som er
Lousens fuldkommelse / eller
liglighed met Gud. Der Psal
men siger om / Ingen lessuens
de bliffuer retferdig faar dig.
Oc Job 9. Jeg veed sandelige/
at Aennisten er icke retferdig
faar Gud. Oc

Christelige ler

De dette lær

i en ret omuende

fremdelis i alle

Thi hiet forfer

vede med vore sy

icke glædelig i Gu

end ved regleren

stum / Gud oc A

som datter at der

tilfæl dine synd

regne dig sin ret

du skal vere Gu

Saa haffuer hi

gong til Gud /

lods i dette Liff

foft syndernis f

faare siger S. p

tha: s. formes

ue wi en tilge

denne naade.

De der he

Christelige lerdoms. 37

Oc dette lærer mand først
i en ret omuendelse / oc siden
fremdelis i alle paa kaldelser /
Thi hiertet forferdis for Guds
vrede imod vore synder / oc kand
icke glæde sig i Gud / anderleds
end ved den Negleren Jesum Chris-
tum / Gud oc den Nisse / naar
som du tror at denne Neglere
tilskul dine synder / oc vil til-
regne dig sin retferdighed / at
du skalt vere Gud behagelig /
Saa haffuer hiertet en frems-
gong til Gud / oc aldri anders-
leds i dette Liff oc søger altid
først syndernis forladelse. Der
saare siger S. Paulus saa Ro-
ma: 5. Formedest denne haff-
ue wi en tilgong ved troen i
denne naade.

Oc der haff er det sandelig
J ge

Hoffuitarticle

ge vifst at vor HERRre Chris-
tus forarbejder self i den
ne Trøft formedelst troen / lif-
uit i dit hierte / oc er i dig / lader
dig ick siuncke ned i Hellsfuede /
giffuer dig oc den hellig Aand /
at du glæder dig i Gud / oc dit
hierte kiender Guds neruerelse
oc naade / formedelst Sønner /
huilcken der formedelst Euang-
gelium vifer dig Guds naade i
hiertet / oc formedelst den hel-
lig Aand giffuer dig glæde i
Gud / oc skynder dig til at paa-
kalde oc vere Gud lydig.

Alligeuel nu at Igenfødze-
len skeer i saa maade / saa skal
dog denne tro stedse oc altid
skinne tilforn / at du anammer
syndernis forladelse / oc est ret-
ferdig / det er / Gud behagelig /
for

Christelige le-
for vor Herris
som er oc bliffuer
oc staar i den G-
Næstis Kaa-
off / oc bar vor sin-
attraa / tilden eu-
sagde Johan: 14
mer til faderen /
delst mig.

Ocalligeuel
den vleggelse
Kerferdighed / f-
flart oc obenbar-
skulle først saa sy-
delse formedelst
ter haffuer saa re-
nen er Gud beh-
s. Ere wi bleff-
medelst troen
fredhoff Gud
denne form til

Christelige lerdoms. 38

for vor Herris Christi skyld/
som er oc bliffuer din Neglere/
oc staar i den Guddommelige
Maestetis Raad/oc beder for
oss/ oc bær vor suck oc inderlige
attraa/ til den euige Fader/ oc
sagde Johan: 14. Ingen koma
mer til faderen / wden forme
delst mig.

Oc alligeuel andre søge ana
den vdleggelse paa dette ord/
Retferdighed/ saa er dog dette
klart oc obenbare / at wi altid
skulle først faa syndernis forlaa
delse formedelst troen / oc hie
ter haaffuer saa trøst / oc Persoa
nen er Gud behagelig/ Roma:
5. Ere wi bleffue retferdig for
medelst troen / da haaffue wi
fred hos Gud. Saa er aleniste
denne form til at bede / och at
J n koma

Hoffuitartickle

Komme faar Gud vdryet / i
alle Propheters Scrift oc tale
vd igennem. Herre forbarne
dig offuer mig for din barm-
hertighed / oc ~~A~~ Negleren er be-
neffnt der haff met vdryete
ord / som i Daniel / Icke for vor
retferdighed skyld / bønhoer off
Gud / men aff din store barm-
hertighed / for Herrens skyld /
Saa skulle oc wi bede / oc troen
skal vere grundfest paa den
~~A~~ Neglere Jesum Christum /
Gud och ~~A~~ Denniske / och paa
hans fortieniste oc forligelse / oc
hierttet skal stadelige tro / att
Gud anamer dig visselige / for
denne sin tilsagde barmhertiga-
hed skyld / oc du skal icke tuile
oc vere vstadig. Der affer det
klart / at trosten staar paa vor
Herre

Christelige
Herre Christo
niste icke paa vo
eller fuldkomme
9. Spør
Vad skilsmisse
rette lerdem i vo
deme Artick
uans falske
Su
Besynderlig
merke disse tre
Den første
lige som Phari
oc Tolkere / at
fordi retferdige
geligt / at ha
gerninger / d
hand leffuer
tuet. De Pa
lis der til / at
ger fortiene

Christelige lerdings. 39

Herre Christo oc hans fortieniste/ icke paa vor egen renhed/ eller fuldkomne retferdighed.

9. Spørrmaal.

Huad skilsmisse er der paa den rette lerdings i vore Kircker/ om denne Artickel / oc Passuens falske lerdings?

Suar.

Besunderlige skal mand mercke disse tre skilsmisser.

Den første. Papister dicte lige som Phariseer/ Hedninge/ oc Tørckere/ at it Adenniste er fordi retferdigt/ oc Gud behageligt./ at hand leffuer i gode gerninger / det er / naar som hand leffuer erlige i vduortis tuct. Oc Papister sette fremdelis der til / at de samme gerninger fortiene syndernis forlas

I in

del

Woffuitartickle

delse. Item / at de fortiene syn-
dernis forladelse met deris Aar-
den / Wessoffer / 2c. Lige som
Phariseer dicte / at deris offer
fortienere syndernis forladelse.

Der nest / Sige Papister /
Oc effterdi ingen veed naar
hand haffuer gode gerninger
nock / da skulle alle Wenniske
stedze oc altid bliffue i tuil / om
de haffue syndernis forladelse /
oc om de ere Gud behagelige.
Denne tuilactighed er idel heys-
dens blindhed.

Den tredie / De dicte / at it
menniske kand fuldkomme den
Guddommelige Lou i dette
lessnet. Item / De tale der in-
tet om / hvorledis it Wenniske
skal formedelst Euangelium oc
den hellig Aand fødte paa ny.

Wen

Christelige le

Wen der i
den retter lerdom.

Wen / At se

delse giffuis oss v

Wen Christi

Wen vor fortiem

De der a visselig

om mand setter

egne Wenniske

At de fortiene sy

delse / oc stille G

oc store vrede 2c

Den rette s

oc saa / at Wenn

ferdig faar Gud

gerninger skyld

endste effter ig

for vor Werr

formedelst tro

Der nest

sande lerdom

Christelige lerdings. 40

Men der imod er denne
den rette lerdings.

Først / At syndernis forla-
delse giffuis oss visselige for vor
Herris Christi skyld aleniste/
vden vor forrieniste/aff naade.
Oc det er visselige Affguder-
om mand setter denne tro til
egne Adenniskelige gerninger/
At de forriene syndernis forla-
delse/ oc stille Guds retferdige
oc store vrede zc.

Den rette sande lerdings er
ocsaa/at Adennisten er icke ret-
ferdig faar Gud / for sine egne
gerninger skyld / alligeuel at de
end ske effter igensødzelen/men
for vor Herris Christi skyld/
formedelst troen.

Der nest / Er det oc den
sande lerdings/at mand icke skal

J uñ bliff

Woffuitartickle

bliffue i tuil / **A**Den alle **A**Dens
niffe / som leffue i synd imod de
ris samuittighed / eller haffue
icke tro til vor **H**ERRE **C**hris
tum / de fculle viffelige forlade
fig der til / at de ere i Guds vre
de / oc der som de icke bliffue
omuennde / da falde de i euig
straff / De fculle ocsaa i derte lif
straffis mett legemlig straff /
blindhed oc andre plager.

Oc der imod / alle de som
føle forferdelse i deris hierte /
for Guds vrede / oc vilde gerne
vere omuennde til Gud / oc bedre
fig / de fculle icke bliffue i tuil /
ADen ftadelige tro / at Gud vil
forlade dem deris synder aff
naade / for vor **H**erris **C**hrifti
fkyld. **O**c de fculle faa fremdes
lis formeris i Guds fryct och
troen /

Chriftelige
troen / oc icke b
de i synd imod
hed. **D**e de f
fculle tro / at de
gelige oc i naade
ris **C**hrifti fkyld
ere end offuerm
for det tre
en ret fand ler
niffen icke fa
Guds Lou i de
om it **A**Dennif
at holde vduos
maade / aff nat
formaa hand d
gelium / oc w
oc wden den l
end at begynd
hiertter / **S**o
frycte Gud /
lade fig pa

Christelige lerdoms. 41

troen / oc icke bliffue beliggens
de i synd imod deris samuittig-
hed. Oc de som ere omuende
skulle tro / at de ere Gud beha-
gelige oc i naade / for vor Her-
ris Christi skyld / alligeuel at de
ere end offuermaade skøbelige.

For det tredie / Er oc det
en ret sand lerdom / at Men-
nisten icke kand fuldkomme
Guds Lou i dette lessnet. Oc
om it Menniske end formaa /
at holde vduortis tuct i nogen
maade / aff naturlig krafft / Saa
formaa hand dog wden Euana-
gelium / oc wden Guds Søn /
oc wden den Hellig Aand / icke
end at begynde disse gerninger i
hiertet / Som er / at rettelige
frycte Gud / rettelige tro oc for-
lade sig paa Gud / rettelige

I v

paa

Hoffuitartickle

paafalde oc elſke Gud / Men
at mand begynder ſaadan ly-
dighed det kommer aff Gien-
fødzelen.

Oc end dog denne lydighe-
d begyndis effter Gienfødzelen/
ſaa er end alligeuel ſtor ſkrøbe-
lighed oc ſynd i Menneſken/
Och vore Gerninger ere end
longt fra Louſens fuldkom-
meſe.

10. Spøꝛſſmaal.

Er Paſſuens lerdøm ret / At it
Menneſke ſkal ſtedze oc altid
bliffue i tuil / om hand haſſuer
Syndernis forladelſe / oc er
Gud behagelige :

Suar.

Paſſuens lerdøm / at men-
neſken ſkulle tuile / er en grufes-
lig /

Chriſtelige
lig forſedelig
hed. Der ſaare
hoff / at mand
der om. Beſynde
Papſten end nu
beſtyrte oc forſi-
ris vilfarelſe /
denne Artickel
Corallo vti T
Menneſke ſkal
bliffue i tuilſim
er Gud behagel-
oc dragir det S
til deris mening
ſiger / Menneſt
me paa lycke ell
liſt / at hand for-
gelig / eller ick
Dette er e
David veed / o
ſkuden aff G

Christelige lerdoms. 42

lig/forferdelig Meydensk blind-
hed. Der faare gioris det vel bes-
hoff/at mand vnderuiser folck
der om. Besynderlige/ effterdi
Papisten end nu stedze oc altid
bestyrcke oc forsuare denne der-
is vildfarelse / oc hassue sæt
denne Artickel i deris falske
Concilio vti Trident / at ic
Menniske skal stedze oc altid
bliffue i tuilssmaal / om hand
er Gud behagelig / De hassue
oc dragit det sprock falskelige
til deris mening/der Salomon
siger/ Mennisten skal icke dø-
me paa lycke eller vlycke i dette
liff/at hand fordi er Gud beha-
gelig/ eller icke behagelig.

Dette er en stor Trøst / at
Dauid veed/at hand er icke for-
skuden aff Gud/alligeuel hand
end

Woffuitartickle

ender fordreffuen. Oc Jeroboam
skal icke vere staalt / oc tene
ke / at hand er Gud behagelig /
fordi hand er en veldig kong oc
lyckſalig i ſtrid. Saa vil Salo
mon / at mand ſkal dømme om
Guds vilie aff hans Ord / oc ic
ke aff lycke eller wlycke i dette
vduortis leſſnit.

Der faare ſiger ieg atter /
ſom tilforn er ſagd / Alle Men
niſke ſom leſſue i ſynd imod de
ris ſamuittrighed / eller icke haf
ue troen til vor HÆRre Chriſ
tum / de ſkulle viſſelige vide / at
de ere i Guds vrede. Oc der ſom
de icke bliſſue omuende till
Gud / da falde de i euig ſtraff.
Thi ſaa ſiger Johannes / Huo
ſom icke tror paa Guds Søn /
hand ſkal icke ſee liſſuit / men
Guds

Chriſte
Guds vrede bli
nem. Item / 1. C
der edricke beſi
Affgudſke / No
licke effue Gu
Oc der imo
ſole forſedſe i
Guds vrede / oc
re omuende til
ſig / diſſe ſkulle i
ſtadelige tro / at
den deris ſynde
vor Herris Chri
ſkulle ſaa frem
miſ i Guds fry
icke bliſſue bel
imod deris ſam
11. Sp
Huoer haſſuer
Vellige S
er

Chriſtelige lerdings. 43

Guds vrede bliffuer paa hans
nem. Item / 1. Corinth: 5. La
der eder ick beſuige / Bolere /
Aſſgudiſke / Noſkarle / zc. ſkule
le ick erffue Guds Rige.

Oc der imod / alle de ſom
ſøle forſerdelse i deris hierte for
Guds vrede / oc vil de gerne ve
re omuende til Gud / oc bedre
ſig / diſſe ſkulle ick tuile / Men
ſkadelige tro / at Gud vil forlade
dem deris ſynder aff naade / for
vor Herris Chriſti ſkyld. Oc de
ſkulle ſaa fremdelis forſrema
miſ i Guds fryet oc troen / oc
ick bliffue beligende i ſynden
imod deris ſamuittrighed.

11. Spørſſmaal.

Huor haſſuer du grund aff den
Hellige Scriſt / at tuil
er wret ?

Suar.

Hoffuitartickle

Suar.

Alt tuil er voret / beuifer
først Symbolum selff / i huilke
ken du siger / Jeg tror Synder
nis forladelse. Naar som dit
hierte nu siger / Jeg tuil / om
mine synder forladis mig / da
strider dit hierte imod de ord i
Symbolo / det er / imod de ord
som staa i vor Christelige tro.

Der nest / Guds forietelse
oc Eed er visselige sand / oc alle
som det icke tro / de forhaane
Gud / oc ville icke kiende han
nem / at vere en sand Gud.

Nu er det klart / at Gud
haffuer tilsagd syndernis forla
delse / for sin Sønns skyld / och
biuder der til met / at mand skal
tro Sønne. Thi saa siger Pe
trus Acto : 10. Denne giffue
alle

Christelige
alle Propheter
alle de som tro
skulle saa Synd
se / formedelfst ha
er forietelsen v
biudis alle. Den
votreffus klarlig
ma: 4. Der faar
den forieniste /
skal bliffue fast.

Der hoff ska
tencke den Gud
Ezechielis 33.
som ieg leffuer /
Jeg vil icke S
men at hand sk
leffue. Nu som
omvændelsen /
den høve Eed
suer oss klarlig
foracrer der

Christeligelørdoms. 44

alle Propheter vidnisbyrd / at
alle de som tro paa hannem /
skulle faa Synderis forladelse /
formedelst hans Naamn. Der
er foriættelsen vdruct / oc til
biudis alle vdeniske / oc troen
vdkressuis klarlige. Item Roma:
4. Der faare aff troen / vden
foræieniste / at foriættelsen
skal bliffue fast.

Der haff skal du oc saa be-
tæncke den Gudsdomlige Eed /
Ezechielis 33. Saa visselige
som ieg leffuer / siger Herren /
Jeg vil icke Synderis død /
men at hand skal omuendis oc
leffue. Vuo som nu icke vil tro i
omuendelsen / hand foræcter
den høye Eed / huilcken Gud
suer oss klarlige. Item / hand
foræcter det Gudsdommelige
Testas

Hoffuitartickle
Testamente / som er beseglet
met Christi Blod.

Dette skulle wi betracte
altsammen / oc styrcke oss der
met imod tuilactighed. Thi
der er oc bliffuer / diss' ver / me-
gen tuilactighed oc vantro / oc
saa i Helligen. Oc wi skulle al-
ligeuel styrcke oss met Euange-
lio / oc offueruinde saa tuilac-
tighed / oc hassue trøst oc glæ-
de i Gud.

Saa skulle de Omuende
stedze oc altid tro / at de ere Gud
behagelige / for Christi skyld /
alligeuel at de end ere skøbeli-
ge / Roma: 5. Ere wi bleffne
retferdige formedelst troen / da
hassue wi fred hos Gud / for-
medelst vor Herre Jesum Chri-
stum / ved huilcken wi hassue
en til

Christelige
en tilgong for
denne naade / der
faare huor som d
lidet er til Ch
ingen tilgong til
dane er Gud icke
Item / Kor
ferdige leffuer
tro,

Item / Ep
delst hancem ha
delig tilgong / i
er formedelst tre
Der aff er
huor som denne
er ingen ret
Gud. Thi
Gud / oc siunc
uelse / oc hass
Gud. Der si
huorledis ku

Christelige lerdoms. 41

en tilgong formedelst troen / i
denne naade / der wi staa i. Der
faare huor som denne tro oc til-
lid ick er til Christum / der er
ingen tilgong til Gud / Oc saas
dane er Gud ick naadig.

Item / Roma: 1. Den rets-
ferdige lessuer formedelst sin
tro.

Item / Ephe: 3. Forme-
delst hannem hassue wi en gles-
delig tilgong / i den tillid / som
er formedelst troen til hannem.

Der aff er det oc klart / at
huor som denne tro ick er / der
er ingen ret paakaldelse till
Gud. Thi hiertet slyr faar
Gud / oc siuncker ned i bedrøff-
uelse / oc hassuer ingen trost i
Gud. Der siger Paulus om /
Huorledis kunde de paakalde /

R

naar

Woffuitartickel

naar som de ickē tro :

De der imod siger hiertē
ocſaa i Helligen / Al huorledis
ſkal ieg tro / at ieg er Gud be-
hagelig / effterdi ieg dog befin-
der / at ieg haſſuer giort ſaa
mange ſynder / oc er end nu ſaa
offuermaade tilbøylig til ont /
oc fornemmer ingen beſynder-
lig opluſning i mig :

Suar / Den forhaabelſe oc
tillid ſkal ickē ſtaa paa vor from-
hed / oc vor renhed / Den paa
vor HERRE Chriſto / for huis
ſkyld Gud er off naadig / Och
dette ſkulle wi formedeſt E-
uangeliū anamme met troen /
Lige ſom Pſalmen siger / Min
Siel vocer paa Herren / De
effter hans Ord haabis ieg.
Wi ſkulle ickē lade ordet falde /

oc

Chriſtelige

oc ſoge andre t

Al dette

mercke / imod P

lige vildfarelſe /

Artickel / ſom

ſkal bliue i tui.

ge / forſtandige

tid giſſue yder

ningher om.

12. Spør

Hvor faare ſkal

den Excluſi

eller S

Su

fordi at

den høſte tro

harit i Euang

odruet forme

ris. De Prop

uit dennem

oc

Christelige lerdings. 46

oc søge andre tægen.

Alt dette skal mand vel
mercke/imod Passuens skende-
lige vildfarelse/ oc Tridentiske
Artickel/ som siger/ at mand
skal bliffue i tuil. Oc Christeli-
ge/ forstandige folck kunde al-
tid giffue ydermere vnderuis-
ning her om.

12. Spørrimaal.

Huor faare skal mand beholde
den Exclufiuam Gratis/
eller Sola fide?

Suar.

Fordi at denne Trøst er
den høyfte trøst/ som er obens-
barit i Euangelio. Oc er offte
vdruct formedelt det ord Gra-
tis. Oc Propheter haffue giffa-
uit denne mening med den Ver-

R n

gatis

Hoffuitartickle

gatiua/ Psal : 143. Ingen leff
uende er retferdig faar dig.

Oc lige som vor fortieniste
er wdcluct / saa skal der imod
vor Herris Christi fortieniste
oc forligelse / imod Guds vres
de/ beholdis.

Der faare sig wi offte saa.
Der ere fire sager / for huilcke
der er nødrøffrigt at beholde
denne Exclusiuam.

Den første sag/ At vor Her
re Christo kand giffuis sin ære/
huilcken hannem bør alene at
haffue.

Den anden sag/ At wi kun
de/ naar som wi kiende oc for
ferdis faar vore synder / haffue
viffer trøst/ lige som Gud oben
barede hende i Euangelio.

Den tredie sag/ At wi kun
de/

Christelige lerdoms. 47

de rettelige paakalde Gud/ i en
stadig tro till den Neglere
Christum/ oc icke paa vor egen
Hellighed.

Den fierde sag/ At mand
fand klarlige giøre skilsmisse
mellem Louen oc Euangelis-
um/ Thi Louen siger icke gra-
tis.

IX.

Om gode Gerninger.

1. Spørssmaal.

Hvilcke Gerninger skal mand
lære/ oc giøre?

Svar.

De som Gud haffuer
lært oc budet i sine thi
Bud. Oc de thi Bud
skulle forklaris oc forstaas/ lige
R iij som

den 11. artikel
Hoffuitarticle

som vor Herre Christus self/
oc Apostlene offte forklare dem.

Oc paa det wi kunde haff-
ue trost i denne store skrøbelig-
hed / skal mand oc vide om den
Guddommelige hielp / at vor
Herre Christus / giffuer oss sin
hellig Aand / naar som wi trost
tis i en ret omuendelse / oc paa
kalde hannem / at hand opten-
der i oss ret Guds fryet / troen /
glæde i Gud / kierlighed / kysk-
hed / oc andre dygder.

Saa ske gode Gerninger /
met Guddommelig hielp. Oc
de tro Aenniske beuaris vns
derlige / formedelst vor Herre
Christum / huilcken der besker
mer dem veldelige imod Dieff-
uelen / oc holder sin arme Lilles
hob ved mact / i saa mangfoldig

Christelig

digfarlighed

vor / stor Ror

se / som hand

sude mine faa

der.

2. Epe

Duolens etc

Gud behagelig

dag alle / off

belige i de

S

Gode gern

behagelige for

vor Herre Ch

skal du forkl

Article.

Først / ska

haffuer anam

dige persone

Herre Christ

Christelige lerdoms. 48

dig farlighed / forfølgelse / op-
rør / store Rongeris forstyrrel-
se / som hand siger / Ingen skal
slude mine faar aff mine hender.

2. Spørrimaal.

Hvorledis ere gode Gerninger
Gud behagelig / effterdi wi ere
dog alle / offuermaade strø-
belige i dette leffnet ?

Svar.

Gode gerninger ere Gud
behagelige formedelst troen til
vor Herre Christum / oc dette
skal du forklare med disse tre
Article.

Først / skal du tro / at Gud
haffuer anamet din arme ælen-
dige Persone / aff naade / for vor
Herris Christi kyld / wden din
for-

Woffuitartickle

fortieniste / formedelst troen.
Oc at Personen er saa retfer-
dig / der er / Gud behagelig/
for vor Herris Christi skyld.

For der ander / Skalt du
vide / bekiende / oc beklage met
it bedrøffuit hierte / at du est
end nu fuld met synd / vanuit-
tighed / wistickelig brynde / for
sømelse oc tryghed / at der er ic-
ke saa stor Guds fryet i dit hie-
te / tro / Kierlighed oc haab / som
der skulde vere. Som der er
screffuit i Johanne / Der som
wi sige / at der er icke synd i oss /
da besuige wi oss selff oc sand-
hed er icke i oss.

For der tredie / Skalt du
vide / at der er alligeuel Guds
euige / oc womstiffrelige vilie /
at wi skulle vere i lydighed / oc
at lya

Christelig

at lydighed
de omuende
dant oer bef-
samt i effue
vil icke at S
men at hand f
leffue.

liet der
icke at omuen
hierte / som in
den bliffuer
De der er wi
melig / womst
at omuendelse
ste faare død
Som der S
vorde beklæde
findis nøgne
lige dom blif
forherdede
eder icke for

Christelige lerdoms. 49

at lydighed skal vere begynt i
de Omuende. Lige som saas
dant oc er befatter i Eden/Saa
sant ieg leffuer/siger Gud/Jeg
vil icke at Synderen skal dø/
men at hand skal omuendis/ oc
leffue.

Nu er det obenbare / at der
icke er omuendelse i saadant it
hierte/ som inod samuittighes
den bliffuer beligende i synd.
Oc der er visselige Guddoms
melig/ womstiffrelig sandhed/
at omuendelsen til Gud / skal
ste faare døden / i dette liff.
Som der Sprock siger / Wi
vorde beklædde/der som wi icke
findis nøgne. Oc den forferdes
lige dom bliffuer fast offuer de
forherdede menniske. Lader
eder icke forføre/ Bolere/Hors
L farle/

Hoffuitartickle

Farle / Affgudiske / zc. skulle icke
beside Guds Rige.

Der faare skulle wi stadelige
tro / At omuendelsen oc ny
lydighed er nødtørfftig / oc at
denne skrøbelige lydighed som
wi begynde i omuendelsen / er
Gud behagelig / for vor Her-
ris Christi skyld / formedelst
troen 1. Pet : 2. Offrer aander-
lige Offer / som ere Gud tackne-
melige / formedelst vor Herre
Jesum Christum.

Oc de samme som saa ere
omuende til Gud / och vove
stedze oc altid i Guds fryct oc
troen / dem bliffue deris synder /
som end nu ere i dem / tilskiulde
formedelst troen / Som Psal-
men siger / Salige ere disse /
hvilcke deris misgerninger ere
for

Christelig

forladne / oc
skiulde.

Spe

Bliffu der oc
Nogen i

Su

Der bliffu

der i Nogen i d

er / syndelig tilt

gen vilbørlig

byrde i hietter

uitrighed / forse

naar som nog

Guds bud / in

trighed / da er l

Hellig / hand l

der fra sig der

falder i Gude

bliffuer skyldig

uige straff.

Christelige lerdoms. 50
forladne / oc deris synder til
skiulde.

3. Spørrmaal.

Bliffuer der oc end nu Synd i
Helgen / i dette Liff:

Suar.

Der bliffue mange Syna
der i Helgen i dette liff / Som
er / syndelig tilbøylighed / mea
gen wt tilbørlig oc ubequem
brynde i hiertet / tryghed / van
uittighed / forsømmelse &c. Den
naar som nogen offuertraar
Guds bud / imod sin samuit
tighed / da er hand icke lenger
Hellig / hand bedrøffuer oc stø
der fra sig den Hellig Aand /
falder i Guds vrede igen / oc
bliffuer skyldig at skulle lide den
euige straff. Oc der som hand

L n icke

Hoffuitartickle

icke bliffuer omuent til Gud is
gen/da bliffuer hand i euig vrede/
lige som Saul / oc mange
hundrede tusinde Adenniske/
falde aff naaden igen formes
delst deris egen vilie / oc Dieff
lene regære der effter i dem/
Som den lignelse lærer Klarlige
Matth : 12. om det Huss som
vaar rensit / oc staardog aarkes
løst / det er / det befrycter sig
icke/oc vocer sig icke fra de aars
sager som giffuis til synd/Saa
dant ic huss bliffuer aff Guds
Tempel / Dieffuelens bolig is
gen. Oc Gud fortørnis suarl
ge der offuer / som Klarlige giff
uis til fiende 2. Petri 2.

4. Spørssmaal.

Hvilcke synder fordriffue
den Hellig Aand?

Suar.

Christe

Om den

der stolige bel

fiel / at de

forhand paa d

vide hulke

Helgen / oc h

for Adennisk

Guds vrede ig

den Hellig Aa

Om mand

der vel mercke /

for Adenniske

der som ic de

sin samvittigh

felighed eller

lighed / wi ere

dog denne me

hed / tuil oc o

oc er stor synd

alligeuel gior

Christelige lerdings. 51

Suar.

Om denne skilsmisse gøres
det storlige behoff at vnderuise
folck / at de kunde haffue ret
forstand paa denne lerdings / oc
vide huilcke synder der ere i
Helgen / oc huilcke synder der
føre Adennisten aff naade i
Guds vrede igen / oc fordriffue
den Hellig Aand.

Ommand skal offuermaas
de vel mercke / at der er en saare
stor skilsmisse / mellem de syn-
der som it Adenniste gior imod
sin samuittrighed / oc den wstics
kelighed eller syndelige tilbøys-
lighed / wi ere fødde med. End
dog denne mersfødde skrøbelig-
hed / tuil oc onde tilbøylighed
oc er stor synd / Saa skal mand
alligeuel gior skilsmisse / Inter

L in pece

Hoffuitartickle

peccatum regnans / et non regnans. Som det vel giørs be-
hoff at offte vnderuise folck
klarlige der om i den Christne
Kircke.

X.

Om Sacramen- tene.

Om Daaben.

1. Spørssmaal.

Huad er det sagt / Jeg døber
dig i Vassn Faders / Søns /
oc den Hellig Aands:

Suar.

Jeg / siger Tieneren /
Døber dig / och kalder
Opaa ossuer dig / den san-
de Gud / huilcken der er vor
Hers

Christle

Herris Jesu

der / och hans e

ge Hellig Aand

at denne sande

dig / oc forlai

der / for sin S

kyld / De ha

denne Daab /

at dine synder

hans Blod / oc

lig giøre dig /

Daad / til en m

dighed oc salig

Dette alt

dig naadelige

ben. Oc du sk

ne forrettelse ly

kalde oc prise d

oc skille hann

deri.

Dette f

Christelige lerdoms. 52

Herris Jesu Christi euige Fader / oc hans euige Søn / oc euige Hellig Aand. Oc ieg vidner / at denne sande Gud anammer dig / oc forlader dig dine synder / for sin Søns Jesu Christi skyld / Oc hand toer dig med denne Daab / til en betegnelse / at dine synder ere affrone med hans Blod / oc at hand vil helst lig gjøre dig / med den Hellig Aand / til en ny oc euig retferdighed oc salighed.

Dette altsammen bliffuer dig naadelige tilsagd i Daaben. Oc du skalt saa / som den ne foriættelse lyder / Kiende / paa Kalde oc prise denne sande Gud / oc skille hannem fra alt Affguder.

Dette forstand om Daaben
L iij ben

Hoffuitartickle

ben skal mand offte forklare oc
holde folck faare / at de kunde
stedze oc altid tage trøst aff
Daaben.

2. Spørssmaal.

Skal mand oc Døbe
smaa Børn:

Suar.

Man skal Døbe smaa
Børn. Thi det er aldelis vist/
at foriættelsen om naade / den
Hellig Aand / oc euige salighed/
hører ocsaa smaa Børn till.
Som vor HERRE Christus si-
ger / Himmeriges rige hører
saadane til. Item / Det er icke
Faderens vilie / at icke disse
smaa Børn skal fortabis.

Thi er det vist / at dette er
aleniste talit / om disse smaa
Børn/

Christelig

Børn / som er
i Kircken / oc
re Christum.
lighed wden
følger det / at
smaa Børn / o
Kirckens lemm

Denne er

Dub / skulle
at de kunde vid
at deris smaad
lemmer i den r
Guds naade oc

Men at de
døbere strige/
staa end nu int
troen / Der fa
en forgefuis t
Ceremonia. I
stradelige hold
Christi ord /

Børn / som ere anammede ind
i Kircken / oc førde til vor Her-
re Christum. Thi der er icke sa-
lighed uden Kircken. Der aff
følger det / at mand skal Døbe
smaa Børn / oc føre dem saa til
Kirckens lemmer.

Denne trøst om Børne
Daab / skulle folck vel mercke /
at de kunde vide / oc tacke Gud /
at deris smaadøbte Børn / ere
lemmer i den rette Kircke / oc i
Guds naade oc bestemmelse.

Men at de Dieffuels Giens
døbere skrige / Smaa børn for-
staa end nu intet / oc haffue icke
troen / Der faare er deris Daab
en forgefuis ting oc vnyttelig
Ceremonia. Der imod skalt du
stadelige holde disse vor Herris
Christi ord / Lader smaa Børn

L v komo

Hoffuitartickle

Komme til mig / thi Himmerige
hører saadane til. Nu er det al-
delis vift / at der er ingen Arff-
ving til Himmerige / wden for-
medelst Christum / oc forme-
delst den hellig Aand / Joha: 3.

Och Himmerige kaldis i
dette Sprock / syndernis forlas-
delse / retferdighed / den Hellig
Aand / oc Erffuedøme til den
euige Salighed. Fordi er det
vift / at vor HERRE Christus
giffuer smaa Børn i Daaben /
den Hellig Aand / hand arbej-
der i dem / effter deris maade.

XI.

Om vor HERRE

Christi Naduere.

1. Spørssmaal.

Huad

Christi

Huad vdd

mand i vo

sti

E

Di

Christi

Blod.

CHRISTUS

Bug / at ha

giffue til fiend

delige oc mer

hoff off / oci of

uende / oc dele

oc vere krafftig

hand siger Joh

imig / oc ieg i

2. Sp

Huor ti

Br

E

Christelige lerdings. 14

Hvad vddeler oc anammer
mand i vor Herris Chris-
ti Naduere?

Suar.

S Or HERRIS Jesu
Christi sande Legeme oc
Blod. Thi vor HERR
CHRISTUS indskickede denne
Brug / at hand der met vilde
giffue til kiende / at hand vil san-
delige oc met ret verelse bliffue
hoss oss / oc i oss / oc bo i de om-
uende / oc dele sit gode met dem /
oc vere krafftig i dem / lige som
hand siger Johan: 15. Bliffuer
i mig / oc ieg i eder.

2. Spørssmaal.

Hvor til skal denne
Brug ske?

Suar.

Til

Hoffuitartickle

Til troens bestyrckelse vti
de Omuende. Thi Guds euig
ge Søn/forfamlar sig stedze oc
aldrig en euig Kircke/formedelst
Euangelij vduoris predicken/
oc ved synlige Tegen / som ere
indsatte i det Guddommelige
ord. Der hoff vil hand visselig
ge arbeyde.

De effterdi Foriættelsen er
en tale / som i almindelighed
tilbiinder alle Aðenniske naade/
som omuendis oc tro / da ere de
synlige Tegen hengde der ved/
som en paamindelse om Foriæ
telsen/oc at de skulde vere vidne/
met huilcke huer maa i besyn
derlighed adplicere oc tiltage
sig Foriættelsen / formedelst
troen/ i Sacramenternis rette
brug. De de ere saa testimonia
pro

Christelig
promissionu
nis.
Saa best
Christus denn
skal paaminde
skens Testam
siger hand / I
Testamentis
ny Testament
er forhuertfuer
vor Oðris
Synderis for
der euige Liff
dighed/tilfige
Om alt de
der Sacrame
De effterdi de
huer skal self
ter/er det til
den almindel
oc saa visselig

Christelige lerdings. 55
promissionum et adplicationis.

Saa bestickede vor Herre
Christus denne Brug / at hun
skal paaminde oss om det gants
ke ny Testamente. Der faare
siger hand / Dette er det ny
Testamentis Blod. Nu er det
ny Testamente denne pact / som
er forhuerffuen oc stadfest met
vor HERREs Christi Blod / at
Syndernis forladelse / Naade /
det euige Liff / oc euig Retfer
dighed / tilsigis oc giffuis oss.

Om alt dette gode paamin
der Sacramentens Brug oss.
Oc effterdi det er oss befalit / at
huer skal selff bruge Sacramen
tet / er det til kiende giffuit / at
den almindelige Foriættelse / er
ocsaa visselige sagd til dig / oc
at du

Hoffuitartickle

at du self est delactig i denne
naade och dette gode. Denne
troens øffuelse skal ske aff huer
i Sacramentens brug.

Der faare skal och ingen
komme til Sacramētens brug/
som icke er omuent til Gud/ oc
bliffuer beliggende i synden i
mod sin samuittighed / Thi
saadane forstaa icke den trost.
Oc huo som er omuēt til Gud/
oc søger trost i vor Herre Chri-
sto / hand skal komme til denne
Brug / oc der haff betracte oc
tro / at hannem giffuis self / oc
icke aleniste andre / syndernis
forladelse oc naade / Icke for
hans fortieniste / eller denne
gerning skyld / men for vor Her-
ris Christi skyld / som stillede
Guds store vrede / oc beuise-
met

Christelig
met denne
hans Lønne
denne
Effet der
ter denne
hoff Sacramen
ge i alle / hien
for off / for
it Christelig
3. Spe
Quoledis mi
dette Sa
S
føst / E
offuemaade
lig / at mange
menter for en
de ere icke or
men bliffue b
imod deris se

Christelige lerdoms. 50

met denne Brug / at wi ere
hans Lemmer / oc at wi ere to
de met hans Blod.

Effter denne trøst / oc eff
ter denne Adplicatio / skal der
hoss Sacramentens brug / føle
ge i alle / hiertelig tacksigelse
for oss self / for Kircken / oc for
it Christeligt Regimente 2c.

3. Spørssmaal.

Huorledis misbruge Papister
dette Sacramente?

Suar.

Først / Er denne misbrug
offuermaade stor oc forferdes
lig / at mange anamine Sacra
mentet for en seduane skyld / Oc
de ere icke omuende til Gud /
men bliffue beligende i synden
imod deris samuittighed. Om
disse

Woffuitartickle

disse siger S. Paulus / De as
namme det til større straff / oc
bliffue skyldige i Christi Leges
me oc Blod.

Item / Papister gjøre wret /
at de giffue icke ligfolck Sacra
mentet altsammen.

Item / at de sige / at mand
fortien syndernis forladelse med
denne gerning / oc tale icke rets
telige om omuendelse oc troen.

Item / Det er wret / at for
uende Sacramentet i anden
brug / Som at ombære oc til
bede der. Effterdi dog ingen
ting kand vere Sacramente /
uden den brug / der Gud haff
uer besticket der til. Nu siger
Texten / Accipite / manduca
te / Tager / æder.

4. Spørssmaal.

Huor

Christelige lerdoms. 17

Hvor faare skal mand afflegge
Passuens Aesse?

Suar.

Papister sige / at Presten
fortien sig selff oc andre synders
his forladelse met sit Offer. Oc
der til met ey opere operato /
som de sige / Der er / for den ger-
ning skyld / Alligeuel at Presten
lessuer i obenbare synder.

Item / De sige fremdelis /
at de fortiene der met de Dødis
forløssning aff Skergild. Item
de Lessuende sundhed oc lycksal-
lighed i al farlighed 2c. Oc de
gøre mangfoldige Aarssmarcs
ket der aff / lige som Phariseer
oc Hedninge gjorde aff deris
Offer.

Denne foruendelse mett
Aessen / er fuld aff vildfarelse
ad oc

Woffuitartickel

oc Affguderí. Thi at de fíge / at
de fortiene syndernis forladels
se / Det er obenbare imod den
Artickel / Formedelt troen for
vor Herris Christi skyld / wden
vor fortieniste / haffue wi syn
dernis forladelse.

Item / Ebreo: 10. At it
Offer haffuer Christus helliget
alle zc. Der faare er der ingen
anden Persone / som kand giøre
noget Offer for synden.

At de oc fíge / at dette Of
fer hielper de Døde / fortien
lyckfsalighed i legemlige sager /
der imod er det klart / at dette
Sacramente er ické indsticket
for de Døde / oc ické heller til
legemlig lyckfsalighed.

Aff alt dette er det klart / at
der er megen vildfarelse oc Aff
gudea

Christelige
guden i Passue
der vil at Gud
grue for Aff
omstod zc.
alundrede
tracere at
menne bue
uens vildfarelse o
lycke haffue
at haffue Passue
bed / oc fíge / At
fortieniste / men
caris / ochuet
net / fordi at de
der / sinde met
end at bestyrcke
farelse.
Der faare
Prestens gern
rer en anden no
skal adpicere

Christelige lerdings. 58

guder i Passuemessen. Nu er
det vist / at Gud straffer verden
gruselige for Affguder / mord /
oc wkyshed zc. Denne Guds
aluerlige vrede skal mand be-
tracte / oc lære at holde Sacra-
mentens rette brug / oc fly Pass-
uens vildfarelse oc Affguder.

Wylige hassue nogle begynte
at farffue Passuens seduanlig-
hed / oc sige / Alt Offer er icke
fortieniste / men det er en adplis-
catio / oc foruetzle saa ekon nass-
net / Fordi at de hassue icke an-
det i sinde met denne foruetze
end at bestyrcke den første vild-
farelse.

Der faare skalt du vide / at
Prestens gerning icke adplice-
rer en anden naade / Men huer
skal adplicere sig selff / forme-
delst

Ad n

Woffuitartickle

delst sin egen tro / forladelse oc
naade. Fide propria fit adplicas
tio, non propter opus alienum.

Dette forstand skulke folck
haffue naar som de bruge Sa
cramenter / at huer for sig self
formedelst sin egen tro adplices
rer oc anammer sig forladelse
oc naade til / i Sacramentens
brug.

1. Spørrimaal.

Huad forskel er der paa Pass
uens Messe oc det rette Em
bede i den Christelige
Kircke?

Svar.

Papister foruende Embes
det / som sagd er / til Offermesse
oc forieniste / Men de rette
Embete i vore Kircker / huilcke
vor

Christelige

vorre Chri

Euangelij pred

mentens rddel

brug oc anam

tackfulghe / oc r

obedient forsan

Gud vil at har

haffu om bare

huilcke pand oc

beuæ. Der fa

men / Hans lof

Samling.

Thi Gud v

rette lige fiende

prise hannem / i

ste Menneſtelig

Sønne oc A

Christus / oc h

ſta kundgiorie

niste / De at

ſyn der ſkulle fi

Christelige lerdings. 19

vor Herre Christus stickete/ere
Euangelij predicken / Sacra-
mentens vddelelse / at folcket
bruger oc anammer det i troen/
tacksigelse / oc ret paakaldelse i
obenbare forsamlinger. Thi
Gud vil at hans Kircke skal
hassue obenbare Forsamlinger/
huilcke hand oc selff naadelige
beuarer. Der faare siger Psal-
men / Hans loff er i Helgens
Forsamling.

Thi Gud vil/at mand skal
rettelige kiende / paakalde oc
prise hannem/ iblant det gantz-
ke Adenniskelige sleete / Oc at
Sønne oc Adegleren Jesus
Christus/ oc hans store naade/
skal kundgioris faar alle Aden-
niske / Oc at alt Affguderit oc
synder skulle straffis obenbare i
ad in Pres

Hoffuitartickle

Predicke embedet. Der til skal
mand haffue obenbare oc erlige
forsamlinger. Oc der til giff
uer Gud Kircken Rolighed oc
Herbere Inogle Land / oc bes
stermer hende imod Dieffuel
len / Tørckere / oc andre Tiran
ner / Alligeuel at Dieffuelen /
gerne vilde aff had imod Chris
tum / opsluge paa en tid den
gantste Christendom / oc ødeleg
ge altsammen.

Der faare skulle wi vide /
huad rette Embeder skulle vere
i Kircken / oc Gud til loff / hol
de dem ved mact / oc borttage
alt Affguder / Lige som
screffuit er / 1. Co
rinth: 10.

XII.

Om

Christelige lerdings. 60

Om ret Omvendelse eller Penitentie.

1. Spørrmaal.

Huor i skaar den rette Predica
ken om Penitentie?

Suar.

Den første Predicken
i Paradis / huilcken
Guds Søn selff gjorde/
straffer først den synd i Adam
oc Heua offuermaade forferdes
lige Der nest giffuer hand dem
trøst/ oc obenbarer den vnder
lige hemelighed/ om Adennisa
kens forløsning / oc syndernis
forladelse / formedelst den til
kommende Sæd / som skulde
sønderknuse Hugormens Hoffa
uit.

De

Hoffuitartickle

Oc denne Predicken vaar
icke en forfengelig vnyttelig
røst / Men Guds Søn vaari
der samme krafftig i hiertet / der
synden bleff anlagit met disse
dybe ord / Hui giorde du det?
Der fulde de baade i stor forfer
delse / oc vti døden / lige som vi
falde selff i saa stor angist / at
der staar icke til at sige / naar
som vi søle Guds vrede. for
di at alligeuel v dennisten leff
ue en liden stund i blindhed wi
den angist / saa kommer dog
dommen oc straffen der effter /
som met Adam / Saul / Da
uid / zc.

Der effter fornemme A
dam oc Heua oc saa lif / trøst oc
glede i Gud / oc bleffue tagne aff
døden oc aff Hellsfuede igen /
der

Chastelig

der de gode di
ma Søn / al s
gomen Hoff
Prediken bleff
Guds karte.
er karte der m
let sigum cuig

Thi dette

at Gud a en re
fornemis offuer
straffer hende / m
legemlig straff / c
forferdelse / De
vi alle.

Der hoff vil
icke / at wi til
bliffue hans fi
grumme straff.
Eden / Saa so
siger Gud / Je
Syndere skal de

Christelige lerdoms. 51

der de hørde disse ord / Quinden
nis Sæd skal sønderkøbe Hus
gormens Hoffuit. Oc denne
Predicken bleff. stedze oc altid i
Guds Kircke. Oc Guds Søn
er krafftig der met / oc forsama
let sig saa en euig Kircke.

Thi dette er aldelis vist /
at Gud er en retferdig Gud /
fortørnis offuer synden / och
straffer hende / met sit ord / met
legemlig straff / oc met gruselig
forferdelse / Dette fornemme
vi alle.

Der hof vil hand alligeuel
icke / at vi til euig tid skulle
bliffue hans fiender / oc i den
grumme straff. Der om siger
Eden / Saa sant ieg leffuer /
siger Gud / Jeg vil icke at en
Syndere skal dø / men at hand
skal

Woffuitarticle

skal omuendis / oc leffue.

Denne Predicken forkynde
dis stedze oc altid i Propheterna.
Oc lige Som Guds Søn
predicker self i Paradis / oc der
effter i Propheterne / saa siger
hand oc / der hand vaar synlige
i Embedet / Marci 1. Omuen-
der eder / oc tror Euangelio.
Och hand giffuer Apostlene den-
ne Woffuitbefalning / Predica-
ker omuendelse / oc Synderis
forladelse / i mit Naffn.

Uff alt dette er det obenba-
re / och aldelis vift / at det er
Guds aluerlige oc womstiffre-
lige vilie / at mand skal rettelige
predicke om Omuendelse eller
Poenitentia / Oc at wi skulle an-
name denne Predicken om syns-
dens vrede oc straff / oc om syns-
ders

Christeli
denns forla
er vilige fi
predica / fo
giffuer den
fredeligh oc
haffue hann
1. Sp
Nad kaldet
eller 2
E
Effterdi
om denne drab
besynderlige
Paffuen oc al
folck furelige
telige om den
forst / at
lige forstaa de
se eller Poen
vide / at Pro

Christelige lerdings. 52
dennis forladelse. Oc at Gud
er visselige krafftig met denne
predicken / forlader synden / oc
giffuer igen det euige liff / Ret
ferdighed och Gledede som wi
hassue i hannem.

2. Spørrmaal.
Nuad kaldis Omuendelse
eller Bedring?

Svar.

Efterdi den rene lerdings
om denne drabelige Artickel / er
besynderlige formørket aff
Passuen oc Muncke / da skulle
folck sitelige vnderuissis oc ret
telige om den rette forstand.

Først / at mand kand rettes
lige forstaa det ord Omuendelse
se eller Poenitentia / skulle de
vide / at Prophetterne bruge det

17 n

ord

Hoffuitartickle

ord Omuendelse / lige som det
staar i Eden / i saa maade / At
omuendelse kaldis / at forferdis
for Guds vrede imod synden /
oc dog icke siunckened i forfer-
delse / Men formedelst troen
til vor Herre Christum / saa
syndernis forladelse / naade oc
den Hellig Aand / oc vere saa
Gud lydig igen i denne trøst /
ocen Arffuing til den euige sa-
lighed.

Denne omstiffelse i Men-
nisten / kalder Scriften offte
Poenitentia / oc der effter haff-
uer Kircken ocsaa brugit det
ord Poenitentia / for det ord
Conuersio / Der saare bruge wi
ocsaa baade ord / oc bede / at
mand vil icke trette der om /
Det Danske ord / Bedring / er
noget

Christelige lerdings. 63
noger mœrck / Dog bruger
mand det / for det ord Conuersio.

3. Spørssmaal.

Huor mange stycke ere der
i Omuendelse?

Suar.

Til en vnderuisning maa
Omuendelse / eller Conuersio /
eller Bedring / eller Poenitentia /
saa forklaris / at hun begriber
besynderlige try stycke i
sig.

4. Spørssmaal.

Huilcket er det første stycke
i Omuendelse?

Suar.

Det første / in Conuersione /
Kaldis Contritio / huilcket
mand ellers kalder anger och
in ruelse

Woffuitartickel

ruelse for syndens skyld / det er
rettelige / sand forferdelse for
Guds vrede imod synden. Der
Ezechias siger om / Lige som
en Leue haffuer Gud sønder
knusit alle mine been. Oc at
denne angist er ickel løse tanc
ker / lære alle vdeniste endelis
ge i gruselig forfølgelse.

1. Spørssmaal.

Hvilcket er det andet
stycke:

Svar.

Det andet stycke / in Con
uersione er at tro / at dine syn
der ere dig forladne / oc at Gud
er dig naadig igen / for vor Her
ris Christi skyld / vden din for
tjeniste / gratis.

Maar som hierter bliffuer
saa

Christelige lerdoms. 64

saa trøstet met troen oc tillid til
Guds Søn / da forarbejder
Guds Søn liff oc glæde i hjer-
tet / och giffuer dig sin Hellig
Aand.

Oc effterdi det skal vere
Omuendelse / da skulle wi ickē
bliffue i angist oc Hellsfuede /
der som fluct oc vrede er imod
Gud / Men wi skulle komme
til bage til Gud igen / som vil
dele met oss liff / naade oc ret-
ferdighed / formedelst sin Søn.
Oc at denne Trøst er ickē en
løss tancke / vide de Christelige
hierre / som formedelst troen /
ere verquegede i stor angist. Li-
ge som Paulus siger / Der som
wi formedelst troen ere retfer-
dige / da haffue wi fred hos
Gud. Oc da forstaar mand

¶ iij

¶ iij

Hoffuitartickle

Augustini sprock / Credens scit
se credere. Den som tror veed
da at hand tror.

Om denne tro er tilforn
sagd / at hun seer til Euanges
lium / det er / til naadens foriet
telse. Oc der til er Absolutio el
ler affløssning nyttelig.

6. Spørssmaal.

Huor til er Absolutio eller aff
løssning nyttelig i Om
uendelse :

Suar.

Absolutio eller affløssning
bær Euangelium frem til de
angerfulde hjerter / som begære
trøst / oc adplicerer eller tilmyns
der dem det. Oc siger / Ikke a
leniste andre / men ocsaa dig
selff ere dine synder visselige
for

Christelige lerdings. 65
forladne / om du tror paa vor
Herre Christum.

Oc du skalt anamme aff
løffning / lige som Euangelij
røst. Lige som Dauid vaar
plictig til at anamme oc tro sin
affløffning / der Nathan sagde /
Herren hafuer borttagit din
synd.

7. Spørssmaal.

Huor er Absolutio eller aff
løffning befalen?

Suar.

Den befalning at forlade
Synden er vdruct Joha: 20.
Huilcke i forlade synderne / dem
ere de forladne / oc huilcke i be-
holde dem / dem ere de behulds-
ne. Oc Matth: 18. Huor ofte
skal ieg forlade? Halffierdes
sinde tiue gonge siu gonge.

17 v

Der

Woffuitartickle

Der faare/ alligeuel Folck
skulle vide/ at der gioris icke bes
hoff / at opregne Syndernei
Scrifftemaal / oc ingen skal
tuingis der til/ saa skal dog pri
uata Absolutio eller besynder
lig affløssning beholdis i Kir
ken/ huilcken alle bedrøffuede/
Færste oc siuge/ mæ begere/ saa
offte som de ville. Oc denne
Brug er nogle Kircker nyttes
lig / at huer Persone faar sig
fand i besynderlighed/ søge pri
uat Absolutio eller besynderlig
affløssning/ faare Communio/
eller før hand gaar til Guds
bord. I denne samtale fand
mand forhøre det unge Folck
om troen oc vnderuise dem. Oc
vi ville holde denne stück i vore
Kircker. Oc Pastores eller Kir
ckeries

Christelige

etienne skulle
til Communio/
uerdig Sacram
ger i oembare
Hortia.

8. Spør
Hulderer nu de
i Omuer

Su
Det tredje f
gætte lydigbed
Omændelsen ic
delis leffue i sy
din samvittighe
synder unød din
forduffue den
oc føre i Dønni
de igen. Men
Omændelse st
ne Regel / de

Christelige lerdoms. 66
cketienere skulde icke lade nogen
til Communio/eller til det høye
uerdige Sacramente / som lig-
ger i obenbare laster / der ere
Moria.

8. Spørssmaal.
Hvilket er nu det tredie stycke
i Omuendelse?

Svar.

Det tredie stycke er den be-
gynte lydigheid / At du effter
Omuendelsen icke skalt frem-
delis leffue i synd igen imod
din samuittighed. Thi at de
synder imod din samuittighed/
fordriffue den Hellig Aand/
oc føre Mennisken i Guds vres-
de igen. Men den begynte
Omuendelse skal bliffue i den-
ne Regel / der Paulus taler
om/

Hoffuitartickle

om / Brug en god Strid / be-
halt troen oc en god samuittig-
hed. Item / Roma : 6. Syn-
den skal icke regnere i eders le-
geme / men eders lemmer skulle
vere retferdigheds Vaaben.
Wi skulle bliffue Guds bolig /
at hand skal opluſſe oc renſe off
io lenger io mere / at paakaldel-
ſe oc vor HERris Chriſti vids-
ſkab / oc den rette tro til Guds
Søn / kand vorde ſterckere i off /
Oc wi io lenger io mere kunde
kiende oc beklage vor wrenhed /
oc fly ſynden / oc aarsage til ſyn-
den / Oc icke ſom hunde / opſlicke
ſe igen / det ſom wi tilforn vds-
ſpide.

9. Spørſſmaal.

Huad ſtraffe wi beſynderlige i
Paſſe

Chriſtelige le-
Paſſione ler don-
till / om P
Su
Paſſione le
niten / en beg-
gen ſin vildfare
vildſom hoſt de
icke forſum ſig ſe
oc der mer ſort
till / i falſt tillid
alle.
Denefne ti
tio / Confeſſio o
Anger / Scrifte
giroſe.
Om Cont
diſſeruende gru-
ſer / huilcke me
ſomer / at de
haſſue fuldfor
ruelſe. Item

Christelige lerdings. 67

Passuens lerdings vti denne Artickel/ om Penitentze :

Suar.

Passuens lerdings om Penitentze er en begyndelse til megen stor vildfarelse. Oc er saa vildsom hosi dem selff / at de ick forstaa sig selff. De haffue oc der mer fort mange Apenistke i falsk tillid / eller i fortuilelse.

Denne tre dele / Contritio / Confessio oc Satisfactio. Anger / Scrifftemaal oc fyllestgjørelse.

Om Contritio haffue de disse tuende gruselige vildfarelser / huilcke mand skal straffe / som er / at de sige / mand skal haffue fuldkommelig anger oc ruelse. Item / at den samme fuld

Woffuitartickel

fuldkommelige anger oc ruelse
fortien syndernis forladelse.

Der imod skulle wi vide/
at intet vñenniste kand haffue
fuldkomelig ruelse. Oc der som
anger oc forferdelse voye oc
formeris / oc hiertet hafuer ick
trøst i Christo / da siuncker det
aldelis ned i Helffuede. Oc Pa
pister vide ick self huad de sige.

Fremdelis er end en groff
uere vildfarelse / at de obenba
re scriffue oc lære / at Ruelse
fortien Syndernis forladelse.
Dette er obenbare bespottelse
imod vor Herre Jesum Chris
tum. Oc Passuens lerdøm bør
offuermade stor straff i denne
Artickel / at de vti Omuendel
sen tale aldelis intet om troen /
ved huilcken alene de angerfuls
de oc

Christelige ler
de oc forferdede
syndernis forladelse
som nu er sag
uens lerdøm / at
ruelse som synd
delse / vñelliger i
oc vildfarelse / W
forladelse hafuer i
re / sumedelt Gu
sum Christum / ve
i denne angst oc re
delse kand mand se
denne tro er / som
Naadens forrettel
der sig paa vor He
rum.
Om Confessio
temaal stride Pa
denne dag streng
er nytteligt / at
Presten alle syn

Christelige lerdings. 68

de oc forferdede hietter / faa
synderis forladelse / oc trost /
som nu offte er sagd. Oc Pass
uens lerdings / at contritio eller
ruelse forien synderis forla
delse / er visselige idel blindhed
oc vildfarelse / Men synderis
forladelse haaffuer mand alenist
te / formedelst Guds Søn Jea
sum Christum / ved troen. Oc
i denne angist oc rette Omuens
delse kand mand forstaa / huad
denne tro er / som anammer
Naadens foriettelse / oc forla
der sig paa vor HERRE Chris
tum.

Om Confessio eller Scrif
temaal stride Papister end paa
denne dag strengelige / at det
er nytteligt / at opregne faar
Presten alle synder i Scriftes
maal.

Hoffuitartickle

maal. Oc de haffue nu strenges
ligere lagd denne vildfarelse
paa i det Concilio i Trident/
end tilforn. Fordi at de sige os
benbare/at denne opregnelse er
nødtørffig aff Guddommelig
befalning/Paa det/mand kand
legge huert Wenniste tilbørlig
Satisfactio eller plict oc bod
paa for synden. Dette er skins
barlig løgn / Thi der er ingen
befalning i Euangelio om den
ne opregnelse / Der til met er
ocsa alle synders opregnelse
winulig. Som Psalmen si
ger/ Duo forstaar sine misger
ninger :

10. Spørssmaal.

Contra. En Dommere kand
icke sige dom aff / eller sige nos
gen fri/wden hand haffuer for
hørt

Christelige
hør ham.
som Domm
Der are er
tillensdrø
Suat
Om Argun
fremtinalio T
mandand her ve
riablmhed. Pre
dehimmelige oc le
som en Dommere
Jesu Christi Tien
uer befalning / at
de Wenniste fri
omuede/ oc søge
to/som der Spoc
siger. Oc denne D
Afflossning sigis
one iudich/ Wde
nistern / icke pa
men paa Tienit

Christeligel erdoms. 69

hørt hannem. Presten er der
som en Dommere (sige de)

Der saare er offuerhørs
relse nødtøffrig:

Suar.

Dette Argument bæere de
frem i Concilio Tridentino / oc
mand fand her vti mercke des
ris blindhed. Presten er icke i
de himmelige oc lønlige synder
som en Dommere / men som
Jesu Christi Tienere / der haff
uer befalning / at afløse oc sige
de Adenniske fri / der bliffue
omuende / oc søge trøst i Chris
to / som det Sprock Johan: 20.
siger. Oc denne Absolutio eller
Afløssning sigis aff / icke rati
one Judicii / Aden ratione Adi
nisterij / icke paa Dominens /
men paa Tienistens oc embea

D

dens

Hoffuitartickle

dens vegne / oc er krafftig aff
denne vor Herris Christi høye
befalning / lige som min Fader
vdsende mig / saa sender ieges
der. Thi Guds Søn er selff
krafftig formedelst Euangelis
on.

Men huad som der er at
sige i Kirckenis dom / i obenba
re oc bekiende Synder / oc om
Band / der om skal ske vnder
uising her effter.

Der tredie stycke haff Pa
pister / kaldis Satisfactio / huor
aff megen stor blindhed oc Aff
guder er kommen. Oc kaldis
haff dem Satisfactio eller fyl
lestgiørelse / Gerninger som
Gud icke haffuer befalit / Men
de som leggis i Dennisten paa
vden Guds bud / aff de Pers
soner /

Christelige
soner / som høye
Som fulmisse
legems rysser /
icke alle nogle
mer hundre /
affvde Delgen
ser / i.

De aff dem
komme der effter
som de kalde der
naare icke ander /
relsens tilbage la
ladelse / oc aff den
at mand morde la
re / der som va
fyllstgiørelse / pl
nis der at Passue
uer sit navn pa
maal) De der a
der effter huert
Oc in summa e

soner / som høre Scriffemaal /
Som skilsmisse paa Nad / Pil-
legrims reysjer / at Ecte folck
icke skulde nogle aar søge seng .
met huer andre / at paakalde de
affdøde Helgen / sticte Mes-
ser / &c.

Oc aff denne vildfarelse
komme der effter Indulgentie /
som de kalde det / huilcke der
vaare icke ander / end fyllostgjø-
relsens tilbage ladelse eller aff-
ladelse / (oc aff denne affladelse /
at mand morde lade aff at gjø-
re / det som vaar paalagd til
fyllostgjørelse / plict oc bod / sy-
nis det at Passuens Afflad has-
uer sit navn paa vort Danske
maal) Oc der aff gjorde mand
der effter huert aar it marckit.
Oc in summa er Passuens lere
D i j dom

Woffuitartickel

dom om fyllystgiørelse / fuld
met løgn oc Afsiguderi. Oc der
eniste Sprock skal holdis der is
mod Matth: 15. De ære mig
forgeffuis mett Aennistens
bud. Thi de bekiende self / oc
vide / at disse fyllystgiørelser / ere
gerninger / huilcke Gud icke
befalede / 2c.

fremdelis / da ere de suar-
lige forblindede i Euangelij
sag. Thi de vise Aennisten til
deris egne besynderlige gernin-
ger / oc icke til den forladelse /
som er tilsagd for vor Herris
Christi skyld / wden fortieniste.

Her om skal mand søge y-
dermere vnderuifning i den
verdige Herris Lutheri scrift.
Thi der ere mange drabelis
ge sager i den gantske Artickel
om

Christelige lerd
om Druendelsen /
uermadel behof
haffue forstan
den Christlige Kir

XIII.

Quaden D
ge Bitter / oc bi
oc huilcke Te
skal fiende h
1. Spøssin
Quader den C
Kircke

Suar.

En Christ
ke i dette l
e synlig For
alle Aenniste /
Euangelij rene le
ue Sacramenter
D

Christelige lerdings. 71

om Omvendelsen / oc gioris off-
uermaade vel behoff / at mand
haffuer ret forstand der om i
den Christelige Kircke.

XIII.

Hvad den Christeli-
ge Kircke er / oc hvor hun er /
oc paa hvilke Tegenmand
skal fiende hende.

1. Spørrmaal.

Hvad er den Christelige
Kircke?

Svar.

En Christelige Kir-
cke i dette lessnet / er en
synlig Forsamling / aff
alle Aenniske / som anamine
Euangelij rene lerdings / oc hafa
ue Sacramenternis rette brug.

D iij

Ihus

Woffuitartickel

I huilcken forsamling vor
HERR Christus / er krafftig /
met Euangelij dieniste / oc om
uender oc helliger mange til det
euige liif / Oc der ere alligeuel i
denne forsamling mange som
icke ere hellige / dog i vduortis
samfund / endrectige met de
Hellige i lerdommen.

Her skalt du mercke / at wi
tale icke om Kircken / som om it
Idea Platonica / huilcket ingen
mand veed / huor det staar til
at finde. Men som tilforn er
sagd / Gud vil aff stor barm
hertighed / som hand haffuer
til det ædenniskelige slecte / so
samle sig stedze oc altid en liden
Hob / som rettelige skal kiende
oc paaikalde hannem oc vor
Frelsere Jesum Christum / Oc
vil

Christelige lee

vilfordi / at han

predickt obenba

er scerffuit i Psal

Kost vort i alle

Swaffte wi

Artickeln Symbo

at der er hellig

en forsamling / so

uangelium i ret en

stand / i huilcken d

vdualde til euig

stulle vittofte oss

dommelige foriet

uifer / at Guds S

visselinge stedze oc

de Dødis opsta

ning Kircke ib

ædennisk

slecte

2. Spør

Christelige lerdings. 72

vil fordi / at hans lerdings skal
predickis obenbare / Som der
er screffuit i Psalmen / Deris
Røst vdgick i alle Land.

Saa offte wi nu sige denne
Artickel in Symbolo / Jeg troz
at der er en hellig Kircke / der er /
en Forsamling / som holder E
uangelium i ret endrectigt for
stand / i huilcken der ere mange
vdualde til euig salighed / da
skulle wi troste oss i den Guds
dommelige forierrtelse / som be
uifer / at Guds Søn forsamler
visselige stedze oc altid / indtil
de Dødis opstandelse / en
euig Kircke iblant der
Menniskelige
flecte.

2. Spørrisnaal.

Huor

Hoffuitartickel

Huor er den Christelige Kirke
ke/ oc paa huilcke Tegen skal
mand kiende hende?

Suar.

Der effter skulle wi oc see
off om/ huor den samme Kirke
ke er/ Oc vide at hun er der som
disse Tegen findis/ huilcke der
icke kunde vere skiulte/ Den
kunde bemerckis met Dren oc
Dyen/ Som er/ Euangelij re-
ne lerdom/ Sacramentenis ret-
te brug/ lydigheid imod ordens
Tieniste i Guddomelige bud.

Der er det nu klart/ at alle
Adenniske bliffue wdelucte/
som icke hassue disse Tegen/
Som er/ Hedninge/ Adaho-
metister/ de Jøder som nu ere
til/ Kettere/ Ebioniter/ Adao-
nicheer/ Arrianer/ Pelagias-
ner/

Christelige ler-
ner/ Oc alle
Euangelij rene ler-
ne/ Dren/ oc der
re/ huilcke der oc
hielpen i forfølge
De samme
skulle alle Adenn
skulle Kirkenis re-
frakte fæste. Der
Regel giuen alle
Gal: 1. Huo som
ander Euangelij
hassue Predicke
lus/ hand vere fo
Der som wi n
oc huilcken den
Kirke er/ da ere
plierige til/ at ho
ne samme Kirke
Borgere oc lemm
falde/ oc kiende

Christelige lerdings. 73

ner/ zc. Oc alle som forfølge
Euangelij rene lerdings / Passa
ue/ Bisper/ oc deris Tilhenge
re/ huilcke der ocsaa veluillige
hielpet til forfølgelse.

Oc denne vnderuising
skulle alle Mennecke vide/ at
skille Kirckenis rette Lemmer
fra de falske. Der til er denne
Regel giffuen alle Mennecke/
Gal: 1. Hvo som Predicker ic
andet Euangelium / end ieg
haffuer Predicket / siger Paul
lus/ hand vere forbandet.

Der som wi nu vide/huor/
oc huilcken den rette Guds
Kircke er/ da ere alle Mennecke
pligtige til/ at holde sig til den
ne samme Kircke / oc worde
Borgere oc lemme i hende/paa
Falde/ oc Kiende Gud met hena
p de/

Hoffuitartickle

de/anamme Sacramente/hiels
pe at plante den rette lerdøm/
oc at opbygge / icke ødelegge
denne Forsamling. Lige som
dette er klarlige tilkiende giff
uit/ Psalm: 25. Jeg hader de
wgudeligis forsamling / ieg
holder mig til dit Altare. Oc
Psalm: 27. Aleniste dette haff
uer ieg bedet aff Herren / at ieg
maa alle mine dage bliffue i
Herrens huss. Oc Psalm: 84.
Salige ere de som bo i Herrens
huss. Oc Psal: 92. De som ere
plantede i Herrens huss / de
skulle blomstres. Oc Psal: 122.
I skulle ynste Jerusalem alt
got / oc huo det elsker / hannem
skal vederfaries got. Matth: 12.
Uno som icke er met mig/hand
er imod mig. Item/Roma: 8.
Hulls

Christelige

Dueller hand

falledehand oc

Dette altsa

betræde naar i

ne Arndt / Je

Kirke. Oc wi

self til den rette

til hendis forf øl

oc icke ville ve

Kopaa baade i

icke løbe om frin

oprencke vore e

oc straffe alle

Kircker / som

gips / icke.

Oc der som

i den rette Kirke

uende til Gud

vidnisbyrd ihu

Guds bøn / oc

i Gud, Rom

Christelige lerdings. 74
Hvilcke hand vdualde / dem
fallede hand oc saa.

Dette altsammē skal mand
betracte / naar som wi sige den
ne Artickel / Jeg tror en hellig
Kircke. Oc wi skulle holde oss
selff til den rette Kircke / oc icke
til hendis forfølgere. Wi skulle
oc icke ville vere Neutrales /
Ro paa baade bord / wi skulle
icke løbe omkring i Landet / oc
oprencke vore egne meninger /
oc straffe alle Ministeria oc
Kircker / som Stenckensfeld
gør / 28.

Oc der som wi ere lemmer
i den rette Kircke / oc ere om
uende til Gud / da haffue wi
vidnisbyrd ihierter / at wi ere
Guds børn / oc føle sand trøst
i Gud. Roma: 8. I haffue

P ij

anamo

Hoffuitartickle
anammer den Hellig Aand/
formedelst huilcken i kunde ro-
be til Gud / Abba fiere Fader.

3. Spørssmaal.
Hvor faare er den Christeli-
ge Kircke lagd vnder
Raarssit :

Suar.

Dette stycke fører fornufft
i vildfarelse at Guds folck er li-
ge saa vel i pine oc ælendighed/
som andre Heydenske folck / der
obenbare foracte Christelig lers-
dom / Som Hedninge oc Tør-
kere / 2c. Der faare er det gants-
ke nytteligt / at vel vnderuise
folck / at de kunde vide / hvor
faare Kircken er lagd vnder
Raarssit / oc i saa stor ælendig-
hed atspred i verden / iblant als
lehone

Christelige
lehone folck / o
stalligeu
hende
here / vder it
retteligheder
Gudene Her
saa og Kirck
genge / som ha
vrigemact o
som Passuen g
Sang.
Der er
Gudbeurer sin
oc altd paa ior
hende alligenel
gelse. Som den
ihieslagen / oc
affalden fra Gu
cken bleffuen i
Adam oc Her
suar bedrøffu

Christelige lerdings. 71

lebonde folck / oc verdzlig her-
skaff. Oc alligeuel Gud giffuer
hende vnder den it rolige Her-
bere / vnder it Herskaff / som oc
rettelige fiender oc paakalder
Gud oc vor Herre Christum /
saa er dog Kircken icke it Kon-
gerige / som haffuer sin egen
verdilige mact oc bestermelse /
som Passuen gjør sig til en
Kong.

Och det er vndetligt / at
Gud beuarer sin Kircke stedze
oc altid paa iorden / oc lader
hende alligeuel bliffue i forfø-
gelse. Som den gong Abel vaar
thielsen / oc Cain nu vaar
affalden fra Gud / da vaar Kir-
cken bleffuen meget liden / oc
Adam oc Heua vaare selff i
suar bedrøffuelse. Men de
P in bleff

Woffuitartickle

bleffue Kircken / oc bleffue styr-
ckede i troen aff Gud / oc beua-
rede ved lifuit. ~~At~~ Gud gaff
dem der effter en Søn igen/
som bleff omuent til Gud / oc
vti en ret bekiendelse. Saa be-
uaret Gud stedze oc altid en
forsamling / alligeuel mange
lemmer bliffue ihieslagne / oc
de som bliffue igen leffue i be-
drøffuelse.

Der fülle wi vide aarsage
oc trøst / at wi fülle icke tencke
som Nedninge / At Gud acter
det ene folck / lige som det an-
det / effterdi alle folck haffue
mangfoldig ælendighed / oc al-
le wenneffe fülle fride met
Døden. Oc folck fülle fites
lige vnderuiffis oc beftyrckis /
met Guddommelig lerdom /
imod

Chiffelige le
imod dyden
Spø
Neden er
aarsa
Sua
fjort det
Wenneffe / Nedn
bør / alle til
den / for den op
fild.
Der til met
Nedningers oc
synder / met me
ftraff / hunger / fi
forfrefse. Dau
for Doet oc me
som andie dyd
Threffes / Te
perbus / te. Je
grufelige forf

Christelige lerdings. 75
imod Heydenske tancker.

4. Spørssmaal.
Vilcken er den første
aarsage:

Suar.

Først er det vist / At alle
Menneske / Hedninge oc Guds
børn / ere alle til lige vnder døs
den / for den oprindelige synd
skyld.

Der til met straffer Gud
Hedningers oc sine Vdualdis
synder / met megen legemlig
straff / hunger / siugdom / krig /
forstyrrelse. Dauid fordriffuis /
for Hoer oc mord skyld / lige
som andre Heydenske Konger /
Thyestes / Tarquinius Su-
perbus / &c. Jerusalem bliffuer
gruselige forstyret / lige som
P iij Tros

Hoffuitartickle

Troia eller Thebe. Oc denne
straff gaar saa offuer verden/
baade iblant Nedninge och
Guds folck. Thi Gud holder
sin Regel / Vduortis synder
straffer hand oc mer legemlige
plager / At paaminde alle mens
niste / at hand er vifer oc retfer
dig och haffuer en aluerlig/
sand / stor vrede imod synden.

Men lige som der er for
skel / mellem de tho Køffuere /
som henge hof vor HERR
Christo / Saa er der oc skilsmis
se / mellem de Hellige oc vgu
delige / i denne legemlige ælen
dighed oc straff. Den omuens
de Køffuere / oc Bespotteren /
dø baade legemlige / Men den
vgudelige falder i euig straff /
oc den anden komer til den euig
ge

Opfæltige lerdome
oc Sæghed / oc befin
te i den Gud /
delimiden euige
Dygt / Allig
oc de am Børn i E
ler i Bethlehem
grummige / saa
dog i den euige
Guds folck i S
falder effter dem
straff / i store oc eu
Den timelige
dis oc offte mer de
Lige som Gud sig
mig i din bedrøffu
i gredde dig / rē.
Saa er nu de
aarfage / hvor
ligger end nu v
lige Død / oc ar
denne Wenni

ge Salighed / oc befinder i hie-
tet glede vti Gud / oc begyn-
delsen til den euige Salighed.

Disligist / Alligeuel Abel /
oc de arme Børn i Egypten el-
ler vti Bethlehem myrdis
grummelige / saa komme de
dog til den euige Salighed.
Anden der folck i Sodoma / 2c.
falder effter den legemlige
straff / i større oc euig straff.

Den rimelige straff formil-
dis oc offte met de Omuende.
Lige som Gud siger / Paakalde
mig i din bedrøffuelse / saa vil
ieg redde dig / 2c.

Saa er nu denne den første
aarsage / huor faare Kircken
ligger end nu vnder den legem-
lige Død / oc anden straff / At
denne Adenniskelige nature er

P v syno

Woffuitartickel

syndig/ oc Gud vil fonderbryde
de der syndige væfen / Der faa
re bliffuer den legemlige død/
Dette er faa befticket oc forkyn
der/ i den første Døse bog/ vti
det tredie Capitel / der som A
dam oc Heua anammis igen til
naade/ oc bliffue alligeuel vn
der den legemlige Død.

Helgen falde oc offte/ som
Dauid/ i vduortis Synd / faa
kommer anden legemlig straff
der til.

1. Spørffmaal.

Hvilcken er den anden
aarsage?

Suar.

Den anden aarsage er dens
ne/ Helgens ælendighed i dette
leffnet / er it vidnisbyrd/ at de
ris Nature end nu er syndelig/
faald

Chriftlige lerdøm
faald i Guds fryet /
lig i den ruil i mang
och i den regen wi
wifom i tilbøyligh
Dijender act
ick. Gud vil/
ere i Bitten stulle
vile vnde vnde ho
oc lade off self trycke
offmaade Flaage
rene / och giøre aff
flaagfald Lerdøm e
mente / som Sam
Arus / oc mange
offte oplefde dem
mand fere end oc faa
tid mange oplefde
rores.
Saa stulle wi nu
re fiende oc beflag
lighed / daarligh

Christelige lerdings. 78

Kaald i Guds fryct / oc strøbes
lig i troen / tuil i mange maade /
oc haffuer megen vifickelig oc
vifomelig tilbøylighed.

Disse synder acter verden
icke. Men Gud vil / at wi som
ere i Kircken skulle lære hans
vilie / oc icke worde hoffmodige /
oc lade oss selff tycke at wi ere
offuermaade klaage oc gantste
rene / och giøre aff vor egen
klaagfak Lerdum eller Regia
mente / som Samofatenus /
Arius / oc mange Adenniffe
offte opblesde dem selff / Oc
mand seer end ocsaa paa denne
tid mange opblesde Reforma
tores.

Saa skulle wi nu mere oc me
re kiende oc beklage vor strøbes
lighed / daarlighed / oc induora
tis

Woffuitartickle

tis wrenlighed/oc icke acte hend
de ringe / Men vide / at Gud
viffelige hader synden / oc allis
geuel hand aff barmhertighed/
anammer Personen / for vor
Herris Christi skyld / saa vil
hand dog haffue sin Dom w
foracter / oc vil at synden skal
aldelis ødeleggis. Der til tien
allehonde stor bedrøffuelse/
huilcken Helgen offuerfaldis
mer / som Adam / Neua / Abra
ham / Isaac / Jacob / Job / Je
reemias / 2c.

Saadane Exempel høre
alle til denne Regel i Psalmen
Det er mig got / at du ydmy
ger mig / at ieg fand der aff læ
re din Lou. Wi skulle icke an
det tencke / end det som er høyt
begaffuit / skal oc ydmygis dybt
igen.

Christelige lærdo
igen. Gud vil
icke at vi synde
Domme. Det si
me der homet huc
skal siges i herttet /
Dem som it a
ckens bødteelse /
stens foratelse.

Denne Reg
i den. Capitel bli
ge / Nuad som h
Wensten / det er
gelse faar Gud. I
høye ord / att int
fand rettelige bet
Dog skulle wi see t
Christum / Dand e
mit Exempel til a
Hand ligger faar
ler Guds wifigeli
dine oc mine syn

Christelige lerdings. 79

igen. Thi Gud vil / at wi skulle
icke acte vore synder / oc hans
Dom ringe. Det skal oc kom
me der hen met huer / at hand
skal sige aff hiertet / Jeg er en
Orin / oc icke it Aenniske / fol
ckens bespottelse / oc Aennis
kens foractelse.

Oc denne Regel in Luca /
i det 16. Capitel bliffuer visselig
ge / Huad som høyt er haff
Aennisten / det er en verstyge
gelse faar Gud. Disse ere saa
høye ord / att inter Creature
kand rettelige betracte dem.
Dog skulle wi see til vor Herre
Christum / Hand er it fuldkom
mit Exempel til al ydmyghed.
Hand ligger faar Gud / oc følger
Guds vsigelige vrede imod
dine oc mine synder / lige som
hand

Hoffuitartickle

hand haffde bedreffuit dem
selff. Oc hand seer rettelige den
euige Faders vissdom oc vilie/
oc ydmyster sig vnder hannem.

Disse store ting kand in-
gen vdsige / Men der haff skul-
le wi alligeuel lære / som smaa
Børn / at det er Guds rette vi-
lie / at wi aff hierttet skulle yd-
myge oss vnder hannem / oc at
wi skulle følge vor Herre Chris-
tum i pinen / aff vor ringe for-
mue / oc der effter til euig tid /
for hans skyld / vere delactige i
Guddommelig visdom / retfer-
dighed oc glæde.

5. Spørssmaal.
Hvilcken er den tredie
aarsage :

Suar.

Den

Christelige leddor
Den tredie aa
Dissensbulder / se
marin Kircken /
andre folk / Thi de
oc vor Herre Christi
søge effter / at de ku
oc bespon Gud / oc
ge / Men fra G
derfue. Dette er en
lig sind / och det
trøstelig / lige som
Christine / Men
Herre Christus sig
skal rissue mig min
mine hender.
Effterdi Die
re Fiender / besynd
at de ville stende
Gud / oc vor Her
oc den Hellig Aar
vi visselige vide

Christelige lerdings. 80

Den tredie aarsage / Er
Diefflenis bulder / som ere grū
mere imod Kircken / end imod
andre folck / Thi de ere Guds
oc vor Herre Christi fiender / oc
søge effter / at de kunde skende
oc bespotte Gud / oc riffue man
ge Aenniste fra Gud oc for
derffue. Dette er en besynder
lig sirid / och det skal vere off
trøstelig / lige som det oc er alle
Christine Aenniste / at vor
Herre Christus siger / Ingen
skal riffue mig mine faar aff
mine hender.

Effterdi Diefflene ere vor
re fiender / besynderlige fordi /
at de ville skende oc bespotte
Gud / oc vor Herre Christum /
oc den Hellig Aand / Da skulle
wi visselige vide / at Gud vil
hiels

Hoffuitartickle

hielpen oss arme aDenniste for
sin ære skyld. Thi Diefflene sø-
ge vor ælendighed / besynderli-
ge der met / at de skende Gud.
Saadant skal mand offte be-
tracte / oc wi skulle trøste oss
met dette Sprock / Guds Søn
obenbaredis / at hand vilde til
intet giøre Dieffuelens gerning.

7. Spørssmaal.

Huylcken er den fierde
aarsage :

Suar.

Den fierde aarsage / er det
besynderlige Exempel / huyl-
cken alle Helgen ick besuaris
met / at de ypperste Hoffueder
i Kircken / Christus / Abel / Es-
aias / Jeremias / Johannes
døbere / Petrus / Paulus / 2c.
vorde

Chistelige lerdor
vilde lade / der
viden / at der si
it andel / oc en an
offer dalk. Ford
di Gud aff dem t
nlyd / met mang
viser / met de
uectle / och andre
Gud a visselige /
Gud behagelige /
lrdom erret / oc
affstude aff Eu
der / da skal oc vil
aff / at her er end
Dom / i huylcken
flare igen / at disse
te Predickere huil
tilforn vidnshy
uangelij fier
mer / oc
stra

Christelige lerdoms. 81
vorde affliuede / det er it klart
vidnisbyrd / at der skal komme
it andet Liff oc en anden Dom /
effter dette liff. Fordi at effter
di Gud gaff dem tilforn vido
nisbyrd / met mange obenbare
viffe regen / met de Dødis op
ueckelse / och andre regen / at
Gud er viffelige / oc at de ere
Gud behagelige / oc at deris
lerdom er ret / oc de vorde nu
affliffuede aff Euangelij siens
der / da skal oc vil der følge der
aff / at her er end nu en anden
Dom / i huilcken Gud vil for
klare igen / at disse ere hans ret
te Predickere / huilcke hand gaff
tilforn vidnisbyrd / oc at E
uangelij siender haffue
vret / och skulle
straffis.

Q

Spøis

Hoffuitarticle

8. Spørssmaal.

Hvilcken er den femte
aarsage:

Svar.

Den femte aarsage er/Gud
vil at mangel Delgens pine/for
følgelge oc død/hvilcken de lis
de for deris Bekiendelse skyld/
skal vere vidnisbyrd / at de vis
selige holde lerdommen at vere
sand/ oc icke tuile / at Gud vil
to her effter til euig tid / giffue
sin Sandhed vidnisbyrd.

Thi naar mand seer/ at de
for Lerdommens skyld / lide
saadan ælendighed oc døden/
da skal mand mercke der paa/
at de holde Lerdommen visses
lige at vere sand / Fordi at den
som veluillige lider døden/
hand haabis til it andet oc bes
dre lif.

De

Chiffelige lerd
Dette er in
Guddommelige ra
att liden skal
Kaarst. De saada
fluerer fomedelst d
melige Døddom o
bed/ om mucke end
truce alle aarsager
den hofte aarsage
er/ at Gud vil at
Narure skal sonder
derne aarsage ta
Roma. 8. Legeme
der Døden/ for syn
Dette altsam
om vor pine oc pla
Herris Jesu Chri
hans lydighed/ h
synderlig aarsage
hun skalde ver
for oss alle. Der

Christelige lerdings. 82

De dette er in summa/ det
Guddommelige raad oc vilie/
att Kircken skal vere vnder
Kaarssit. De saadant er saa bes
lutet formedelst den Guddom
melige Vissdom oc retferdigs
hed/ om wi icke end kunde bes
tracte alle aarsager / saa er dog
den største aarsage klar / Som
er/ At Gud vil at den syndige
Nature skal sønderbrydis. Om
denne aarsage taler Paulus
Roma:8. Legemet er lagd vnder
der Døden/ for syndens skyld.

Dette altsammen er talit
om vor pine oc plage/ Men vor
Herris Jesu Christi pine/ oc alt
hans lydigheid/ haffuer en bes
synderlig aarsage / Som er/ at
hun skulde vere en betaling
for oss alle. Her skal mand sitte

Q ñ lige

Hoffuitartickle
lige betencke den skylssnisse/
som er mellem Christi pine oc
vor egen almindelige pine.

9. Spørssmaal.
Hvorledis skal mand trøste
sig vnder Kaarssit:

Svar.

Effter at dette er nu sagt/
at Kircken ligger vnder Kaarssit/
skulle wi oc vide / huilcken
der er den ypperste oc krafftigste
trøst. Thi Hedninge skulle
oc lide meget / oc som tilforn er
sagt / den wgudelige Køffuere
henger paa Kaarssit / lige saa
vel som den anden / Den Hedninge
haffue ingen trøst / som
giffuer dem liff oc glæde i Gud.
Nu er der visselige Guds vilie/
at de Omuende skulle icke siunc
ke

Christelige lærde
tend i august / oc
pne.

Hvorledis a
formst u søger
Hedning det er l
at tale om Den r
standig mercke
fle.

Begyndelsen
denne. Vor alend
mercke vden Gu
den blinde søg
tercker. Det er
lige vilie / at wi f
nem lidge i den f
uelse / Icke fortør
nem / Den b
der hen / at de f
denne brude / me
lig hielp. Saa
I skulle sømme
C

Christelige lerdings. 83
Te ned i angist / oc falde i euig
pine.

Huorledis **A**denniskelige
fornufft nu søger trøst hos
Nedninge / det er her for lange
at tale om / **A**Den wi skulle for
standelige mercke disse Artic
le.

Begyndelsen til Trøst er
denne. Vor ælendighed kom
mer icke uden Guds raad / som
den blinde fornufft i Nedninge
tencker. Oc det er Guds aluer
lige vilie / at wi skulle vere hans
nem lydige i den straff eller øff
uelse / Icke fortrønis paa hans
nem / **A**Den bøye vore herte
der hen / at de skulle ville bære
denne byrde / med Guddommens
lig hielp. Saa siger Petrus /
I skulle ydmyge eder / vnder
Q in Guds

Hoffuitarticle

Guds veldige haand/ Forstaa
den Haand/ der kand veldelige
straffe / oc der inod veldelige
frelse alle dem / som vorde om
uende / oc paafalde hannem/
Lige som det er at see i Dauids
straff oc redning. Oc saadane
Exempel skal mand vel giffue
act paa.

For det andet/ Skal mand
betencke enden / Huor faare
Gud lader straff eller ælendig
hed komme offuer oss. Som
er/ Icke at wi skulle euindelige
forstuidis / Men at wi skulle
formanis oc driffuis til omuens
delse/ oc omuende oss i ælendig
hed/ oc begære Syndernis for
ladelse for vor Herris Christi
skyld / oc ananne den met en
sand tro / lige som tilsagd er i
denne

Christeligerde
denne/ Saa
uer/ herud / ic
en Sme skal d
hand/ skal uendie
Lige som Dana
bugdoner/ som
straff/ blise felle
uendelse/ nuig Sa
dette den almind
omundelse. Der
Paulus / Naar so
straffede dametis
at wi icke met de
skulle forstuidis eu
den gangste Kircke
chea. Jeg vil bare
vrede/ thiegg haff
mod hannem/ De
straffen venne re
nem.
for det tred

Christeligelærdoms. 84

Denne Bed / Saa sant ieg leffuer / siger Gud / ieg vil icke at en Syndere skal dø / Men at hand skal omuendis / oc leffue. Lige som Manasses oc Nabugodonosor / fornedelst stor straff / bleffue kallede til Omuendelse oc euig Salighed. Oc dette er den almindelige vey til omuendelse. Der faare siger Paulus / Naar som wi vorde straffede / da tuctis wi aff Gud / at wi icke mer denne verden skulle forskiudis euindelige. Oc den gantske Kircke siger i Asia chea. Jeg vil bære HERrens vrede / thi ieg haffuer syndet imod hannem / Oc ieg vil vnder straffen vente trøst aff hannem.

For det tredje, Naar som wi

Hoffuitartickel

vi saa nu syndernis forladelse/
da skal troen stedse oc altid bliff-
ue sterckere / oc stadelige beslute
te / at Gud vil bønheøre dig / ve-
re hoss dig / oc styrcke dig. Oc
dette haab skal skinne / at Gud
oc vil i dette liiff naadelige for-
milde din ælendighed / eller ta-
ge hende aldelis fra dig. Oc om
du icke end aldelis befrelsis i
dette Liiff / saa est du alligeuel
en Arffuing til den euige Sal-
lighed.

Huo som saa i ælendighed /
seer Guds neruerelse / hielp /
befrelsning / oc euig Salighed /
hand seer det høyste gode / Der
faare kand det hierre glæde sig
igen / oc slidis saa formedelst
Gud aff døden igen / oc det fœ-
ler liiffuit / oc formildelse paa sin
an-

Christelige let
angst / If den
Nedgang oc de
delis min / Men
til Guds foriet
oc styrcke roen o
mit.

10. Epist
Huo tiliger
oc redni
Suat

Psalm 137. H
hoss dem / som
droffuit herte.

Esai 7. Gu
droffue herte /
dem leffuende ig

Psalm 49. E
i nød / da vil ieg
dusalt prise mig

Nabum 1.
dig / oc styrcker

Christelige lerdoms. 85
angist / Aff denne trøst vide
Nedninge oc de wgudelige als
delis intet / Men wi skulle see
til Guds foriættelse / opuecke
oc styrcke troen oc haabit der
med.

10. Spørssmaal.

Huor tilsiger Gud hielp
oc redning?

Suar.

Psal: 33. HERren er nær
hoss dem / som haffue it be-
drøffuit hierte.

Esai: 57. Gud boer i de be-
drøffuede hierte / at hand giør
dem leffuende igen.

Psal: 49. Kalde paa mig
i nød / da vil ieg redde dig / oc
du skalt prise mig.

Nahum 1. Herren er naa
dig / oc styrcker i bedrøffuelse /

R

oc

Hoffuitarticle

oc kiender dem som forlade sig
paa hannem.

Disse och andre saadane
Sprock skal mand vide / oc off-
te betracte / oc anamme dem
som sande / Guddommelige
Foriættelser / oc icke sla dem hen
i værit / som wnyttelige ord.

11. Spørssmaal.

Finder mand oc Exempel/
der som Gud haffuer
hulpet :

Suar.

Wistulle oc see til de Ex-
empel / huorledis Gud haffuer
hulpet mange Adam / Neua/
Dauid / aNanasse / Nabugdo-
nosor / den Cananeste Quin-
de 27. Lige saa vil hand visseli-
ge hielpe alle dem / som han-
nem

Christlige lerd
dem vordde / all
genig help icke e
en mæd
fol at wi
mætte dem stil
endelige offnin
lighed / alle wi
være mæder and
derom Guds v
derom icke skul
frelis legemlige /
thas / Judas a Na
mange andre / end
ue ihelstunge al
saare de alligeue
gelige / oc Arffuin
ge Salighed / de
deris Dierte. S
der 12. Capitel /
end har mig ihu
ligeuel sene ha

Christelige lerdings. So
nem paakalde/ alligeuel den le-
gemlige hielp icke end skeer ved
en maade.

For di at wi skulle ocsaa
mercke denne skilsmisse. Den
endelige forløssning i euig Sa-
lighed / skulle wi visselige alle
vente met huer andre / der som
det end er Guds vilie / at wi i
dette liif / icke skulle aldelis be-
frelsis legemlige / Som Jonas
thas / Judas Nachabeus / oc
mange andre / end dog de bleff-
ue ihjelsungne aff fienderne /
saa ere de alligeuel Gud beha-
gelige / oc Arffuinge til den euig-
ge Salighed / de søle oc trøst i
deris Hierte. Saa siger Job i
det 13. Capitel / Der som hand
end slar mig ihjel / da vil ieg al-
ligeuel sette haab til hannem.

R ij

Den

Hoffuitartickle

Den timelige befrelsning i dette liif er icke faadan. Thi Gud haaffuer dette saa besluttet aff sit befunderlige Raad / at Kircken ſkal i dette liif vere vnder faarffit. Hand vil oc øffue troen i off. Der faare ſkulle wi icke ſette hannem tid oc maade faare. Item / Hand vil oc bete ſin retferdighed i ſtraff. Oc hand formilder alligeuel ſin vrede med Barmhertighed.

Psalm : 77. Hand optende icke den gantſke vrede.

Moſea 11. Mit hierte er rørt med barmhertighed / oc ieg vil icke vdfkudde min vredis grumhed.

Joel : 2. Herren er barmhertig / oc hannem angreer ſtraffen.

Habacuc. I vreden tenc
ker

Chriſtliche lerdon
Færdig i barm
Dyare / allige
gemlige loffning
ſaa er dog tro oc
ſe icke troffuſ /
villige mildelſe
oc almegethed / ia
dis end offe oc tag
ſammen Som Da
naffis komme til
igen.
Der alle diſſe 2
Troſt / ſkulle wi
voil Dene Chriſtun
hand der allerhøſt
til rømgthed oc
hed / Effendi han
uige faderlydig /
ferdeligſte pine /
tilbørlige vere
ringe formue.

Christelige lerdings. 87

Ker du paa din barmhertighed.

Der faare / alligeuel den le-
gemlige forløssning er vilige /
saa er dog din tro oc paakaldel-
se / ick forgesuis / Men faar
visselige formildelse paa straff
oc ælendighed / ia det formil-
dis end offte oc tagis bort alt
sammen / Som Dauid oc Nas-
nasses komme til Kongeriget
igen.

Oc i alle disse Artickler om
Trøst / skulle wi ocsaa see til
vor Herre Christum. Først er
hand det allerhøyste Exempel
til ydmyghed oc taalmodig-
hed / Effterdi hand vaar den es-
uige Fader lydig / i den aller for-
ferdeligste pine / da skulle oc wi
tilbørlige vere lydige aff vor
ringe formue.

R in

Der

Doffuitartickle

Der nest skulle wi vide / at
hand bar ret lige der faare vor
straff / at wi skulde icke siuncke
ned i straffen / oc bliffue forkaſte
euindelige / Men at wi aleniste
for denne Menegleris skyld / skul
le haſſue vore synders forladel
ſe / oc naade / formedelst troen.

For der tredie / Om hielp
skulle wi vide / at Guds Søn
tog fordi Mennekkelig Nature
paa ſig / at hand vil hielpe oc
beuare hende / i rimelig bedrøff
uelſe / oc vti døden. Thi at lige
ſom ic Mennekkis legeme raad
ner oc forfalder / naar Sielen er
borte / Saa haſſde den gantſke
Mennekkelige Nature verit for
derffuit til euig tid / der ſom
Guds Søn icke haſſde anam
met oc ført ſig i hende / til at
giſſe

Chriſtliche lerdon
giffende Liſt oc
hed / De faare er
off / oc vti imman
terem ſittet i al
ſe / at denke / at d
oc haſſde om vor
Chriſt / hui
aleniste bar ſtraffe
Mennekkelig den
uuden ſtrøbelige
terde hand tog her
paa ſig.

XIIII

Om vor

1. Spørſin
Duad falder m
Sua

Edede oc
Diſſe rho
le baade
B

Christelige lerdoms. 88

giffue hende Liff oc Retferdigh-
hed / Der faare er hand hof-
f / oc vor Immanuel. Oc det
te er en stor trost i al bedrøffuel-
se / at betencke / at din Nature
ocsaa henger om vor H^E Kris-
ti halss / huilcken der icke
aleniste bar straffen for dig /
Men er oc selff den / som vil be-
uare din skøbelige Nature / eff-
terdi hand tog hende saa selff
paa sig.

XIIII.

Om vor Bøn.

1. Spørssmaal.

Hvad kalder mand Bøn?

Svar.

Ede oc Tacksigelse.

B Disse tho gerninger skul-
le baade øffuis tilsam-
men /

Hoffuitartickle

men / och de ere den høyste
Gudstieniste / Thi der vti be-
tracter mand / huo Gud er/
huorledis hand obenbarede
sig / oc mand bekiender han
nem som en almectig / naadig
Gud / oc en hielpere / zc.

Oc at bede er / at begiere
Syndernis forladelse / naade/
aandelig oc legemlig hielp / oc
det som got er aff Gud / met en
god samuittighed oc ret tro / for
forbederens Christi skyld / oc
icke bliffue i tuilssmaal om din
bøn er Gud behagelig oc nyt-
telig.

2. Spørssmaal.

Huor mange stycke høre
til at bede ?

Suar.

Til

Chrestlige lerd
Til bede h
lige stycke.

Spørssma
Du er det

Suar.

Driste. I

berende / huem
nu / Huo Gud e
dis hand obenba
du skal stille dir
longt fra Hednin
oc Sotter. Thi
screffuit / Du skal
ren din Gud / oc
alene. Der faar
tilraale denne sam
obenbarede sig
Nære Jesum
gaff vidnisbyrd
delt sine vnder

Christelige lerdings. 89
Til at bede høre besynder-
lige fem stycke.

3. Spørssmaal.
Hvilcket er det første?

Svar.

Det første. Du skalt først
betencke / huem du vilt tale
med / Hvo Gud er / oc huorles
dis hand obenbarede sig. Oc
du skalt skille din paakaldelse
longt fra Hedninge / Tørckere
oc Secter. Thi der staar saa
screffuit / Du skalt tilbede Her-
ren din Gud / oc tiene hannem
alene. Der faare skal dit herte
tiltale denne sande Gud / som
obenbarede sig formedelst vor
NÆRre Jesum Christum / oc
gaff vidnisbyrd fra sig / forme-
delst sine vnderlige Gerninger /

R v

de

Hoffuitartickle

de Dødis opueckelse/ oc andre.
Oc du skalt fremdelis berencke/
huad hand er / Som er / it al
mectigt / euigt / eniste væsen/
fuld met vissdom/ godhed/ ret
ferdighed / barmhertighed/
sandr/ reen oc kyst / friuillig.
Oc at i dette euige Væsen/ ere
tre Personer/ den euige Fader/
hans Søn Jesus Christus / oc
den Hellig Aand/ huilcke Per
soner der haffue skabt alle ring.
Oc at dette sande Guddomme
lige væsen/ vil vere Mennisten
naadig/ oc vil visselige bønho
re oc giøre dem salige / for vor
Heris Christi skyld.

Dette altsammē skal mand
først berencke i alle paakaldel
ser. Oc til en paamindelse maat
du see met troen / til vor Her
ris

Christelige let
ris Christi Daab
haffue standit
paaden / hoff
oc andel Delgen
Personer obenba
lige.

4 Spørr
Vilket er det a
der mand ska
i sin B
Sua

Der ander er
tractise om paaf
huor saare Gud
dette bud saa he
driffuer dig til
Thi hand vil h
at mand skal
hannem / huor
Som er / alme
god it. Dett

Christelige lerdings. 90
ris Christi Daab / lige som du
haffde self standit hoss Jordan
paa den tid / hoss Johanneim /
oc andre Helgen / der de tre
Personer obenbaredis atskil-
lige.

4. Spørrmaal.

Hvilcket er det ander stycke/
der mand skal berencke
i sin Bøn?

Svar.

Det ander er / Budens be-
tractelse om paakaldelsen / Oc
huor faare Gud gaff oc acter
dette bud saa høyt. Gud self
driffuer dig til paakaldelse/
Thi hand vil hielpe oss / oc vil
at mand skal der paa fiende
hannem / huordan hand er/
Som er / almectig / viff / och
god &c. Dette lærer mand be-
syno

82 Hoffuitartickle
synderlige i paaskaldelsen / fordi
acter hand denne tieniste høyr.
Thi mand gissuer der mett
Gud den høyste ære / i det mād
skil hannem fra alle Creature.

Der til skal du berencke no-
gle bud / Matth: 7. Beder
saa skulde i anamme.

Luce 18. Mand skal altid
bede / wden affladelse.

Psal: 10. Kalde paa mig i
nød / da vil ieg redde dig.

5. Spørssmaal.
Hvilcket er det tredie stycke /
der mand skal betracte
i sin bøn?

Suar.

Det tredie stycke er / baade
foriættelsen betractelse / Om
naade / oc om tünelig hielp.

Disse

Opfælgelige
Disprock
denneladelse.
elste Gud verd
gaff sin waarne
de som in paa h
sulle forvædis / m
enge liff. Oc in 2
oc Roma: 7.
Om tünelig
sestretfolgende
Matth: 6.
Guds Rige / oc
dighed / saa skal a
gader.
1. Timoth:
hed haffuer forie
rennerendis /
mende Liff.
Psal: 37.
sulle debesp
6. Sp

Christelige lerdings. 91

Disse sprock tale om Syn-
dernis forladelse. Joha: 3. Saa-
elste Gud verden / at hand
gaff sin enbaarne Søn / at alle
de som tro paa hannem / icke
skulle fortabis / men haffue det
euige liff. Oc in Actis Cap: 10.
oc Roma: 3.

Om timelig hielp tale dis-
se efftersølgende foriettelser.

Matth: 5. At spører først
Guds Rige / oc hans Retsfer-
dighed / saa skal alt dette tilleg-
gis eder.

1. Timoth: 4. Gudelig-
hed haffuer foriettelser / paa det
te neruerendis / oc det tilkom-
mende Liff.

Psal: 37. I den dyre tid /
skulle de bespisis.

6. Spørssmaal.

Huils

Hoffuitartickle

Huileket er det fierde stycke/
som mand skal betracte
i sin bøn:

Suar.

Det fierde stycke er/Troen
oc tillid/huor met baade foriet-
telseerne anammis. Thi foriet-
telseerne ere den icke nyttelige/
som dem icke anammer met
troen. Oc mand skal vel mercke
her/ at denne tro / som anam-
mer Synderis forladelse oc
Naade for vor Herris Christi
skyld / skal altid gaa faare met
sit skin oc klarhed. Thi det hie-
te som icke haffuer synderis
forladelse / flyr faar Gud/ zc.
Item/Huo som haffuer en ond
samuittighed oc it ont opsæt/
hand kand icke heller robe til
Gud om hielp. Men i alle bøn-
ner

Christelige lere
ne skal vere Om
Gud/ oc denne tr
den/Duare sig
Christus Johan: i
hag/sandige / sig
de huad som i b
om i mit haffn / d
ghue det. J mit
er/en stadig tro o
Dette Jesum Chr
Der offer fa
om timelig hielp.
troen almindelige
denne Paaskaldel
forgeffuis / oc hu
ickerid eller maad
eller huolebis h
pe. Thi wi vide
vil visselige bet
dette liff / oc vil
skal vere vnder

Christelige lerdings. 92

ner skall vere Omuendelse til
Gud / oc denne tro om Naas
den / Der faare siger vor Herre
Christus Johan: 16. Sande
lige / sandelige / siger ieg eder /
Alt huad som i bede Faderen
om i mit Naamn / der skal hand
giffue eder. I mit Naamn / det
er / i en stadig tro oc tillid til vor
Herre Jesum Christum.

Der effter følge de bøner
om timelig hielp. Der staae
troen almindelige der paa / at
denne Paakaldelse bliffuer ick
forgeffuis / oc hun setter Gud
icke tid eller maade faare / naar
eller hvorledis hand skal hielp
pe. Thi wi vide baade / at Gud
vil visselige beuare Kircken i
dette lif / oc vil alligeuel at hun
skal vere vnder Raarssit.

De

Hoffuitartickle

Oc den tro om naaden oc
der haab om den euige forløf-
ning skal bliffue fast / der som
Gud end lader den timelige
straff gaa offuer oss. Lige som
den timelige straff gick offuer
den omuende Røffuere paa
Kaarssit / oc mange Adisdedere
som bliffue omuende / alligeuel
skulle lide straff / effter den
Guddommelige skick. At Jobs
Regel skal dog bliffue her / Oc
der som hād end ihjelslar mig /
saa vil ieg end da sette mit haab
til hannem.

7. Spørssmaal.

Hvilcket er det femte stycke /
som mand skal betracte
i sin Bøn?

Suar.

Det

Christelige lærdoms. 93

Det femte stycke er / At
mand skal berracte aandelig oc
legemlig nødtørfft / i det som
mand vil bede om. Som er / wi
skulle icke bede om det / der Gud
haffuer forbudet / Som om
hielp i wretferdige sager. Men
alt det som er off nytteligt / eff-
ter Guds bud / det skulle wi be-
de om / Som er / om Synder-
nis forladelse / Naade / For-
stand / bestyrckelse i troen oc al-
le dygder / formedelst Guds
Søn oc den Hellig Aand / det
euige liff / trøst i bedrøffuelse /
Beskyttelse imod Dieffuelē &c.
Der effter om alle nødtørfftelis-
ge ring til dette timelige Liff /
Karsthed / Næring oc biæring /
gode Raad / oc i almindelig-
hed / At Kircken kand beholde

S

it saa

Hoffuitartickel

it saligt regimente / om Lands-
fred Jordens fruct oc grøde /
om gode verdzlige Regimente
te / at det kand gaa dine egne
Børn vel / oc for dit gantze
huss / 2c.

Dette altsammen vil Gud
at wi skulle søge hoss hannem /
oc i saa maade lære / at hand er
viss oc god / oc giffuer oss fordi
alt dette gode / at wi det skulle
kiende. Item / at hand self op-
holder visselige Aenniskens
Liff / oc vil besynderlige hielpe
den Christelige Kircke / for sin
Søns skyld / Oc at hand beua-
rer oc beskytter hende / forme-
delst sin Søn Ihesum Chris-
tum / imod alle Dieffle. Oc in-
summa / En aluerlig Bøn / er
høy vissdom / oc it Aenniske
lærer

Christelige lærer
lære offuermaade
dan danatse. D
le Prohetre off
fult til arbeide /
flere den / den
sum / der vor. De
self gjorde / at de
dens egen nød sør
8. Spørst
Vad siger
Tack sig
Sua
Til at bede
racksigelse / lige s
ger 1. Thessa: 5.
bede / oc i alle gat
De Psalm:
mig i nød / da vi
oc du skalt prise
Der er stor
gøre meger / o

Christelige lerdings. 94

lærer offuermaade meget i saa
dan betractelse. Der faare skul
le Predickere offte formane
folck til at bede / oc trolige for
klare dem / den almindelige
form / der vor Herre Christus
selff gjorde / at de lære at fatte
deris egen nødtørffst der vti.

8. Spørssmaal.

Huad siger du om
Tacksigelse?

Suar.

Til att bede hører altid
tacksigelse / lige som Paulus si
ger 1. Thessa: 5. I skulle altid
bede / oc i alle gaffuer tacke.

Oc Psalm: 50. Paakalde
mig i nød / da vil ieg redde dig /
oc du skalt prise mig zc.

Det er stort roffel / at bes
gære meget / oc icke ville tacke.

S ij

Der

Hoffuitartickle

Der faare skulle wi oc opuecke
off til hiertelig tacksigelse/oc vi
de/ at Gud kressuer tacknemes
lighed aff off. Oc der begribis
tho store Dygder i Tacknemes
lighed / Sandhed oc Ketfer
dighed. Sandhed bekiender/
aff huem velgerningen komer/
Ketferdighed forplicter dig at
tiene den ingen / som gior dig
til gode.

Oc Gud bekressuer besyn
derlige denne Sandhed aff off/
at wi skulle kiende oc bekiende/
at hand er den off Hielper/
huor met wi oc skulle saa lære
at kiende hannem / oc vide / at
hand er viss oc god zc. Oc vide
at hand for vor Herris Christi
skyld / oc formedelst hannem/
hielper off.

Spørst

Christelige lær
9. Spørst
Dindis st
pafald
Suat
Paa der man
hem til at bett acte
lenil/ oc til Person
till/ da maa m
denne eller saadar
re.
Almechtige sa
Frelsens Jes
ge oc enst fader
baarne Son och
som skaber Him
Engle/ Drenni
ature/ du som el
ferdig/ sand/ re
tig oc fruellig/
at ieg diss vær
dige Drenni

Christelige lerdoms. 95

9. Spørssmaal.

Huorledis skal mand

paakalde :

Suar.

Paa det mand kand venne
dem til at betracte/huem de ta
le til/ oc til Personernis betract
telse / da maa mand sige dem
denne eller saadan en form faas
re.

G Allmechtige sande Gud/vor
Frelseris Jesu Christi euis
ge oc eniste Fader / met din en
baarne Søn oc hellig Åland/du
som skapte Himmel oc Jord/
Engle/ Ådenniske/ oc alle Crea
ture/ du som est viss/god/ret
ferdig/ sand/ reen / barmher
tig oc friuillig/ Jeg bekiender/
at ieg diss vær er it armt syn
digt Ådenniske / Oc det gjør

S in

mig

Hoffuitartickle

mig hiertelige ont / at ieg haff
uer fortørnit dig. Oc ieg beder
dig / at du vilt naadelige forlas
de mig alle mine synder / oc giø
re mig rerferdig / for din aller
kieriste Søn Ihesu Christi
skyld / oc formedelst hannem /
Som vaar it Offer for vore
synder / oc døde paa Kaarssit /
Oc opstod igen aff døden / oc
leffuer i euighed / oc er aff wisi
gelig vissdom oc barmhertig
hed / besticket til en Neglere /
Forligere / forbedere for oss oc
en Saliggjøre. Oc at du vilt
for hans skyld / oc formedelst
hannem / stedze oc altid Hellig
ge mig met den hellig Aand / til
der euige lif / oc regære mig / at
ieg kand rettelige kiende / oc i en
ret tro paakalde dig sande
Gud /

Christlige ler
Gud / oc ieg fa
ret lyghed / oc
viltfarer eller sy
vilt stedze oc alt
lig oc naadelige b
hellig Kircke i det
gøttelike saligt Re
melig i lering / oc
off oc vore arme
Søn.
Vi bede at d
lyggjøre alt dette
Søn skyld / som
rer vor / oc be
vi tro / at vor
dig behagelig / fo
oc icke vnyttelig
mine, sed opem
mere, Jeg tror
hielp min sk
A W

Christelige lerdings. 95

Gud/ oc at ieg kand tiene dig i
ret lydighed / oc icke falde i
vildfarelse eller synd. Oc at du
vilt stedse oc altid / forsamle
dig oc naadelige beuare / en ret
hellig Kircke i dette Land / oc
giffue it saligt Regimente oc ti
melig Næring / oc altid beuare
oss oc vore arme Børn til lifff oc
Siel.

Vi bede at du vilt naade
lige giøre alt dette / for din kiere
Søns skyld / som visselige hø
rer vor suck / oc beder for oss. Oc
vi tro / at vor paa kaldelse er
dig behagelig / for hans skyld /
oc icke vnyttelig. Credo Do
mine, sed opem fer imbecillitati
meæ, Jeg tror HERRE / men
hielp min skrøbelighed /

Amen.

O Herre

Hoffuitarticle

G H Erre Jesu Chrifte / Al-
mectige Guds Søn oc den
euige Faders rette Billede/
Gud oc Menniske / du som for
vore synder døde paa Kaarssit/
oc opstodst igen aff døden / oc
lessuer oc regnerer i euighed/
Oc du est besticket til en A Des
glere oc Naadestol / oc haffuer
sagd / Kommer til mig / alle i
som ere i angist oc besuarede/
Jeg vil verquege eder / Jeg bes
der dig / at du vilt naadelige
forlade mig alle mine synder/
oc vere en forbedere for mig
arme Syndere / oc gjøre mig
retferdig / oc Hellige oc regere
mig med din Hellig Aand til
det euige lif / oc at du vilt sted
ze oc altid forsamle dig en euig
Kircke i dette Land / oc at du
vilt

Christlige le
vle giffe it got
ochuare off fra
ge som sagd er
Søn / sal son der
mens Dofuit.
Jesu Chrifte / al
Søn / haffuer
saltrifue mine
bender / Amen.
n. Spør
Quod form
Taffige
Sua
Almectige /
vor frelseris
uige oc enste f
mbaarne Søn /
Himmelens oc
lenis oc Menn
Creaturis Sko

Christelige lerdings. 97

vilt giffue it got Regimente/
oc beuare oss fra Dieffuelen/ li-
ge som sagd er/ Quindenis
Sæd skal sønderknuse Hugor-
mens Hoffuit. Oc du Herre
Jesu Christe / almectige Guds
Søn / haffuer sagd / Ingen
skal rissue mine faar aff mine
hender/ Amen.

ii. Spørssmaal.

Huad form er der til
Tacksigelsen?

Suar.

G Almectige / sande Gud/
vor Frelseris Jesu Christi
euige oc eniste Fader / mer din
enbaarne Søn / oc hellig Aand/
Himmelens oc Jordens / Eng-
lenis oc Wenniskens / oc alle
Creaturis Skabere / du som
est

Hoffuitartickle

est viſſ / god / retferdig / ſand /
reen / barmhertig oc friuillig /
Jeg tacker dig aff mit Hierte /
for al naade oc alle velgerniger /
huilcke der ere ſaa mange oc ſaa
ſtore / at mand kand icke fortes
lie / eller nock betencke dem. Oc
ieg tacker dig forſt / at du naa
delige obenbarede dig faar off
arme *W*enniffe / oc beſkickede
din elſkelige Søn Jeſum Chriſ
tum til en *W*eglere / Forligere
oc Saliggjøre / oc ſende han
nem til off / oc vilt formedelſt
hannem giøre off ſalige. Du
haſſuer oc der til met giſſuit off
dit Euangelium / oc forſamler
en euig Kircke / oc helliger hen
de met din Hellig Aand / til e
uig ſalighed / Du haſſuer oc
kaldet mig arme Syndere til
denne

Chriſtliche

denne ſiue naade
mig naadelige a
der / oc anummer
de for din Søn
mit hierte met
formedelſt den
Du giſſuit oc b
naring / it Chri
monce / retter do
en vore arme
Hilige.

for diſſe oc
ninger / huilcke
kand alle beten
dig aff mit H
dig / at du vilt
dig / for din S
ſkal icke / ſom
ſportere / forſt
*W*en haſſue

Christelige lerdings. 98

denne store naade / oc forlader
mig naadelige alle mine syns
der / oc anammer mig til naa
de / for din Sønns skyld / oc bøyer
mit hierte met troen til dig /
formedelst den Hellig Aand.
Du giffuer oc lif / sundhed /
næring / it Christelige Regia
mente / ret lerdings / Du beua
rer vore arme Børn och vore
Bolige.

For disse oc andre velger
ninger / huilcke ieg diss vær ick
kand alle betencke / tacker ieg
dig aff mit Hierte / oc beder
dig / at du wilt vere mig naa
dig / for din Sønns skyld / At ieg
skal ick / som din Fiende oc bes
potttere / forskiudis til euig tid /
Men hassue til euig tid fryd i
T ij dig /

Woffuitartickle
dig / oc at ieg maa prise oc tace
fe dig euindelige / Amen.

Om de bortdøde Hæl-
gens paakaldelse.

12. Spørssmaal.

Er det oc ret at mand skal paa-
kalde de affdøde Hælgen?

Suar.

At paa kalde de affdøde
de Wenniske / er ic obene-
bare Heydensk Affguder /
oc forferdelig synd / oc den rette
Paakaldelsis formørkelse.

13. Spørssmaal.

Huor faare er de affdøde Hæl-
gens paakaldelse wret?

Suar.

Den første sag er denne.
Matt: 4. staar scressuit / Hæ-
ren

Christelige
in din Gud skal
actene bannem
Dilectio be
in mand skal ale
Gud. Der se
huaden Gude
testat beider at
visselig Gud. S
dommelige Sp
tilbede vor He
Da faar det
ven sand Gud
Demand m
uise folck met /
der hoff. Naar
der ic wisseligt
der mand der sa
meerigt / Saa
de alle Wemm
gigore forstel m
hiertelig paa

Christelige lerdoms. 99

ren din Gud skal du paa kalde/
oc tiene hannem alene.

Disse ord biude obenbare/
at mand skal aleniste paa kalde
Gud. Oc der følger der aff / at
huad den Guddommelige Aas
testat befaler at tilbede / det er
visselige Gud. Som de Guds
dommelige Sprock biude at
tilbede vor Herre Christum/
Der faare er det klart / at hand
er en sand Gud.

Om mand maa til at vnder
uise folck mer / sige denne sag
der haff. Naar som mand tilbe
der it vsynligt væsen / da hold
der mand det samme at vere al
mechtig / Saa at det kand kien
de alle Aennistis hjerter / oc
giøre forskel mellem Hyglari oc
hiertelig paa kaldelse / Nu er det

T iij   vift/

Woffuitartickel

vist / at Gud alene er almectig /
oc alene kiender oc dømer hie-
tene. Der faare er det klart / at
mand skal paafalde Gud ales-
ne.

Den anden sag er / 1. Ti-
moth: 2. staar screffuit / Der er
en eniste. Neglere mellem Gud
oc Aennisten / det Aenniste
Jesus Christus. Oc disse thu
Embede høre til Neglerens
ere / At hand er den høyske
Prest / som gaar ind i Hellig-
domen / der er / som seer Guds
hemelige Raad oc vilie / kiens
der oc alle Aennistis hierte oc
suck / Der faare er hand oc
Gud. Item / at hand er oss be-
sticket aff det Guddommelige
Raad til en Forsøner / Naas
destol oc Forbedere / at den
Guds

Christlige le
Guddommelig
fordoms Negl
offraadig oc be
at der er oss fu
delt Guds ord.
Der faare
paafaldet / si
ste Neglere / ve
Christum / oc
hannen / at Gi
dig oc behøve
Neglers styld
helligdommen
Guds raad oc r
oc saa vore hier
er den forsøt
Guds Søn J
Der aff er
det er gruseli
optencke and
er / de affdø

Guddommelig Aalestat / vil
for denne Aegleris skyld / vere
off naadig oc bønne off / Oc
at dette er off kundgiort formes
delt Gud's ord.

Der faare skulle wi i alle
paakaldelser / see til denne eni-
ste Aeglere / vor Herre Jesum
Christum / oc forlade off paa
hannem / at Gud vil vere naa-
dig oc bønne off / for denne
Aegleris skyld / som gaar ind i
helligdommen / oc bestuer altid
Guds raad oc vilie / Hand seer
oc saa vore hjerter oc suck / Oc
er den Forsønere / Som er /
Guds Søn Jesus Christus.

Der aff er der nu klart / at
det er gruseligt Affguderit / at
optencke andre Aeglere / som
er / de affdøde Aenniske / oc

T uij for

Hoffuitartickle

formedelst andre ville traade
frem til Gud / oc gjøre den
Guddommelig Adæstet en
anden Skick.

Den tredie sag / Mand
skal ingen Gudstieniste oc Paas-
kaldelse føre ind i Kircken vo-
den Guds Ord. Nu er det o-
benbare / at der er intet Guds
ord / eller Exempel / vdruct i
den Guddommelige Scrift /
om de affdøde Menisks paas-
kaldelse.

Den fierde sag. I paakal-
delse skal troen vere / som haff-
uer Guds Ord / at saadan tie-
niste er Gud behagelig. Det
kand oc icke vere i de affdøde
Helgens paakaldelse.

Aff alt dette er det klart / at
det gøres storlige behoff / at
straffe

Christlige lær-

stet / at de l

beder / oc at vi

vorde Christu

meder paa denne

ts mege Sophi

suare denne Affg

tyffe skulme met

dog edbare / a

Christ Embed

der met.

Item / Det

paakalder bellig

som Taddelpo

mange Paafue

de / hand gjør ol

der aff dem / lig

ge haffue gjort

guder.

14. Et

Huorledis sk

predicke

straffe de affdøde Helgens paa-
kaldelse / oc at vise folcket til
vor Herre Christum. Oc allige-
uel der paa denne dag optenc-
kis meget Sophisteri / at fors-
suare denne Affgudiske / Wed-
niste seduane met / Saa er der
dog obenbare / at vor Herris
Christi Embede formørckis
der met.

Item / Der som nogen
paakalder hellige WENNISTE
som Wodhielpere / lige som
mange Passuestkelige sange liu-
de / hand giør obenbare Affgud-
der aff dem / lige som Wedniste-
ge haffue gjort allehonde Aff-
guder.

14. Spørssmaal.

Huorledis skal mand rettelige
predicke om Helgen?

T v Svar.

Doffuitartickle

Suar.

Huorledis mand skal rettes
lige predicke om Helgen / vide
de lerde Pastores vel / De de
andre maa mand saa vnderuis
se / at mand skal lære Historien
aff begyndelsen / om huilcke
Weniste Gud haffuer oben
barit sig / oc giffuit sit ord. De
huilcken lerdom Helgen haffue
predicket oc forsuarit i huer tid /
at wi formedelst deris vidnis
byrd funde besvrickis. Item /
huorledis Kircken haffuer sted
se oc altid verit vnder Raars
sit / oc alligeuel er beuarit for
medelst Guddomelig mact zc.
De de lerde Pastores skulle giff
ue act paa de andre / at der skal
icke blandis vildfarelse ind i
saadan predicken.

Om

Om Ceremonier

som ere optencke aff Aðennisten i Kircken.

1. Spørrimaal.

Er det oc ret / at Aðennisten
haffue optencke skilsmisse paa
mad / besynderlige dage at faste
te / forbudet Ecteskab /
sticker Klostere
leffnet ?

Suar.

Det er wiet oc Affgus
deri / at Aðennisten w
den Guds Ord / lære
om Guds wesen oc wille / eller
optencke Gudsrienise. Thi
den Regel er aldelis klar / i Ma
the: 15. De tiene mig forgesse
met

Hoffuitartickel

met Aðennistens bud / Gud
vil at wi skulle kiende / paakalde
oc ære hannem / lige som hand
self aff stor barmhertighed oc
benbarede sig / formedelst sit
Ord. Aðen lige som Dieffues
len i Paradis sørde Neua fra
Guds ord / ind paa hendis egne
tancker / saa forlode oc Ned
ninge Guds ord der effter / oc
optencke deris egne gruselige
fantasier om Gud / oc toge sig
mange Guder oc gerninger
saare / ia de oc saa endelige aff
liuede Aðenniste til Offer / 2c.

Lige saa ere oc Kettere oc
Aðahomet dresse aff Dieffues
len / oc vigede fra Guds ord /
oc gjorde andre Guder oc an
den Gudstieniste. Oc i saa
maade sledzsker altid Affguder
sig

Christlige ler
sig ind i verden / n
viger fra Guds oc
sine egne fantasier
Lige saa forl
oc Aðenniste Gude
rede deris egen
Ectesias forbud
mad / Dagens
bud om synder
och hellsig
Aðesse / Kloster le
de hengde de
hoff deris g
gerninger fortie
forladelse / h
bare at røffue vo
ro hans egen ære
Denne v
mand straffe oc
oc følge denne
Predicker it a

Christelige lerdoms. 103

sig ind i verden / naar som mād
viger fra Guds ord / oc følger
sine egne fantasier.

Lige saa forlode Passuen
oc Auncke Guds ord / oc stic-
tede deris egen Gudsieniste/
Ecteskabs forbud / forskel paa
mad / Delgens paakaldelse/
bud om syndernis opregnelse
och fyllestgjørelse / Passuelig
Aesse / Kloster leffnet / zc. Oc
de hengde denne besportelse
hoss deris gerninger / at disse
gerninger fortiene syndernis
forladelse / hvilcket der er obens-
bare at røffue vor Herre Chris-
to hans egen ære fra.

Denne vildfarelse skal
mand straffe oc offuergiffue/
oc følge denne Regel. Duo som
Predicker it ander Euangelia
um/

Woffuitartickel

um / skal vere forbandet. Item /
Mand skal mere vere Gud lys
dig / end i Drennisten.

Oc bekiendelsen skal følge
met / lige som de Iſraeliter i
Babylon / icke vilde tilbede
Kongens Aſfguder / Oc de
Trofaste haſſue altid gjort der
is bekiendelse / naar som mand
vilde tuinge dem til / at anama
me Aſfguder / eller falſt lers
dom.

Der faare ſkulle wi ocſaa
nu gjøre vor bekiendelse / Icke
anamme Paſſuens vildfarelse /
Interim / Igendøbelse / zc.
Men bliſſue i Euangelij rene /
Guddommelige lerdome.

Oc Troen oc Gerninger
ſkulle regæris for medelſt Guds
ord / lige ſom Propheten ſiger /
Lus

Christelige lerdings. 104

Lucerna pedibus meis uerbum
tuum. Oc alle Louer som stris
de imod der Guddommelige
bud / ere wrette.

Der faare skulle alle Perso-
ner / huilcke Ecclesiast er nyttes-
lig / leffue i Ecclesiastis kyskhed.
Thi Gud forrønis aluerlige
aff wkyshhed / oc aff al beblans-
delse imod hans Bud. Mand
er selffreen oc kysk / oc vil at wi
skulle vere lige som hand / eff-
ter hans stic / oc mercke forstel
imellem kyskhed oc wkyshhed /
oc kiende hannem / som en reen
Gud / der elsker kyskhed / oc vis-
de der imod / at Dieffe ere wret-
ne Aander / oc driffue adenniss-
ken gruselige til allehonde w-
kyshhed oc Blodskam / Gud til
forsmædelse oc forred / oc arme
Adens

Woffuitartickle

WENNISTE til skade. Fordi de vides / at der vil følge stor timelig oc euig straff / effter wtysthed / som Sodome oc de Cananeers straff beuiser / zc.

De det er it stort flagemaal / at Dieffuelen driffuer den ælendige WENNISTELIGE nature saa mangfoldelige til gruselig wrenlighed. De det er end større flagemaal / at saadane syndes bestyrckis oc formeris / vnder dette skin / at Passuen oc Muncke / vdrobe Ecteskabs forbud / for en besynderlig helig gerning / imod Guds klare obenbare Ord.

Der faare skal det tilstedis Prester / oc de Personer som haffue verit i Kloster / at giffre sig / effter Christelig skick.

De

Christelige le

De folck st

lige enderis /

milens bud i

funde vide / at al

ninger ere Gud

Gud haffue bef

lenstet i sa maad

en ret til vo

Christum.

XV

Om C

frith

1. Spør

Quad er

frith

Su

Christelig

først den

naade / at

De folck skulle oc saa rettes
lige vnderuissis / om andre mena
niskens bud i Kircken / at de
kunde vide / at aleniste disse gers
ninger ere Gudestieniste / der
Gud haffuer befalet / oc der aa
leniste i saa maade / om de ste i
en ret tro til vor HERRE
Christum.

XVI.

Om Christelig
frihed.

1. Spørrimaal.

Huad er Christelig
frihed?

Suar.

Christelig frihed / er
først denne høye wsigelige
naade / at wi wden vor for
tjenis

Hoffuitartickle

rieniste for vor Herris Christi
skyld / haffue syndernis forlas
delse / oc ere retferdige / der er /
Gud behagelige / formedelst
troen / alligeuel der end henger
megen strøbelighed oc synd ved
oss / i dette ælendige leffnet.

De fremdelis er denne fris
hed / at vor H^ERE Christus
self drager oss aff Hellsfuede / oc
forarbejder trøst oc lif i oss / oc
giffuer oss sin Hellig Aand / bes
stermer oss fra Dieffuelen / oc
beuarer oss vnderlige / oc giff
uer oss endelige euig salighed /
i huilcken wi ere aldelis fri fra
synden / døden oc Dieffuelen /
oc al ælendighed / oc haffue det
euige lif / oc euig retferdighed.
Om alle disse sager taler vor
Herre Christus / der som hand
siger /

Christlige le
siger / Naar som
eder fri / da er i

Der nest f
fethed / at de Ch
ke bequar / me
moner eller Bun
mente. Item /
vere fangne / m
som ere sticte a
Men skulle vid
Ceremonier som
Menisten / ere
niste. De at de
lade dem bliffue
Paulus siger t
der ander Co
skal dome
misse paa
Ducke
lig

Christelige lerdings. 105
siger / Naar som Sønnen giør
eder fri / da ere i visselige fri.

Der nest følger oc denne
frihed / at de Christne skulle icke
besuaris / med ådosi Ceres
monier eller Burgerlige Regis
mente. Item / at de skulle icke
vere fangne / med Ceremonier
som ere sticckede aff ådennisten.
Åden skulle vide / at saadane
Ceremonier som ere giørde aff
Ådennisten / ere icke Gudsrie
niste. Oc at det er icke synd at
lade dem bliffue til bage / Som
Paulus siger til de Colosser i
det andet Capitel / Ingen
skal dømme eder for skils
nisse paa ådåd / eller
Dricke / eller Hæls
ligdage &c.

Vñ

Om

Hoffnitartickle
Om de tre dele i Mo-
se Lou.

2. Spørssmaal.

Huor faare skilde Gud Israels
folck fra alle Nedninge / oc bes-
stickedede dem met deris eget
Regimente paa en vissær
sted / oc paa bestem-
met tid :
Suar.

Det gioris vel behoff / at
alle forstandige Christelige
Wdenniste / haffue en maadelig
forstand der paa / huorledis oc
huor faare Gud saa bestickedede
Israels Regimente / met verdz-
lig regæring / paa en vissær sted /
oc paa bestemmet tid / Oc er
denne den besynderligste aars-
sage,

Det

Det er Guds allernaadigste vilie / att vi skulle kende hans Søn Jesum Christum / oc for hans skyld / samler hand sig stedse oc altid en Kircke is blant det aennemskelige flecte.

Paa det nu at det skulde vere vist / huor vor Herre Christus skulde fødte / oc predicke / oc lide pine / opstaa aff døden igen til lifuit / oc gjøre a Viras kel / att stadfeste lerdingsmet / da affskilde Gud Israels folck fra alle Nedninge / oc gaff dette folck deris eget verdzlige Regimente / oc en Elect benessnd der iblant / aff huilken vor frelsere Messias skulde fødte / oc hand gaff dem it land ind / som vaar vel bekant / imellem de naffnkundigste oc

V iij stors

Hoffuitartickle

Største Kongerige / Assyria /
Chaldea / Egypto / hart at mit
paa Jorden. Oc Gud gjorde
stedze oc altid store Mirackel
obenbare iblant dette Folck / at
mand skulde visselige vide / at
denne eniste lerdøm vaar ret /
som bleff predicket iblant dette
Folck / fornedelst hans Pros
pherer / Och at Guds Søn
skulde obenbaris iblant dette
Folck / oc vdirette sine store vn
derlige gerninger.

Der til bestickede Gud det
te Folck saa it vduortis Regis
mente / at det stod fra den vds
gong aff Egypto / indtil Chris
ti pine oc Opstandelse / 1543.
Aar.

Oc det vaar ocsaa en besyns
derlig Guds velgerning / at
hand

Chiffelige

hand sa opret
saalangt / en
Dua aff man d
ar mand stedze
finde det vi /
Sandhed / oc
døm.

1. Epist
Dua gaff
Folck for

Su
Trehonde
som Verdslige
der skulle vduor
om døm / oc at
lister / om Arf
sal / 12.

Oc paa d
skulde met ob
mister / vere

Christelige lerdoms. 108

hand saa oprette/ oc beuarede i
saa lang tid/ en vissere Schole/
Hvor aff mand visselige viste/
at mand stedse oc altid kunde
finde der vti / Guddommelig
Sandhed / oc nogen ret Lær-
dom.

3. Spørrimaal.

Hvad gaff Gud Israells
Folck for Louer?

Svar.

Trehonde / Thi at hvor
som Verdzlige Regimente ere/
der skulle vduortis Louer vere/
om dom / oc at straffe groffue
laster / om Arffue / om Kiøb oc
sal / &c.

Oc paa det at dette Folck
skulde met obenbare klare skils-
misser / vere affskild fra Ned-
ninge/

Hoffuitartickle

ninge/ da vaare der hof bestick
fede mange Ceremonier / om
skilsmisse paa Ad / om Høys
tider oc Offer. Och effterdi
Messias skulde obenbaris iblāt
dette folck / da vaare de Ceres
monier baade figurer oc paa
mindelser om Messia / Som
Paaskelammet zc. Oc in Sum
ma vaar det it offuermaade
deyligt oc prydeligt Regimen
te/ huis lige ellers inter Kon
gerige haffuer seet paa Jorden.

Hoff disse tho dele aff Lo
uen / huilcke mand kalder Jus
diciales oc Ceremoniales haff
de dette folck end nu andre/
meget større och nytteligere
bud / huilcke der vaare icke en
forgengelig stic / Men Guds
euige Vissdom / som met it
gancste

Christlige
gancste
Ley i Døds
Hof / huilke
saa lige som
Hart den for
re Christum /
posler.
Inderte
lig straff oc na
els Regimente
der bleff in deel
bleff dog Juda
til Guds Son
obenbaris /
benbare blant
gaff vidnisby
rafel / oc bleff
stod aff Døde
oc vdsende de
Der effte
dette Regim

gantste skøbeligt naffn kaldis /
Ley Moralis / oc ere de thi
Bud / huilcke mand skal for
staa / lige som Gud haaffuer for
klarit dem / for medelst vor Her
re Christum / Propheten oc Ap
ostler.

Nu betede Gud besynder
lig straff oc naade i dette Isra
els Regimente. Oc alligeuel
der bleff en deel reffuen fra / saa
bleff dog Juda saa lunge / ind
til Guds Søn oc vor Frelsere
obenbaredis / oc predickede os
benbare iblant dette folck / oc
gaff vidnisbyrd / med store Mo
rakel / oc bleff ic Offer / oc op
stod aff Døden til Liffuit igen /
oc vdsende den hellig Aand ic.

Der effter beuarede Gud
dette Regimente icke lenger.

Hand

Woffuitartickle

Hand gaff oc Verden it forferdeligt vidniſbyrd oc paamindeſe der met / huorledis hand vil ſtraffe vantro oc andre ſynder. Oc Jeruſalem oc andre Stæder bleffue grufelige forſtyrede aff de Romere.

Der met forfulde deris forſengelige Louer / Judiciales oc Ceremoniales.

4. Spørſſmaal.

Skal mand tage de forſaldne Louer Judiciales oc Ceremoniales op igen :

Suar.

Det er ingelunde Guds vilie / at mand ſkal tage dem op igen / Som wlerde oprørſke vnd nogle gonge haſſue begynt / at afflegge den ſeduanlige

Christelige lerdings. 110

ge Romiske Ket / oc giøre anden skick met Landgods. Som Muntzer oc Strauß / gaffue faare met Jubilei falske skick / at Agre skulde vere fri / 7c.

Paffuen hauffer oc saa giort affueri / effter de Leuitiske Ceremonier. Mand haffuer giort sig til Aharon / Mand bød skilsmisse paa Ad / Mand gaff faare / at Muncke vaare Nazarei.

Til at affuerie denne oc allehonde saadan vildfarelse / skal mand holde denne sande / rette oc nyttelige forstand i Rircken / at de Leuitiske Ceremonier oc vduoris Landzlouer i Mose / som icke ere naturlige indplantede i alle Menniskis forstand / haffue deris ende met

X ij

Jerus

Woffuitartickle
Jerusalem/ oc binde off aldelis
inter.

Dette forkyndede Prophe-
terne saa tilforn. Oc Apostlene
giorde samdirectelige en aluer-
lig Decret der om/ in Actis ca-
pite 15. Oc Paulus haffuer
nock forklarit sig der om til de
Galater / oc anden sted.

1. Spørffmaal.

Saa spør du nu/ Effterdi Mo-
se Lou er falden / oc det er ick
nu synd / at ede flest / Hui ere
da disse Gerninger synd / som
ere imod de thi Bud / at Jhel
sla/ bedriffue Noer/ Sries
le/ bære falske vidnis
byrd :2c.

Suar.

Der om skal mand vide/ at
denne

Christelig
denne Lærd
Lærd /
er i sin rette for-
gangelig Lou.
oc ick mer i No-
den euge wor-
dom i Gud sel-
heds euge Re-
dommelige vil-
aff wifelig ge-
ind i de fornun-
Dehand haff-
3e oc altid for-
hende i sin Rit-
tid / mer sin p-
skulle vide / h-
self / Som er
retferdig / tyf-
at de forn-
skulle vere h-
faare had oc

Christelige lerdings. 111

denne Lering / som kaldis /
Lex moralis / eller de thi Bud /
er i sin rette forstand / icke en for-
gengelig Lou. Nun begyntis
oc icke met Arose / Men det er
den euige uomstiftelige viss-
dom i Gud self / oc Retferdig-
heds euige Regel / i hans Guds-
dommelige vilie / huilcken hand
aff vsigelig godhed / plantede
ind i de fornumstige Creature /
Oc hand haffuer der effter steds-
ze oc altid forklarit oc forkyndet
hende i sin Kircke / fra Adams
tid / met sin Predicken / at vi
skulle vide / huordan hand er
self / Som er / viss / god / sand /
retferdig / Rysk / Oc at hand vil /
at de fornumstige Creature
skulle vere hannem lige / huor-
faare had oc deledde denne høye

X iij

Viss

Woffuitartickel

Wiffdom met dem / Oc fortør-
nis grufelige paa alle dem / som
imodftaa oc foracte denne hans
womfkiſftrelige Wiffdom. Oc
denne wiſdom oc Regel er for-
diſtedze oc altid i Gud / den
ſande och forferdelige dom i
Gud / imod ſynden / det er /
imod alt det ſom er denne wiſſ-
dom imod.

Der faare / Lige ſom den-
ne Wiffdom oc Regel er euig i
Gud / ſaa følger det / at det er
ſynd oc aldri Gud behageligt /
ſom er imod ſamme Wiffdom
oc Regel i Gud. Som Affgu-
deri / aNandslet / Woer / Style /
falſt vidniſbyd zc.

Oc paa det wi aNenniſke /
ſkulde vide oc icke foracte denne
dom imod Synden / da bar
Gud

Chriſtliche
Guds wiffdom
gel / ſom ſaar
ſaa mange reg
off Egypten /
hander wiſſelig
ſtraffe / hvad ſon
Wiffdom oc wiſſ
Ligand h
wiſſer aNenſtere /
ter Summa
hulleſt mand
ſom hand fort
Der faare wiff
Thi Gud / ſaa
den euige wiff
Nuad ſon
denne Gudde
Wiffdom / det
oc er Gud ick
at Gud allig
arme aNenn

Gud denne sin Visdom oc Regel/
frem saar a Dennisten/met
saa mange tegen/ i vdgangen
aff Egypten / oc beuiser / at
hand er visselige selff saa/oc vil
straffe/huad som er denne hans
Visdom oc vilie imod.

Ochand haffuer / som en
viser a Nestere/ sticckelige befat
tet Summa i thi Sprock/
huilcke mand skal saa forstaa/
som hand forklarede dem selff.
Der saarebruge wi dette naffn/
Thi Bud/ saa offte wi tale om
den euige/womsticckelige Lou.

Huad som er synd imod
denne Buddommelige / euige
Visdom/ det er synd i euighed/
oc er Gud icke behageligt. Oc
at Gud alligeuel anammer off
arme a Denniste/ fordi samtycs

X iij

ker

Woffuitartickle

Per hand icke synden / Men
hand haffuer for den skyld lagd
sin retferdige och store vrede/
paa syn Søn Jesum Christum/
oc anammer hans pine / som
vaar wskyldig / til en betaling
for oss.

Dette hemmelige / vnder-
lige Raad / skulle wi til euig tid
klarligere kiende hoss Gud. Oc
wi skulle alligeuel i dette liff / be-
gynde som smaa Børn / at læ-
re oc betracte / denne Guddom-
melige lerdøm / At wi skulle be-
tencke / at Synden er en gruse-
lig forstyring. Oc der imod / at
dette er en offueruettis stor
Barmhertighed / at Gud allis-
geuel anammer oss / dog saa / at
hans retferdige och store vrede /
vdgydis offuer den wskyldige
oc el

Christlig
oc dyligste S
Paulus om /
Gratia exhibet
liaden a me
den. Dem bli
fri formidst
den euig vrede
Guddommelig
Guds Gudom
hed / haffde
paa oss / der so
Christus icke
Neglere oc f
Naar som
figer / wi tre fr
Da skalt du se
uige straff / i
troen til vor
saa syndern
naade / oc b
retferdighed
mer.

Christelige lerdings. 113

oc elskeligste Søn. Der taler
Paulus om / der hand siger /
Gratia exuberat supra delictū,
Naaden er mectigere end syn-
den. Oc wi bliffue i saa maade
fri formedelst Guds Søn / fra
den euige vrede / huilcken denne
Guddommelige Lou / det er /
Guds Visdom oc Retferdigh-
hed / haaffde vdgdydet oc lagd
paa oss / der som vor HERRE
Christus icke haaffde bleffuet
Neglere oc Forsønere.

Naar som S. Paulus nu
siger / wi ere fri fra denne Lou /
Da skalt du forstaa / fra den eu-
ige straff / i det wi formedelst
troen til vor Herre Christum
saa syndernis forladelse / oc
naade / oc bliffue førde i hans
retferdighed och bekledder
der
met.   R v   Oc

Hoffuitartickel

Oc Guds euige Wijsdom
oc Retferdighed bliffuer allis
geuel / huilcken wi skulle frem-
delis vere lydige. Oc Guds
Søn forarbeyder selffliff i oss /
oc giffuer sin Hellig Aand / at
lydighed skal begyndis. Och
Gud sønderbryder dette syndis-
ge Legeme / huor met hand be-
uiser / at synden er hannem icke
behagelig / oc at hand visselige
ødelegger hende.

Der faare skulle Predickere
aitelige predicke de thi Guds
bud / oc forklare aff Guds Ord /
At mand aff Guddommelige
vidnisbyrd kand vide / huad
synd er / oc der imod / huilcke
gerninger der ere Gud behage-
lige. Oc skulle der haff Forløss-
ning / Naade oc Salighed / der

W

Christelig
wi haffue fo
Sin / melige
fuer.

X
Om
i Spø
Daer

Christat
Guds
Quindis / wat
eller tilfammen
for aff Gud / i
Raad oc vdr
Personer Guds
delse / tilføds
de voete sig
blandelse.

Christelige lerdings. 114
vi haffue formedelst Guds
Søn / trolige holdis folcket
faare.

XVII.

Om Ecceskab.

1. Spørssmaal.

Huader Ecceskab ?

Suar.

Ecceskab er aleniste
thi adennistis / en eniste
adands och en eniste
Quindis / watstillig bebindelse
eller tilfammen føyelse / bestic
ker aff Gud / mer besynderligt
Raad oc vdructe ord / huilcke
Personer Gud tilstedde beblan
delse / til fødzel / eller at de skul
de vocte sig fra forbuden bes
blandelse.

Spørse

Hoffuitartickle

2. Spørssmaal.

Huor indstickedede Gud
Ecteskab :

Suar.

Denne statts indstickelse
stede i Paradis / met disse ord /
Der skulle tho vere it kiod / det
er wden atskillelse tilsammen
føyde / Oc stray bleffue i Para-
dis / met disse ord / alle andre
beblandelser wden Ecteskab
forbudne. Oc vor Herre Chris-
tus forkyndede disse ord igen /
Matth : 19. Oc indstickedede oc
regulerede Ecteskab i den sam-
me første Indsettelse igen.

3. Spørssmaal.

Ere andre beblandelser wden
Ecteskab Synd :

Suar.

Alle

Christelige lerdings. 115

Alle beblandelser wden
Ecteskab ere synd inod Gud/
huilcke Gud visselige straffer i
dette liff / oc til euig tid / paa als
le dem / som ick e bliffue omuens
de. Som disse ord klarlige sige/
Ebreos 15. Bolere oc Noerkars
le skal Gud straffe. Oc 1. Co
rint: 5. Bolere oc Noerkarle 22.
skulle ick e erffue Guds Rige.

Alt dette skulle Predickere
forkynde faar Folckit met stor
aluerlighed / oc straffe al wtyst
hed / met det Guddommelige
ord / oc met Exempel de skulle
føre ind / som Dauids / Bens
Jamins flectis / Sodoma oc
andre.

Saa skal oc Verdzlid Off
righed / beuise aluerlighed / oc
strengelige straffe Boleri och
Noer/

Woffuitartickle

Noer / oc anden wkyfthed / at
der fkuille ickē faa mange leffue
i wkyfthed. Thi der er viffelige
fant / at gancſke Land bliffue
ſtraffede for ſaadan ſynd ſkyld/
ſom det ſkede met Ben Jamins
Electre / oc Daud / oc der ere als
tid mange Exempel.

Huo ſom nu ickē leffuer
renlige wden Eccēſkab / er Gud
denne lydigthed ſkyldig / at hand
ſkal leffue i Eccēſkabs kyfthed.

4. Spørſſmaal.

Er ickē Eccēſkab it tēgen til
den rette Kircke?

Suar.

And ſkal beſynderlige
her vel mercke / At rette Louer
om Eccēſkab / haſſue altid ales
niſte verit i den rette Kircke/
der

Christelige lerdoms. 115

der som Eccleskab er rettelige
hulder / formedelst Guds bes
synderlige gaffue oc naade. Al
ligeuel Eccleskabs naften bleff
hoss Nedninge / saa tilsteddis
dog der hoss obenbare megen
gruselig wkysthed. Paa denne
tid sælie Tørckere deris Hus
truer huem som de ville.

I blant Secter haffuer Dieff
uelen kommet offuermaade
stor vildfarelse aff sted. Nogle
vilde vere offuermaade Hellig
ge / oc hulde Eccleskab for synd /
oc forbude alle dem Eccleskab /
der vilde vere Hellige / Som
Marcion / Tatianus / Nies
tay / oc andre. Marcion førde
en Diaconi Husfru bort in Cys
pro / huilcken der kom nogle aar
der effter till sin ecte Mand
igen /

Hoffuitartickel

igen / oc gaff meger til kiende
om den samme Ketteris wkyfthed.

Der imod lerde andre Secter / som Carpocrates / oc andre
saadane / at Hustruere skulle vere
re almindelige. Alligeuel dens
ne wdygd er saa groff / at det synis /
som saadane Historier ere
dicrede aff had / saa ere de dog
bescreffne saa skickelige aff sandru
adend / som aff Clemente
Alexandrino / at mand kand
icke tuile der paa. Oc hoss Gen
døbere er oc saa funden megen
stor wkyfthed. Alt dette skal
mand fordi mercke / at wi kun
de betracte Dieffuelens store
ondskaff / oc vere forsynlige / oc
der hoss kiende dette tegen / At
huilcket Secte som skender Ec
teskab /

Christlige
teskab / haffte
hende som flar
ur i Tørst
haffte anderle
Alt alt dette
effter de Pafren
Canciller Du
som forbode E
shinbarlig mod
cke oc forment re
re Guds oc dei
fchelder / och aff
farelse oc Affgi
fkyfthed straff
mer blindhed
som der er scress
Oc inter C
gribe denne sto
teskabs forbud
huor aff saa r
er kommen /

testab / haffuer Dieffuelens
brende / som klarlige staar screff-
uit / 1. Timoth: 4. Oc det
haffuer andre flere vildfarelser.

Aff alt dette er det nu klart /
effterdi Passuen / hans Bisper /
Canicker / Muncke oc andre /
som forbiude Ecetab / gjøre
skinbarlige imod Gud / oc styr-
cke oc formere wtystshed / at de
ere Guds oc den rette Kirckis
fiender / oc haffue megen vild-
farelse oc Affguderit. Thi w-
tystshed straffis almindelige
met blindhed oc forbistrelse /
som der er screffuit Roma: 1.

Oc intet Creature kand be-
gribe denne store skade / der Ec-
etabs forbud forde met sig /
huor aff saa megen wtystshed
er kommen / den rette paakals-
p delse

Hoffuitartickel

delse til Gud forhindret / Guds
vidskab vdslyct / oc Adenniss
kens hierter ere bleffne forblin
dede oc vanuittige / oc mange
hundrede tusinde Siele fulde i
euig straff / oc Guds vrede for
styrede gantske Land. Thi det
er aldelis vist / at stor straff
strid oc forderffuelse / alminde
lig forblindelse oc mørckhed i
lerdom / Børnenis oc Effter
kommernis ælendighed / gaa
besynderlige igennem Verden
for Affguderis / Adandslæt oc
wkystheds skyld.

De Predickere skulle baade
forkynde folcket / den rettelers
dom om Ecteskab / och om
Guds vrede imod al wkysh
hed / Och der haff selff bede
Gud / oc formane folcket til
at bes

Christelige lærdoms. 118

at bede / at Gud som elsker ren-
hed oc kyskhed / vil naadelige re-
gære oc beuare oss / at wi icke
skulle besmittis mer wkyshhed /
Men att wi kunde paakalde
hannem mer en god samuittig-
hed / oc icke falde i blindhed oc
vanuittighed / oc anden legem-
lig straff skal bliffue oss for suar.
Thi saa er screffuit i Vissheds
bog / Cap: 8. Dette er oc Viss-
dom / att vide att kyskhed er
Guds gaffue / oc fordi bad ieg
der om. Oc at leffue Christeli-
ge i Ecteskab / er ocsaa kyske-
hed.

Oc Folck skulle offte be-
tracte / huor faare Gud haff-
uer saa aluerlige budet denne
dygd / Som er / at wi skulle for-
staa denne dygd / oc der mer gi-
g

Y n

re klar

Do offuitartickel
re klar skilsmisse mellem Gud
oc Dieffuelem. Fordi at effter
di wi kunde icke see paa Gud
met legemlige Wyen / oc icke
tage paa hannem met vore hen-
der / da skulle wi see paa hannem
met troens Wyen / oc berencke /
huorledis hand obenbarede
sig / oc huorledis hand giffuer
sig til kiende i sit ord / oc gjør
skilsmisse mellem sig oc alle an-
dre ting / oc besynderlige mel-
lem sig oc Diefflene. Nu er den-
ne skilsmisse offuermaade klar.
Diefflene haaffue lyst til wylst-
hed / driffue mange tusinde
Adenniste der til / oc saadant
giøre de Gud til fortrede / oc de
ælendige Adenniste til forderff-
uelse. Der imod er Gud it rent
Væsen / oc vil at wi skulle vere
hans

Wylstige le
hannem /
giffue sig
hed met ande
hand bealde me
Denne skilsi
beretere i w
den sande Gud
oc effter
misse mellem h
wæne ting. De
wi oc saa de fiem
voregen wæne
s. Spør
Duad for en
skal mand fe
Ectes
Su
Der begit
melig oc høy
Raad om

hannem lige / Vand vil oc self
giffue oss kyskhed / oc pryde kysk-
hed met andre gaffuer / Som
hand beuisde met Joseph.

Denne skilsmisse skulle wi
betracte i vor bøn / at wi tale til
den sande Gud / som er reen /
oc elsker kyskhed / oc giøre skils-
misse mellem hannem oc alle
wrenet ing. Oc der haff skulle
wi ocsaa bekiende oc beklage
vor egen wrenhed.

1. Spørssmaal.

Hvad for en hemmelighed
skal mand forstaa vnder
Ecteskab?

Suar.

Der begribis megen hem-
melig oc høy Vissdom i dette
Raad / om Mandens oc Quins
Y in denis

Hoffuitarticke

denis skabning / oc om Ectes
skabs indstickelse. Thi Gud
haffde vel fundet en anden
maade / at lade Mennifken fø
dis met / Men hand vil at der
skal vere en Kircke i der Menn
niskelige flecte / der faare skabte
hand først tho Personer / som
er Manden oc Quinden / at der
skulde vere en hiertelig / stickes
lig kierlighed / Oc Manden bes
regner Guds euige Søn / oc
Quinden den Menniskelige
nature / som hand tog paa sig /
Oc den hiertelige kierlighed
som er i Manden til Quinden /
betyder den hiertelige kierlig
hed som er i Guds Søn / til
den Menniskelige Nature / oc
til oss.

Denne betractelse skal op
uecke

uecke oss alle / til at ære Ectes
skab / som en besynderlig Guds
domelig gerning / som aff høys
Vissdom er saa besluttet / oc
prise Guds Vissdom. Til dens
ne ære oc priss som wi saa skulle
beuise / hører det ogsaa / at Ec
te folck skulle selff leffue ructelis
ge oc kierlige met huer andre /
oc vere ogsaa selff Guds Kirce
ke / lige som Adam oc Heua /
Zacharias oc Elizabeth haff
ue verit.

XVIII.

Om Verdzlig

Offrighed.

1. Spøssmaal.

Sige Gendøbere ret / at Verdz
lig Offrighed / Dom / tilbør
lig

Hoffuitartickle
lig straff / er idel synd / oc at it
Christeligt Aenniske / ick
skal haffue Verdzlig
Regimente :

Suar.

Denne Gendøbernis Lær-
dom / er visselige Dieffuels
løgn / och bespottelse imod
Guds Vissdom oc gaffue / Oc
er aarsage til oprør / mord oc
forstyring. Oc folck skulle flis-
telige vnderuissis om baade em-
bede / at de kunde vide skilsmisse
mellem Predicke embedet oc
det Verdzlige Regimente.

2. Spørissmaal.

Huad forskel er der mellem Pre-
dicke embedet oc det Verdz-
lige Regimente :

Suar,

Predica

Christelige lerdings. 121

Predicke embedet er en befalning / huilcken Gud haffuer giffuit met vdrøyte ord / at predicke Euangelium / vddele Sacramente / forlade synden / at sticke Predickere och giøre stic i Kircken / at straffe synden / aleniste met Guds ord / oc icke met legemlig vold. Oc Gud er krafftig formedelst dette Embede / giffuer synders forladelse / den hellig Aand / Liff oc Trøst / oc euig Salighed.

Om denne befalning taler vor Herre Christus / Joha: 20. Lige som Faderen vdsende mig / saa sender ieg eder. I disse ord er klarlige vdrøct / først / at Guddommelig Aand stat selff / indsette Predicke embedet /

Hoffuitartickle

det / Oc der til met først viede
Sønnen / som obenbarede fa-
dre oc Propheter hans ord / oc
predickede der effter skynbarlige
i Aenniskelig nature / oc vdsen-
de Apostle / gaff den befalning /
at kalde stedze oc altid Predic-
kere. Oc Guds Søn bliffuer
dog altid den ypperste Prest /
som holder Predicke embedet
ved mact / oc er krafftig der
met / Lige som Ephe: 4. er
screffuit. Vand sider hoss den
euige Faders høyre Haand / at
hand vil sende Aennisten gaff-
uer / Propheter / Apostle / Myr-
der oc Lærere.

Fremdelis er begreffuit i
de ord / Johan: 20. at Guds
dommelig Maestret vil vere
krafftig / formedelst Apostlers
nis /

Christlig
nis / oc alle der
tre fælde / lig
krafftig forme
predicken.
for der re
til fiende gffu
predicke embed
lig mact / lege
for der fie
skal predich /
vor Derte Chr
kede / Dert al
grebet i denne
Faderen vdsen
Verdelig
Embede / hui
uer sticket i d
niskelige stætt
der veldige e
store eller sin
uare vduort

nis / oc alle deris predicken som
ere kallede / lige som hand vaar
krafftig formedelst Christi egen
predicken.

For det tredie / Er det oc
til kiende giffuit i disse ord / at
predicke embedet icke er Verdz-
lig mact oc legemlig ruingzel.

For det fierde / Huad der
skal predickis / Som er / huad
vor Herre Christus selff predica-
kede / Dette alt sammen er be-
grebet i denne tale / Lige som
Faderen vdsende mig.

Verdzlig Offrighed er ic
Embedet / huilcken Gud haff-
uer sticket i det gantze men-
niskelige sleete / oc selff ophol-
der veldigt eller skøbeligt / i
store eller smaa oprør til at be-
uare vduortis ruct / effter alle

Th

Guds

Hoffuitartickel

Guds bud / Oc de wlydige til
straff / mer legemlig straff / oc
mer Suerd. Huor mer Gud
baade vdiætter / At alle Mens
niste paamindis mett denne
straff / at hand er viset oc rets
ferdig / Oc borttager de Blods
hunde / formedelst huilcke
Dieffuelen gerne vilde forderff
ue det gantse Menniskelige
lessnet.

Oc mand skal vel mercke
her baade stycke / Der er diss
vær megen stor / iemmerlig w
sticckelighed / wrolighed oc op
rør i det gantse Menniskelige
slechte / hofferdighed / wlysthed /
røffueri / mord / wretferdig
strid / &c. Thi den syndige Na
ture er vild oc forredelig / der
til mer driffue Diefflene mange
Mens

Christelig le
Mennisk / oc vil
legge alting i
nær / Driue /
Diffe onke t
Gud / men i D
syndige Mennisk
som stride mod
Lige som naar i
komme blant f
der iager den be
dene / det besic t
redder nogle fa
Lige saa all
iemmer er stort
rette Louer /
Dissdom / oc d
straff / oc der a
tis beuarelse / sa
gerning skal ick
gis. Hand er d
oc nogle trofaste

Adenniste / oc vilde gerne ødes
legge alting / de opuecke Tirans
ner / Sprøiste / Adordere zc.

Disse onde ting ere icke aff
Gud / men aff Dieffene oc den
syndige Adennistelige Nature /
som stride imod Guds stück.
Lige som naar mange Blffue
komme iblant Faar / oc Hyr
den iager dem bort met Hun
dene / det beste hand fand / oc
redder nogle Faar.

Lige saa / alligeuel saadant
iemmer er stort / saa ere dog de
rette Louer / Guddommelig
Vissdom / oc der er dom och
straff / oc det Adennistelige slec
tis beuarelse / saa fremt Guds
gerning skal icke aldelis ødeleg
gis. Hand er den rette Hyrde /
oc nogle trofaste Regentere ere

5 in Ties

Hoffuitarticle

Tienere / mett huilcke hand
driffuer Vlffue bort. Som Go
liad / de Edomiter / Syrer &c.
fordriffuis aff Dauid.

Oc wi skulle kiende denne
Guds gerning / oc vide / at der
som dit legeme din Hustru /
Børn / Bolig / Næring / Stad /
Kircke / Regimente / bliffuer
ved mact / da er saadan besker
melse visselige Guds gerning /
Oc du skalt prise oc tacke han
nem der faare / oc vere hannem
lydig. Oc du skalt fordi vere din
Hffrighed diss troligere lydig /
effterdi Gud obenbarede oc
gaff til kiende / at rette Louer
ere hans Visdom / oc at dom oc
straffere hans gerning. Oc at
det er hans vilie / at Wdennisten
skulle saa rægeris / oc at denne
Skick

Christelige
Skick skal vere
nunnstige Cræ
oc Underdane /
den Skick / ful
oc fri / som Vl
huer ande.
Spør
Skal mand
missepa G
Perse
Su
Det gis
ke her / hvad
mellem Guds
ner / som i man
Guld oc Solf
ture / alligeuel
niste misbruge
Ecteskab er
skick / alligeuel

Christelige lerdings. 124

Skick skal vere iblant de for-
numstige Creature / Øffrighed
oc Underdane / oc at wi icke w-
den Skick / skulle vere alle lige
oc fri / som Vlsfue løbe iblant
huer andre.

3. Spørrimaal.

Skal mand oc giøre skils-
misse paa Guds skick oc
Personer?

Suar.

Det giøres behoff at merce-
ke her / huad skilsmisse der er
mellem Guds Skick oc Perso-
ner / som i mange andre sager.
Guld oc Sølf er Guds Crea-
ture / alligeuel at mange w-
nisse misbruge Guld oc Sølf.
Ecteskab er visselige Guds
skick / alligeuel at mange mis-
bruge

Offuitartickel

bruge ecteskab / oc søge pendin-
ge der met / zc. Saa ere / loue /
dom / oc tilbørlig straff / visseli-
ge Guds gerning / alligeuel der
ere gantse mange onde Regen-
tere / som misbruge deris Stat
oc ypperlighed. Nero oc Calis-
gula / oc offuermaade mange
Tiranner / ere aldelis Dieffue-
lens redskab / for deris Perso-
ne / oc alligeuel er det Guds
gerning / at Verden vaar paa
den tid befattet / i saadant it
Monarchi. Oc rette Loue /
dom oc tilbørlig straff i Riger /
vaare oc saa Guds gerning. Oc
der vaare nogle trofaste och
fromme Mænd i Landsregi-
menter.

Men at Nero lader affliff-
ue Paulum oc Timotheum / oc
an

Christelig
andre Delen
ge gruselige la-
egen Persone
Dieffuelens i
skulle icke regn
Regimente /
bliffuer / allige
stunger sig selv
Denne Sti
soner och end
dommelig S
nyttelig arme
at vi baade k
sagen til stor
relser i dette le
ledis det at
beuaris i saa
Oc denne b
synderlig by
er obenhari
melige lerd

Christelige lerdings. 125

andre Helgen / oc haffuer man-
ge gruselige laster / det ere hans
egen Personis gerninger och
Dieffuelens i hannem. Oc de
skulle icke regnis i det stickelige
Regimente / huilcket der effter
bliffuer / alligeuel Nero haffuer
stunget sig self ihiel / zc.

Denne skilsmisse paa Pers-
soner och embedet eller Guds-
dommelig Skick / er gantske
nyttelig at mercke i denne sag /
at wi baade kunde kiende aars-
sagen til store oprør oc forsty-
relser i dette leffnet / Oc huor-
ledis det Adenniskelige flecte
beuaris i saadan ælendighed.
Oc denne betractelse er en be-
synderlig høy Vissdom / som
er obenbarit i den Guddoms-
melige lerdings.

5 v

viss

Woffuitartickel

viffdom kand icke finde paa
diffe wlige ting / wden Guds
obenbaring / at alle Dieffle oc
onde Aenniffe storme saa gru
selige oc daglige i Regimente
ne / oc Gud beuaret alligeuel
det Aenniffelige flecte.

Nu tuil Aenniffelig for
nuffe wden Guds ord / naar
som hun seer til saa mangfol
dige opør / strid oc forftryrelser /
oc tencker at huad som bliffuer
wforderffuit / det bliffuer saa
wden Guds methielp. Der
imod fculle wi vide nogle
Sprock / oc fadellige tro / at
Gud er Bestermere / Wyde oc
Beskyttere / huor som Aenniff
ke end nu bliffue igen wfor
derffuede oc leffue / i faadane
verdrlige Regimente / oc haff
ue

Chiffelge
ue rette Com
ftraff / tuct /
mange fom er
gaffuer / te
gaffuer oc get
den gode Elic
meget ringere
er oc fuffuel
fiende Guds
hans Lerdorn
4. Sp
Nu er er viden
ten at rette
ftraff / ere
dom o
Denne
derlige foet
ord / forme
Romar 3. d

ue rette Louer / dom / tilbørlig
 straff / tuct / Kircke / oc at saa
 mange som ere igen aff disse
 gaffuer / ere visselige Guds
 gaffuer oc gerning / Alligeuel
 den gode Sticks anseelse synis
 meget ringere / end de store op-
 røz oc forstyrelser. Oc wi skulle
 kiende Guds neruerelse / aff
 hans Lerdings.

4. Spørrmaal.

Huor ere vidnisbyrd aff Scriff-
 ten at rette louer / dom / oc
 straff / ere Guds Viss-
 dom oc gerning ?

Suar.

Denne Artickel er besyn-
 derlige forklarit met mange
 ord / formedelst S. Paulum /
 Roma: 3. De samme ord beui-
 se / at

Hoffuitarticle

se/ at rette Louer/ dom/ oc tilbørlig straff/ ere Guds Vissdom oc gerning. Thi Paulus falder der klarlige det Verdzlige Regimentis embede/ Guds Skick/ oc Regærelsen / Guds Tienerinde. Oc siger/ Saa lenge det Embede bliffuer / da er det sticket aff Gud.

2. Paralip: 19. Det Doms mere embede som eder er befalder / er icke Aenniskens / men Guds embede.

Danie: 2. Dette ere Guds gerninger / at giffue andre Riger / eller beholde.

Psal: 127. Naar Gud icke beuarer Staden/ da vaager den forgefuis / som hannem vil beuare.

Prouerb: 16. Veyksaal oc væct

Christelig
væct ere Gude
Esai: 1.
deløse rat.
Der disse
vi stycke mo
vide / at Gud
Regiment v
stulle bede han
vere dess som
alle Embede
Aff alt det
at det verdslig
god gerning.
ket ochefalt
stelige Aenn
der i mer en g
Ja denne sto
en rpperlig
som hierret
ret tro / oc
Guds are

Christelige lerdoms. 127

væct ere Guds rette Skick.

Esai: 1. Dømer den Far
derløse ræt.

Mer disse Sprock / skulle
vi styrcke troen / at vi kunde
vide / at Gud holder self gode
Regimente ved mact / oc vi
skulle bede hannem der om / Oc
vere diff ydmygere oc sitigere /
i alle Embede / oc vtilydighed.

Aff alt dette er det nu klart /
at det verdzlig Regemête / er en
god gerning. Thi det er bestic
ket oc befalit aff Gud / oc Chris
telige Menneſke kunde leffue
der imet en god samuittighed.
Ja denne store byrde / bliffuer
en ypperlig Gudstieniste / naar
som hiertret haffuer der hof en
ret tro / oc retter sin tieniste til
Guds ære / som Dauid / Eze
chias /

Hoffuitarticle
chias / Josias / gjorde / 22.

1. Spørssmaal.

Hvilcke gerninger haffuer
Gud befalt Verdzlig
Offrighed / som de yp
perste :

Suar.

End dog Verdzlig Off
righed haffuer self Louer oc
fornufft / huorledis de skul
bruge deris Embede / Saa skul
le wi alligeuel i almindelighed
giffue til kiende / hvilcke gernin
ger Gud haffuer besynderlige
befalt dem / som ere besynder
lige fire.

2. Spørssmaal.

Hvilcken er den første gerning /
der Gud befalede Verdz
lig Offrighed :

Suar.

Chriſtelige Ierdoms. 128
Suar.

Al Verdzlig Offrighed
ſkal først vere / den gantſke
Guddommelige euige Louis
røſt / huilcken mand kalder læs
gem moralem / eller de Thē
Bud / til at holde vduortis
Tuct. Oc al Offrighed er ſelff
denne Guddommelige lou vns
derlag / oc faar alle andre gera
ninger beſtucket der til / at de
ſkulle frembære oc kundgiøre
ſaar Weniſken / denne Guds
dommelige Wiſſdom oc retfer
dighed. Eſai: 3. Gud ſkal føre
Førſter ſaar ſin dom.

7. Spørſmaal.

Huilcken er den anden gera
ning / der Gud haſſuer beſaa
lit verdzlig Offrighed:

Suar.

Hoffuitarticle

Suar.

Den anden gerning er / At
de skulle giøre Execution / oc
aluerlige straffe / met legemlig
straff / alle dem som vduortis
giøre imod samme Guddom-
melige Lou. Roma: 13. Der
til bære de Suerdet.

Nu vide oc Hedninge / at
det er nødtørffteligt for fred
skyld / att straffe wzetferdige
Mandrabere / Tyffue oc Røff-
uere / oc de Heydenske lou-
ere vel bekynde der om. Men
dette er aleniste it lidet stycke aff
Embedet. Thi Verdzlig Øff-
righed / er Gud denne tieniste
plictig / iden gantste Guddom-
melige euige Lou / det er / de
skulle først afflegge oc straffe /
alt vduortis obenbare Affgu-
deri /

Christelig
deri / Traal-
se / Guds be-
re ketteri /
plante / oc
den rette Le-
Diet: 7. It
guder / nøb-
re. Item / 3
sebog / Cap. 2.
sporer Guds
liffuis.
Der faare
lig Øffrighed
lelare at rettel
kalde Gud.
Konger / oc
Jorden lærer
Søn / 2.
Der ne-
offuer wlyd
Guddom

deri/ Traaldom / Aensuerelse/ Guds bespottelse / obenbare Ketteri / Oc der imod lade plante / oc hielppe at opholde/ den rette Lerdom om Gud. Deut : 7. I skulle vdslette Aiffguder / nedbryde deris Altare 7c. Item/ I den tredie Aensue bog/ Cap. 24. Hvo som bespotter Guds Naamn / skal affliffuis.

Der faare er det oc Verdzelig Offrigghed befalit / at de skulde lære at rettelige kiende oc paa kalde Gud. Psal : 2. Oc nu i Konger / och Dommere paa Jorden lærer. Oc Kysser Guds Søn / 7c.

Der nest skal oc følge straff offuer wlydighed / i de andre Guddommelige Bud. Oc in sumo

Hoffuitartickle

summa / Offrighed skal Gud
til ære / holde baade de Thi
Buds taffler ved mact / mer als
uerlig Execution / til at for
fremme vduortis tuct mer.

De til denne Execution i
alle bud / haffuer Gud giffuit
Verdzlig offrighed / mact / rig
dom / vaaben oc varie. Och
hand biuder Underdane at ves
re lydige / til at holde tuct oc
fred / Oc Gud er selff den off
uerste Hoffuigmand oc Bes
kyttere / men hand bruger tros
faste Regentere / som sit reds
skab. Thi hand vil saa / ick w
den middel / men formedelst
vort arbejde / regere det men
niskelige Slecte / at wi ocsaa
skulle lære at kiende hannem /
oc tiene hannem.

Spørse

Christlige
8. Spør
Nulken er den
der Gud bef
lig off
En
Den tuct
den høye off
sa mact i sa
gjøre egen lou
ger / huiltan d
vere imod den
Lou / Om hi
den Guds
mact. Som
skalt ick stiele
offrighed som
huorledis det
Landsgods
dome / Land
til haffue de
derlige Bøge

Christelige lerdings. 130

8. Spørssmaal.

Huylcken er den tredie gerning/
der Gud befalede Verdz-
lig Øffrighed:

Svar.

Den tredie gerning / Al
den høye Øffrighed haffuer oc
saa mact i sit Herredome / at
giøre egen lou i Verdzlige saa-
ger / huylcken der dog icke skal
vere inod den Guddommelige
Lou / Men hielpe til at holde
den Guddommelige lou ved
mact. Som Gud siger / Du
skal icke stiele. Der maa oc skal
øffrighed fornumstelige sticke/
huorledis det skal holdis met
Landsgods / huer i sit Herre-
dome / Land oc Rige &c. Der
til haffue Verckaff deris besyns-
derlige Bøger / Lige som det

a ij

Roms

Hoffuitartickel

Romske Rige haffuer den
Keyserlige Ket.

Oc det er sant / at Verdz-
lig Offrighed / haffue mact at
giøre fornumstige / sticckelige
louer / til denne Legemlige res-
gærelse / oc til fred. Men de
skulle icke oprette en Affgud/
som Nabugdonosor / oc optenc-
ke deris egen lerdøm om Gud/
eller **JHTEKJAN** / eller
Gudsctieniste / wden Guds
ord / Fordi at de der met gaa
meget for viet / wden deris be-
salning.

.9 Spørssmaal.

Huiccken er den fierde gerning/
der Gud befalede Verdz-
lig Offrighed:

Suar.

Den

Christelige

Den fæde

de stille gaa

Execution oc

deris egen lerdøm

ger. Thi lerdøm

no / wden den

lig straff / at de

se / wden deris

der skal vere et

wede i Herstaf

Oc det gamle

lis sant / Nulla

tatis, quæ no

contra iniusta

Offrighed

ue sticckelige /

dømmelige

som er giord

dig Aut

10, S

Christelige lerdoms. 131

Den fiende gerning er / At
de skulle giøre troelige oc lige
Execution / ocsaa effter denne
deris egen lou om legemlige sas
ger. Thi louen wden Execu
tio / wden dom / oc wden aluers
lig straff / er ekon en bespottels
se / Men det er Guds vilie / at
der skal vere en nidkierhed oc
vrede i Herskaff / imod wdygd.
Oc det gamle Sprock er alde
lis sant / Nulla est utilitas Ciui
tatis, quæ non habet neruos
contra iniusta facientes.

Offrighed skal oc selff / less
ue stickelige / effter den Guds
dommelige Lou / oc den Ret /
som er giort / aff fuldmyns
dig Autoritet / til tuet
oc fred.

10. Spørssmaal.

a in Huoro

Hoffuitartickle
Hvorledis skulle Underda-
ne holde sig imod Off-
righed :

Suar.

Effter at nu er talit / om
Offrigheds forpligtelse oc ger-
ninger / da skal mand oc holde
folcket Pauli Regel faare / At
Underdane ere Verdzlig off-
righed lydighed plictig / Saa/
at wlydighed er en synd imod
Gud / oc gior samuittigheden
wren.

Dette er det Guddomme-
lige Baand / der Regimente
ere befattede oc beuarede met /
oc det holder alle Gudsfryctige
Aenniste / i veluillig lydighed
imod Offrighed for Guds
skyld. Der til met truer det
alle Ugudelige / att Gud vil
straffe

Christelige
straffe oc wille
Thar siger man
at wlydighed G
holen wren / da e
er forstand at
for gans ofuer
dighed / oc til f
undelige / der so
in omuende.
Der NER
haffuer oc i gi
gl om timelig
der begriber b
oc Opriste.
Suerd / skulle
omkomme. I
selfi tager S
Guddomme
Tiranner /
folck imod
Lou / eller L

Christelige lerdings. 132

straffe oc nedsla wlydighed.
Thi at siger den Hellig Aand/
at wlydighed gjør samuittig-
heden wren/ da er dette det rets-
te forstand/ at Gud visselige
fortørnis ossuer saadan wlyd-
dighed/ oc wil straffe hende es-
uindelige/ der som de icke bliff-
ue omuende.

For HERRE Christus
haffuer oc saa giffuit denne Re-
gel om rimelig straff/ huilcken
der begriber baade Tiranner
oc Oprørste. Alle som tage
Suerd/ skulde formedelt suerd
omkomme. Der er/ Duo som
self tager Suerdet/ wden
Guddommelig stic/ Som
Tiranner/ naar de afliffue
folck imod Guddommelig
Lou/ eller Oprørste/ som icke
ville

Hoffuitartickle
vill holde den tilbørlige lydig-
hed / disse skulle ocsaa straffis
oc forderffuis i dette tis-
melige leffnet.

Bestutning paa den
Christelige Lerdoms
Hoffuitartickle.

Denne forklarelse oc
vonderuisning / om den
Christelige Lerdoms
Hoffuitartickle / tien der til / at
de som hende læse eller høre /
kunde venne sig til / at begribe
den Christelige Lerdom i en
Sum / oc berracte offte oc flite-
lige haff sig selff Hoffuitartick-
lene.

Thi Christelig Lerdom er
en høy

Christelige lerdoms. 133

en høy Visdom/huilcken intet
Creature kand begrunde. Oc
vi skulle lære der paa i Guds eu-
uige beskuelse. Oc Gud vil allis
geuel saa forsamle sig en Kirke
ke/ oc icke anderleds/ at begyn-
delsen til denne Visdom / skal
formedelst Guds naade skinne i
oss/ i dette ælendige / skrøbelige
leffnet. Der til gøres det vel be-
hoff / at flitelige høre / læse oc
betracte den rette Lerdom.
Denne er den eneste vey til at
kiende Gud/ at mand rettelige
lærer hans Lerdom.

Denne trofaste Herre oc
Frelser Jesus Christus/regæ-
re oss naadelige/at vi kunde ve-
re icke i hannem / til Guds ære/
oc oss selff til euig salighed/ lige
som hand selff bad for oss i sin
pine/ Amen. b En

En Forman-
ning til Kircketienerere
oc Predickere / at de offte
ville vnderuise Folck Chris-
telige om Ecteskab.

ALLE Menniske
skulle offte betracte / at
Gud er it forstandigt /
sant / retferdigt / goduilligt /
kyskt oc rent Væsen / som hand
haffuer klarlige obenbarit sig i
sin Lou / oc vti obenbare straff /
oc der er ick tuil paa / at der føl-
ger oc visselige i dette stackede
dødelige lessnet / megen oc stor
straff / effter Blodskam oc an-
dre forbudne beblandelser / huor
met Gud giffuer sin sande als-
uers

foranin
verligende il kie
uel ar mangrogui
niste villio ete
den som siuff er
her effter effien
Gud haffuer
nlig storrede t
desynder oc b
Blodskam / So
nliende i sin D
empel. Thi s
i Nierredie bo
niste / som gis
sregelser / stu
folcker. De
klarlige sagd
her er ingen v
sere / Konger
oc ringe pe
Quinde. D
de Stader

uerlige vrede til Kiende / alliges
uel at mange w gudelige **A**dens
niste icke ville betencke / at Gud
er den som straffer / men de skul
le her effter bekiende i straffen /
at Gud hassuer visselike en als
uerlig stor vrede til denne oc an
dre synder / oc besynderlige til
Blodskam / Som hand gissuer
til Kiende i sit Ord oc vti **E**x
empel. Thi saa er screffuit i
Adose tredie bog / Alle **A**dens
niste / som giøre en aff disse ver
styggelser / skulle vdslettis aff
Folcket. Oc merck / at der er
klarlike sagd / Alle **A**denniste /
her er ingen vndertagen / **K**ey
sere / **R**onger / **F**ørster / **H**errer /
oc ringe Personer / **A**dand oc
Quinde. Oc i de **E**xempel om
de **S**tæders **S**odoma oc **G**o

b ij

moza

Formaning.

morra zc. forderffuelse / oc der
gantse folckis i Canaan / oc vti
Dauids straff er det ocsaa vds
tryct / at Gud er Dominere oc
Straffere. Oc dette er fordi
screffuit / at wi alle i andre deris
straff / skulle dette fiende oc bes
fiende / at Gud er visselige ner
uerendis Dominere oc Straff
fere / at nogle skulle omuende
sig / oc at de andre / som ick vil
le omuende sig / skulle effter den
legemlige straff / falde i euig
angist oc pine.

Om denne Guds dom skal
mand offte paaminde Kircken /
oc vnderuise folck / at de skulle
vocte sig fra alle forbudne bes
blandelser / oc vide der hoss / at
Ecteskabs stat er Gud behages
lig / oc at mand skal den begyn
de /

forman
de / Gud til
lighet / oc Guds
oelffue siets oc
nærlige / talm
ge / at baade de
me en Guds Ri
de Gud mer end
tætte oc pine ha
huert andre mer i
fode deris Horn
ris leffner / i Gu
en / til en salig er
euig tid / fund
huert andre i
Kircke / oc tæ
Huorledi
skulle vnderu
vide forstand
der er gantse
rette lerdom
fyndis offte

de/ Gud til ære / met tuct / er-
lighed / oc Guds paakaldelse/
oc leffue stedze oc altid der vti/
tuctelige/ taalmodelige/ Kierlis-
ge/ at baade ecte Personer skulle
vere en Guds Kircke / paakal-
de Gud met endirectige herte/
tacke oc prise hannem / hielpe
huer andre met deris bøn/ op-
føde deris Børn/ oc føre saa de-
ris leffnet / i Guds fryet oc tro-
en/ til en salig ende / at de oc til
euig tid / kunde fryde sig met
huer andre i den Himmelske
Kircke/ oc tacke Gud.

Huorledis Kirckerne nu
skulle vnderuiss om Ecteskab/
vide forstandige Predickere/ oc
det er gantske nytteligt / at den
rette lerdom om Ecteskab/ for-
kyndis offte saar Folcket/ baade
b iij de

Formaning.

de Ynge oc Gamle til gode/
Dog er der vist / at saadant er
besynderlige de ynge folck off
uermaade nytteligt.

Oc besynderlige skulle wi
alle mercke / den første Ectes
skabs deylige indstickelse / om
huilcken disse ord staa i Mose
første bog i det andet Capitel/
Oc Herren ledde Neua frem
saar Adam. Her staaar Guds
Søn selff / som taler met A
dam / oc Adam seer hannem / oc
hører hannem tale met legem
lige gern / oc føler den Guddo
melige tale / oc hendis krafft / oc
rette Kierlighed i Niertet / at
hand veed / at Gud giffuer han
nem den Jomfru i haand oc tro
loffuer hende met hannem / saa
at hun skal vere hans ecte Hus
tru.

Forman

tru. Lige som e
fryctig fader / g
fryctig erlig
gudfryctige / tu
som hende bega
self legger deris
men / oc i Gud
uer hende met
dette oc er en
Christelige Kir
Quinden met

Huor saa
oc er saa bescre
di at Gud m
tale om trolo
ue til fiende
indsætter oc
ge som den
ger der om
die beblat
Der skulle

eru. Lige som en ellig Guds
fryctig Fader / giffuer en guds
fryctig erlig Mand / sin kiere
gudfryctige / ructige Dotter /
som hende begærer til ecte / oc
selff legger deris hender tilsam-
men / oc i Guds naffn troloff-
uer hende met hannem / Som
dette oc er en erlig seduane i den
Christelige Kircke / at troloffue
Quinden met Manden.

Huor faare skede nu dette
oc er saa bescreffuit : Først for-
di at Gud met denne obenbare
tale om troloffuelse / vilde giffa
ue til kiende oc beuise / at hand
indsætter oc sticker Ecteskab / li-
ge som den Regel oc strax føls-
ger der om / i huilcken alle an-
dre beblandelser ere forbudne /
Der skulle tho Personer / en
b iiii Mand

Formaning.

Mannd oc en Quinde / vere it
Kjød / de skulle vere watskillige
tilsammen føyde.

Den anden sag er / at Gud
obenbarer oc beuiser / at hand
som en Fader / vil vere hoss Ec-
te folck / Faderlige hielpe dem
met næring oc beftermelse / lige
som hand oc giffuer Adam oc
Heua det lystige Paradis.

Den tredie sag / at hand o-
benbarer oc beuiser / at hand oc
som en Fader vil straffe / der
som de sticke sig wtilbørlige.

Den fierde sag / at de skulle
vide / at alle andre beblandelser
huilcke Gud icke samtycker / ere
forbudne / synd oc straffelige /
Der faare siger vor Herre Chris-
tus / Huad Gud hassuer til-
sammen føyit / zc.

Den

formaning

Den femte sag /
se / at lige som Gud li-
te til Adam / saa til oc d-
ders samtycke / hie-
naar som Benomni

Den siette sag /
som Kircken / at G-
soner / Adam oc He-
Kircke i det Nær-
stæbe fordithe Der-
vere en Kircke / til

oc piise Gud / De-
lerdom begreben i
der som Tæren sig-
de Heua til Adam

De der gis-
forfynde saar Fe-
dom om Ecceff

Gud behagelig
alligenel saada
hoss alle Nær

Guds ord al-
Kircke / Sa-
nogle / oc styr-
den Predick
Sæd / som

Formaning. 137

Den femte sag/er den bemerckelse/ at lige som Gud lidde den Jomfru til Adam/saa skal oc den naturlige faders samtycke oc hielp vere der hoss/ naar som Børn komme i Ecteskab.

Den siette sag/er den bemerckelse om Kircken/ at Gud met disse Personer/ Adam oc Heua / begynder sin Kircke i det Menniskelige sleete / oc skabte fordi tho Personer / at de skulle vere en Kircke / tilsammen paafalde oc prise Gud / Oc der er megen høyleldom begreben i de samme saa ord/ der som Texten siger/ Oc Herren lide Heua til Adam.

Oc det gis is vel behoff / at offte forkynde saar folcket / den rette Lersdom om Ecteskab / oc Christelig oc Gud behagelig kyskhed oc renhed. Oc alligenel saadant gis icke forbedring hoss alle Menniske / saa er dog icke Guds ord aldelis forgefuis i hans Kircke/ Sand vil der met omuende nogle/oc styrcke nogle i det gode/Som den Predicken siger / Matth: 12. om Sæd/ som falt i vilige iord.

Oc det

Formaning.

Oc det er visselige sant / at flitig
betractelse om Guds bud / oc om for-
ferdelig straff / bær god fruct i mange
Menniskis hierter / Der faare haff-
ner oc Gud besynderlige offte forkyns
det oc paa ny kundgiort denne lerdom.
Dette er io fordi skeet oc screffuit / at
mand skal stedze oc altid predicke oc
betracte det. Saa siger oc Guds Son
self til Abraham / At hand vil sige
hannem / at hand vil forderffue Sds
doma for syndens skyld / thi Abraham
skal trolige predicke denne Guds dom /
faar sine Børn oc Børne børn. Der
faare skulle wi oc saa offte kundgiøre
faar andre / oc self betracte denne lers-
dom.

Oc wi skulle flitelige mercke / at
den rette lerdom om Ectestab oc kysk-
hed / er ick bleffuen hoss noget Affgu-
dist folck / i den gantste Verden / men
aleniste i den sande Guds Kircke / der
haffuer Gud beuarit sine Bud. Oc
dette er den sande Kircke en besynder-
lig stor ære / oc er it obenbare Vidniss
byrd imod alle Affgudiske / at aleniste
denne

fo- vani

denne lille Bod / er G
hulleken denne pens
bleffuen.

S. Paulus sette
teris oc Partiste aa
rende fennichte / at d
Ectestab / samt ycke
hed / som Martion oc
delis alle meniste E
tes oc andre / lerd
ning / at Quinder
delige / Lige nu som
vaar i de samme /
mercke / der de gud
de paa / at Mart
deris lige / ick ere
skal du oc saa vil
Panen oc Bispe
stab / oc Gende
frencke Ectestab
cke.

Offuer al
dette betracte /
skal rettelige p
dom imod de
Denne

Formaning.

138

denne lille Hob / er Guds folck / hoss
huilcken denne hans rene sandhed er
bleffuen.

S. Paulus setter oc dette for kets
teris oc Partiske aanders Tegen oc
rende fennicke / at de skulle forbiude
Ecteskab / samtycke oc styrcke wstycke
hed / som Martion oc andre forbode als
delis alle mēnisse Ecteskab. Carpocras
tes oc andre / lerde som en hellig gers
ning / at Quinder skulde vere almins
delige / Lige nu som denne vildfarelse
vaar i de samme / Dieffuelens brendes
mercke / der de gudfryctige kunde kiens
de paa / at Martion / Carpocrates oc
deris lige / icke ere Guds Kircke / Saa
skalt du oc saa vide paa denne tid / at
Pauen oc Bisper som forbiude Ectes
skab / oc Gendøbere som ellers fors
frencke Ecteskab / icke ere Guds Kirs
cke.

Offuer alt dette / skal mand oc
dette betracte / at Gud vil / at mand
skal rettelige predicke der om / til en
dom imod de wrene Dieffle.

Denne lille Formaning er siet
her

Andreas 2. v. 1. 12.
- 32. **Forma 19.**

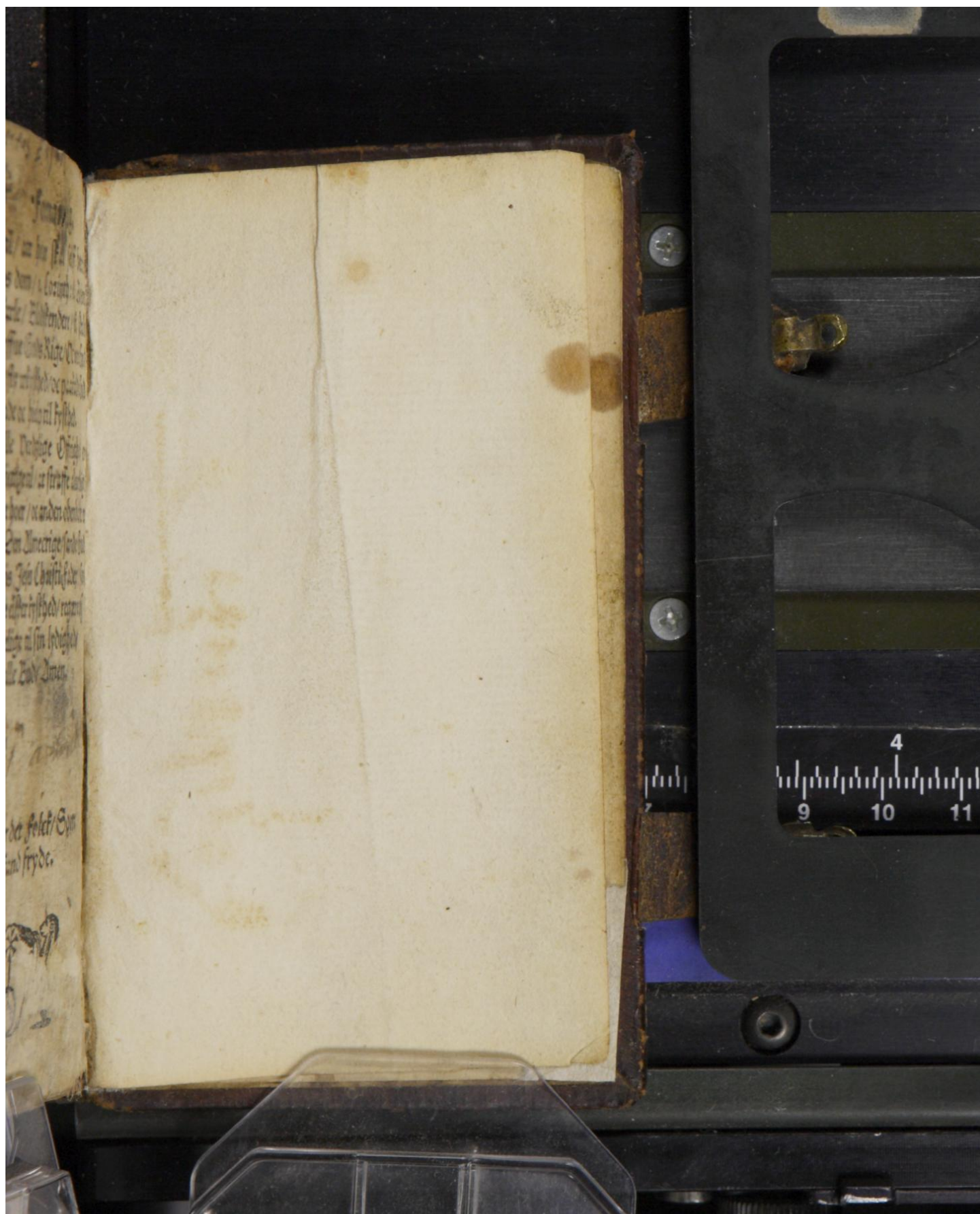
her til / att huer skal selff betencke
Guds dom / 1. Corinth : 6. Bolere/
Horkarle / Blodskendere / zc. skille
icke arffue Guds Rige / Oc vere Gud
lydige / fly wlystshed / oc paafalde Gud
om naade oc hielp til fysthed.

Alle Verdzlige Offrighed ere
ocsaa plicrige til / at straffe aluerlige /
obenbare hoer / oc anden obenbare w/
fysthed. Den Almecrige / sande Gud /
vor Herris Jesu Christi Fader / som
visselige elster fysthed / regære oss
naadelige til sin lydigheds /
i alle Bud / Amen.

Saligt er det folk / Som
sig fand fryde.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Adm. Tom. Egan. 1mo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°